

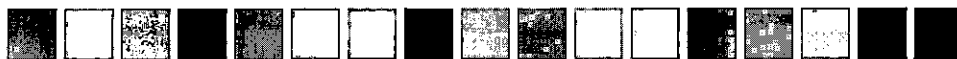
ДОБРОВОЛЕН НАЦИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

~ ~

Доброволният национален преглед отразява перспективите на различни заинтересовани страни.

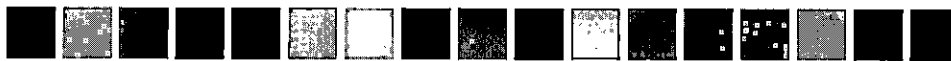

България 2020

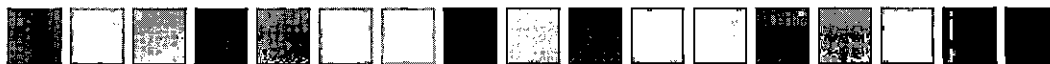

СЪДЪРЖАНИЕ

Обръщение на правителството	5
Основни послания	6
1. Въведение	8
2. Методология и процес на подготовка на прегледа	11
3. Политики и национална рамка на устойчивото развитие	13
а. Ангажираност на заинтересованите страни	13
б. Взаимодействие с националните стратегически документи	20
в. Интегриране на трите измерения на устойчивото развитие	25
г. "Никой да не бъде изоставен"	32
д. Институционални механизми	36
е. Структурни проблеми	39
4. Напредък по изпълнение на целите	42
Цел 1. Изкореняване на бедността във всички ѝ форми и навсякъде	43
Цел 2. Преодоляване на глада, постигане на продоволствена сигурност и по-добро хранене, стимулиране на устойчиво селско стопанство	45
Цел 3. Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст	49
Цел 4. Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за обучение през целия живот за всички	53
Цел 5. Постигане на равнопоставеност на жените и мъжете и равни права за всички жени и момичета	58
Цел 6. Осигуряване на наличие и устойчиво управление на вода и канализация за всички	62
Цел 7. Осигуряване на достъп до финансово достъпна, надеждна, устойчива и съвременна енергия за всички	65
Цел 8. Стимулиране на траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички	68
Цел 9. Изграждане на устойчива инфраструктура, насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите	71
Цел 10. Намаляване на неравенствата между и в рамките на държавите	74
Цел 11. Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене	77
Цел 12. Осигуряване на устойчиви модели на потребление и производство	81
Цел 13. Предприемане на спешни действия за борба с изменението на климата и неговите последици	85
Цел 14. Опазване и устойчиво използване на океаните, моретата и морските ресурси за устойчиво развитие	88
Цел 15. Опазване, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на сухоземните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с опустиняването, спиране и обръщане на процеса на деградация на земите и спиране загубата на биологично разнообразие	91
Цел 16. Насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всички и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички равнища	95
Цел 17. Укрепване на средствата за изпълнение и възобновяване на глобалното партньорство за устойчиво развитие	99
5. Средства за изпълнение	103
6. Предизвикателства и следващи стъпки	105
7. Приложения	107

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Първият доброволен национален преглед на Република България за изпълнението на Дневния ред на ООН за устойчиво развитие за периода до 2030 г. „Да преобразим света“ (Дневния ред 2030 на ООН) съвпада с честването на 75-ата годишнина на ООН, 65-ата годишнина от приемането на България в ООН и 5-ата годишнина от историческото решение на международната общност за приемането на 17 глобални Цели за устойчиво развитие – всеобхватни, широкомащабни, интегрални, ориентирани към мир и устойчиво развитие, благоденствие на хората, опазване на планетата и изграждане на многостранно партньорство за постигането им.

Преди 75 години световните лидери изразиха политическа воля за създаването на Организацията на обединените нации, като върху разрушенията бе изградена организация, основана на ценностите на мира, диалога и международното сътрудничество. Днес народите на Обединените нации, обединени от принципа „никой да не бъде изоставен“, консолидират усилията на всички заинтересовани страни, на правителствата и парламентите, на гражданското общество, на бизнеса, неправителствения сектор, академичните среди, младежите и местното управление за реализиране на Дневния ред 2030 на ООН на национално, регионално и глобално ниво.

България като член на ЕС и ООН споделя отговорността на правителствата и всички заинтересовани страни при планирането, разработването и адаптирането на мерки, действия и политики, насочени към реализирането на най-амбициозната пътна карта за мир и устойчиво развитие.

Доброволният национален преглед на Република България е изготвен в съответствие с насоките на ООН и има за цел да бъдат анализирани и споделени постигнатите резултати и добри практики, да бъдат открити предизвикателствата и пропуските, извлечените поуки и перспективите за ускоряване на изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР), включително чрез конкретни политики, програми, планове и стратегии.

За изготвянето на Прегледа бяха проведени консултации, срещи, дискусии с широк кръг представители на заинтересованите страни, в т.ч. министерствата, правителствени и неправителствени институции и организации, представители на синдикатите, на бизнеса, академични среди, представители на Народното събрание, младежи, местното управление.

В прегледа са представени политики, стратегии и дейности на правителството, ангажираност на бизнеса и на гражданското общество за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в България и прилагане на интегриран подход за изпълнение на Дневния ред 2030 на ООН на местно, национално, регионално и глобално ниво.

На национално ниво е изграден институционален механизъм за координиране на дейността на държавните институции по отношение на стратегическото планиране, изпълнение и мониторинг на дейности и политики в областта на развитието.

В процес на изработване е Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, която е рамков стратегически документ от най-висок порядък, ангажира всички министерства и концептуално интегрира взаимовръзките на националните приоритети с Целите на ООН за устойчиво развитие.

Република България споделя принципите на мултилатерализма, участва пълноценно в органите на ЕС и ООН по въпросите, свързани с глобалните Цели за устойчиво развитие, за подобряване на координацията, съгласуваността и ефективността на реформата на системата за развитие и реформата на управление на ООН, страна е по повечето международноправни инструменти в областта на правата на човека и по многостранните екологични конвенции и режими, изработвани в рамките на международните организации като Международната морска организация, Международната организация за гражданско въздухоплаване, Международния съюз по далекосъобщенията, Всемирния пощенски съюз, Международната организация по труда и др.

Националното законодателство е хармонизирано със законодателството на ЕС, приети са стратегии, национални планове и програми, които отразяват основните

принципи на Дневния ред 2030 на ООН в областите на сътрудничество в изпълнение на 17-те глобални Цели на ООН за устойчиво развитие. Стимулира се сътрудничеството за реализиране на проекти, насочени към една или няколко от целите, търсят се възможности за постигане на устойчив икономически растеж, както и внимание към уязвимите социални групи.

Доброволният национален преглед анализира и посочва сферите на напредък, предизвикателствата и предлага възможни решения във всички 17 цели, като отчита икономически, социални и екологични индикатори, особено важни за България.

Страната ни трябва да намери силни конкурентни преимущества, за да постигне устойчив икономически растеж и в същото време да не допусне изоставянето на едни или други социални групи. За постигане на напредък до 2030 г. се търси баланс, интегриране и синергия между икономика с висока добавена стойност, кръгова икономика и социална/ солидарна икономика, както и подходящото за България интегриране на трите измерения на устойчивото развитие.

Прегледът очертава напредък по най-важните показатели, свързани с намаляването на бедността и неравенствата, с грижата за най-уязвимите в сферата на образованието, здравеопазването и социалната защита. В прегледа са представени различни примери, че в България всички заинтересовани страни, които са обявили Целите на ООН за устойчиво развитие като свой ангажимент, работят за постигането им на местно, национално, регионално и глобално равнище.

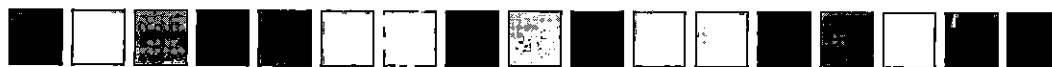
Представя се напредък по приоритетите, формулирани в Националната програма за развитие: България 2020, очертали фокуса на политиките на държавата върху образованието, бедността, интегрираното регионално развитие, по-доброто управление на аграрния сектор и на природните ресурси, повишаването на конкурентоспособността на икономиката и укрепването на институционалната среда, енергийната сигурност и по-добрата транспортна свързаност. Формулираните за този период приоритети са обвързани с потенциала за икономически растеж и с необходимостта от ефективно действие на защитните механизми на публичния сектор по отношение на социалното включване и борбата с бедността.

Очертани савръзките между стратегическите документи на България и Целите на ООН за устойчиво развитие, отразени във визията, целите и приоритетите на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, насочени към три основни стратегически цели: ускорено икономическо развитие, демографски подем, намаляване на неравенствата. В Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 са изведени 13 национални приоритета в пет области (оси) на развитие, реализацията на които ще допринесе за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие.

Прегледът демонстрира и връзката между част от основните приоритети, заложили в Програмата за управлението на Правителството за периода 2017-2021 г., и Целите на ООН за устойчиво развитие – постигане на по-висок жизнен стандарт чрез партньорства с бизнеса, гражданите и социалните партньори; подобряване здравето на нацията; устойчива политика за здравословна околна среда; адаптация към настъпилите неблагоприятни климатични явления.

България е страна с богато разнообразие от природни ресурси. Необходим е отговорен подход при тяхното използване и разгръщането на потенциала на хората, с мисъл за бъдещето. Сътрудничеството ни със съседите ни от Западните Балкани, Източното партньорство, Черноморския регион и всички останали партньори може значително да допринесе за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие – споделена мисия на народите днес.

България развива капацитет и отделя ресурси за участие в международното сътрудничество за развитие и предоставянето на помощ за развитие и хуманитарна помощ. Обемът на заделяните средства за официална помощ за развитие все още е 0.11% от БНД и далеч от поетия ангажимент от 0.33% в рамките на ЕС, но предприетите действия по доизграждането на институционален и правен механизъм са стъпка към по-активно включване на страната за работа на двустранно и многостранно равнище. Реализирането на желанието на България за приемане за член на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) ще повиши приноса ни към международните усилия за устойчиво развитие.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

България разглежда Дневния ред 2030 на ООН и съдържащите се в него 17 глобални Цели за устойчиво развитие (ЦУР) като дългосрочен ангажимент на страната. „При изготвянето на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е отделено специално внимание на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) „Да преобразим света“ и на включените в нея 17 глобални Цели за устойчиво развитие. Програмата и Целите са разгледани като рамка на националните политики за развитие, а самата Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 – и като отговора на правителството за изпълнението им”¹.

България споделя основното послание на Дневния ред 2030 на ООН „никой да не бъде изоставен” и категорично отстоява позицията за връзката между изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие и защитата на правата на човека. Върху такава основа, със специално внимание към бедните и с висока чувствителност към равнопоставеността на жените и мъжете и правата на детето, страната работи за изпълнение на принципа „никой да не бъде изоставен”. Този принцип е в основата на най-важните стратегически документи, насочени към приобщаване на хората с увреждания, на гражданите в уязвимо положение, от ромски произход, на младежите, на лицата от високопланински райони, на възрастните хора, на децата в неравностойно положение.

За нас като държава членка на ЕС е важно утвърждаването на мултилатерализма, международния ред, основан на правила и върховенството на правото като основополагащи принципи в многостранното сътрудничество. Подкрепяме ключовата роля на ЕС на лидер в укрепването на мултилатерализма на глобално ниво. През септември 2019 г. България се присъедини към Алианса за мултилатерализъм. В качеството си на член на Алианса, България подкрепя инициативите за спазването на международното хуманитарно право, за сътрудничество в киберпространството, за международно партньорство за информация и демокрация, за групата на приятелите по климата и сигурността, за поставянето на равенството в центъра на действията, за принципите относно системите за смъртоносни автономни оръжия.

На всички нива на участие в международни форуми българските представители отстояват защитата и утвърждаването на правата на човека в контекста на Дневния ред 2030 на ООН, в рамките на определените приоритети, отчитайки националните интереси и ролята си в ЕС. По време на Председателството на Република България на Съвета на ЕС темите за правата на детето, младежите, приобщаващото образование, равнопоставеността на жените и мъжете, свободата на религията и убежденията, правата на хората с увреждания и борбата с всички форми на дискриминация също бяха активно включени в дневния ред.

България е активен член на ЕС и ООН, участва пълноценно в регионалния и глобалния преглед на Програмата за действие от Кайро, приета през 1994 г. на Международната конференция по населението и развитието, и в подготовката на Срещата на високо равнище по повод 25-ата годишнина от Международната конференция по населението и развитието (ICPD+25). Страната ни взе активно участие и в регионалния преглед на Икономическата комисия на ООН за Европа на изпълнението на Пекинската декларация и Платформата за действие от 1995 г. (Пекин+25). Българските представители се включват активно в международните форуми и форматите на сътрудничество на глобално и регионално ниво като Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), Процеса за сътрудничество в Югоизточна Европа (ПСЮИЕ), Икономическата комисия на ООН за Европа, форумите и работните групи на ЕС, свързани с Дневния ред 2030 на ООН, Фонда на ООН за населението, Програмата на ООН за развитието и др.

¹ Визия, цели и приоритети на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Министерство на финансите. София, 2019, с. 2.

Избирането на България за член на Съвета на ООН по правата на човека за периода 2019-2021 г. е признание за активната политика в сферата на правата на човека на национално и глобално ниво. България е поела ангажимент да подпомага независимостта на структурите на ООН по правата на човека, както и да работи за защитата на правата на детето, равнопоставеността на жените и мъжете, правата на хората с увреждания, създаването на толерантни общества и други, отчитайки ангажиментите по изпълнение на Целите за устойчиво развитие. Израз на това е подкрепата на държавата за избора на двама независими експерти за членове на Комитета по правата на детето – доц. Велина Тодорова – за периода 2017-2021 г. и на Комитета за премахване на дискриминацията срещу жените – г-жа Геновева Тишева – за периода 2019-2022 г.

За България Дневният ред 2030 на ООН е актуален ориентир за мониторинг на усилията за преодоляване на бедността и неравенствата, за постигане на проспериращо, мирно и приобщаващо общество. Като държава членка на Европейския съюз, България споделя ангажименти за подобряване на резултатите в социалната сфера, в борбата с климатичните промени и за постигането на устойчив икономически растеж. Тревожни са данните за относително високия дял на лицата, изложени на риск от бедност и социално изключване.

В отговор на предизвикателствата е необходимо ефективно използване на ресурсите, равен шанс и инвестиции в наука, качествено образование и високи технологии, развитие на кръгова икономика и интелигентен, траен, приобщаващ и устойчив икономически растеж – така че да се подпомага борбата с бедността и неравенствата, опазването на околната среда, насърчаване на мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, пълноценна и продуктивна заетост и достоен труд за всички.

Деца и младежите са в центъра на вниманието на всички заинтересовани страни в изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие. Като съпредседател на Групата на ООН на приятелите на децата и Целите на ООН за устойчиво развитие, България работи за интегриране на правата на децата във всички аспекти на изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН.

България е сред малкото държави в света, които развиват програмата „Младежки делегати на ООН“ и от 2007 г. изпраща младежки делегати като част от усилията за овластяване на младите за посрещане на глобалните предизвикателства. През изминалия VI цикъл на структурния диалог „Младите в Европа – Какво следва?“, Естония, България и Австрия, като трио председателстващи Съвета на Европейския съюз държави, с участието на младите хора създадоха и приеха 11 европейски младежки цели, които послужиха като основа за изготвяне на новоприетата Стратегия на ЕС за младежта (2019-2027 г.). Младежките цели кореспондират с ЦУР. В заключенията на Съвета на ЕС от 9 април 2019 г. „Към все по-устойчив съюз до 2030 г.“ са припомнени 11-те младежки цели. Съветът на ЕС признава по-специално значението на младежкото измерение в Дневния ред 2030 на ООН и ключовата роля, която младите хора могат да играят за постигането на ЦУР.

При провеждането на международни форуми България организира съпътстващи събития, тематично свързани с Дневния ред 2030 на ООН, като принос към международните усилия. Значимо събитие бе дискусиата „Да инвестираме в устойчивото развитие“, организирана съвместно от Българското председателство на Съвета на ЕС, Германия и Европейския съюз по време на Форума на Икономическия и социален съвет на ООН (ИКОСОС) по финансиране на развитието през април 2018 г. България организира официално съпътстващо събитие на тема „Поставянето на децата в центъра на Програмата за устойчиво развитие 2030“ в рамките на Политическия форум на високо равнище през юли 2019 г. От българска страна бяха представени процесът на деинституционализация (процес на замяна на институционалната грижа за деца с грижа в семейна или близка до семейната среда в общността)² и приобщаващото образование за децата с увреждания като основни национални приоритети в областта. Също така бе изразено мнение, че е важно детската енергия

2 Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“, 2010 г.

да бъде насочена в продуктивна насока, поради което децата следва да бъдат активни партньори в процеса на вземане на решения. Бе отбелязано, че на глобално равнище

България е активна в споделянето на опит и добри практики в тези направления, включително по линия на официалната помощ за развитие. В рамките на събитието всички участници се обединиха около разбирането, че е постижимо да бъде поставен край на насилието срещу децата и приветстваха представения доклад на Специалния пратеник на Генералния секретар на ООН на тема „Спазване на обещанието: премахване на насилието срещу децата до 2030 г.“.

Постоянното представителство на България към ООН в Ню Йорк беше домакин на събитие на тема „Как целите за устойчиво развитие могат да гарантират, че нито едно дете няма да остане без родителска грижа“. По време на Политическия форум на високо равнище през юли 2019 г. страната ни представи българския опит в деинституционализацията на децата, като акцентира върху промените в нормативната рамка и приетото законодателство през последните 15 години. Като постижение бе изтъкнат фактът, че броят на деца в институции е спаднал с повече от 90% от 2010 г. насам. Същевременно беше отбелязано, че общият брой на домове за деца е спаднал с повече от 80% спрямо показателите от преди 10 г.

Развиваме ползотворно сътрудничество с агенциите, програмите, фондовете и органите на ООН. През 2019 г. България беше избрана за член на Съвместния изпълнителен съвет на Програмата на ООН за развитието/Фонда на ООН за населението/Службата на ООН за проектни услуги (UNDP/UNFPA/UNOPS) и през 2020 г. е заместник-председател на Съвместния изпълнителен съвет. Български представител е заместник-председател на 52-рата и 53-тата сесия на Комисията по населението и развитието. Постоянният представител на България към ООН в Ню Йорк участва в Международния комитет по провеждането на Срещата на най-високо равнище за преглед и ускоряване на изпълнението на решенията от Кайро на Конференцията на ООН по населението и развитието, Найроби, Кения, 12-14 ноември 2019 г. (ICPD+25), по време на която България обяви своите ангажименти. България беше съпредседател на Регионалния преглед (ICPD+25) за региона на Икономическата комисия на ООН за Европа, като развива активно сътрудничество с Фонда на ООН за населението на регионално и глобално ниво.

Ангажиментите на България по Парижкото споразумение за климата доразвиват стратегическите ни позиции, съобразени с Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и Протокола от Киото. България работи с всички партньори в областта на борбата с климатичните промени за пълното прилагане на Парижкото споразумение.

Регионалното сътрудничество играе важна роля във външната политика на страната. Още в годината на приемането на Дневния ред 2030 на ООН председателят на Народното събрание заяви, че „Република България има волята и компетентността да развие и задълбочи регионалното измерение на Целите на ООН за устойчиво развитие чрез активно взаимодействие в рамките на Интерпарламентарния съюз“³. Предприети са редица регионални инициативи по линия на Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество (ОЧИС) и Дунавската стратегия на ЕС, както и по изпълнението на Рамката за намаляване на риска от бедствия от Сендай, в частност в Западните Балкани.

България е категоричен привърженик на сътрудничеството за развитие като мощен инструмент за трансформационната сила на ЦУР.

Политиката на сътрудничество за развитие е неразделно свързана с политиките за мир и стабилност, борба с климатичните промени, права на човека, образование, демографски предизвикателства, инвестиции и др. Българският подход за планиране и индикативно разпределение на помощта за развитие е в съответствие с международно приетите стандарти за добро управление и ефективност, определени в Парижката декларация от 2005 г., Декларацията от Бусан от 2011 г., Плана за действие от Адис Абеба от 2015 г. за финансиране на развитието и свързаните с българската помощ за развитие международни споразумения, както и заключенията на Съвета на ЕС за новото глобално партньорство за изкореняване на бедността и за устойчиво развитие

³ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Documents. United Nations Association of Bulgaria, Sofia 2016 г., p. 121.

след 2015 г. Българската помощ за развитие се вписва в усилията за изпълнение на Рамковото споразумение от Сендай за намаляване на риска от бедствия и аварии 2015-2030 г.⁴

България активно участва в международните усилия в подкрепа на по-слабо развитите и нуждаещите се от подкрепа страни. Страната ни приема, че глобалното партньорство за развитие и изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН са белег за разумна еволюция от помощ за развитие към глобално сътрудничество за развитие. Наред с това България се придържа към принципите на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за предоставяне на Официална помощ за развитие (ОПР) и се стреми да увеличава своя принос.

Във визията, целите и приоритетите на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е заявено, че България запазва ангажимента си за постигането на Цел 17 от Целите за устойчиво развитие и ще увеличи усилията в рамките на помощта за развитие, която оказва на по-слабо развити страни⁵.

2. МЕТОДОЛОГИЯ И ПРОЦЕС НА ПОДГОТОВКА НА ПРЕГЛЕДА

Доброволният национален преглед проследява напредъка на България в изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие в техния широк обхват и с оглед тяхната взаимна свързаност. Следват се принципите за проследяване и преглед, препоръчани в параграф 74 на Дневния ред 2030 на ООН, както и в препоръките на Генералния секретар на ООН за подготовката на доброволните национални прегледи от 2015 г., актуализирани през 2019 г. Наблюдават се и се отчитат усилията за интегрирането на социалните, икономическите и екологичните аспекти на устойчивото развитие. Взаимната обвързаност между отделните Цели на ООН за устойчиво развитие се илюстрира с множество конкретни примери и добри практики.

За проследяване и преглед по отделните цели се използват данните на Националния статистически институт и органите на статистиката, на други държавни институции и ведомства (Агенцията за социално подпомагане, Агенцията за хората с увреждания и др.), на международни организации и агенции, както и неофициални проучвания сред младежи, представители на бизнеса и частния сектор. Използвана е последната налична към 31 януари 2020 г. статистическа информация. За илюстриране на напредъка се използва списъкът от индикатори, приет от Европейската комисия на 25 април 2017 г., достъпен на тематичния сайт на Евростат.

За изработване на прегледа е използвана методология за провеждане на функционален анализ на секторни и хоризонтални политики, насочени към постигане на националните стратегически цели. Целта на анализа е да се идентифицират предизвикателствата, предприетите мерки и постигнатият напредък, както и да послужи при изготвянето на политики за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие.

Анализът е ориентиран в много голяма степен към уязвимите групи, към хората в риск да бъдат изключени от процесите на социално и икономическо развитие. Той следва равнопоставено всяко от трите основни измерения на устойчивото развитие и се фокусира върху онези политики, които допринасят в най-голяма степен за интегриране на икономическите, социалните и екологичните му аспекти.

Отчитайки широкия обхват на Целите на ООН за устойчиво развитие и ползите от включването им в стратегическото планиране на страната до 2030 г., в доброволния национален преглед е представен напредъкът на България по всяка от 17-те Цели на ООН за устойчиво развитие. Последователно са изложени предизвикателствата, предприетите мерки и постигнатите резултати при отчитане на важните за България индикатори от Дневния ред 2030 на ООН. Прегледът демонстрира съответствие на приоритетите на ЦУР с редица национални стратегически програми, което е

⁴ Средносрочна програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ на Република България за периода 2016-2019 г., с. 14

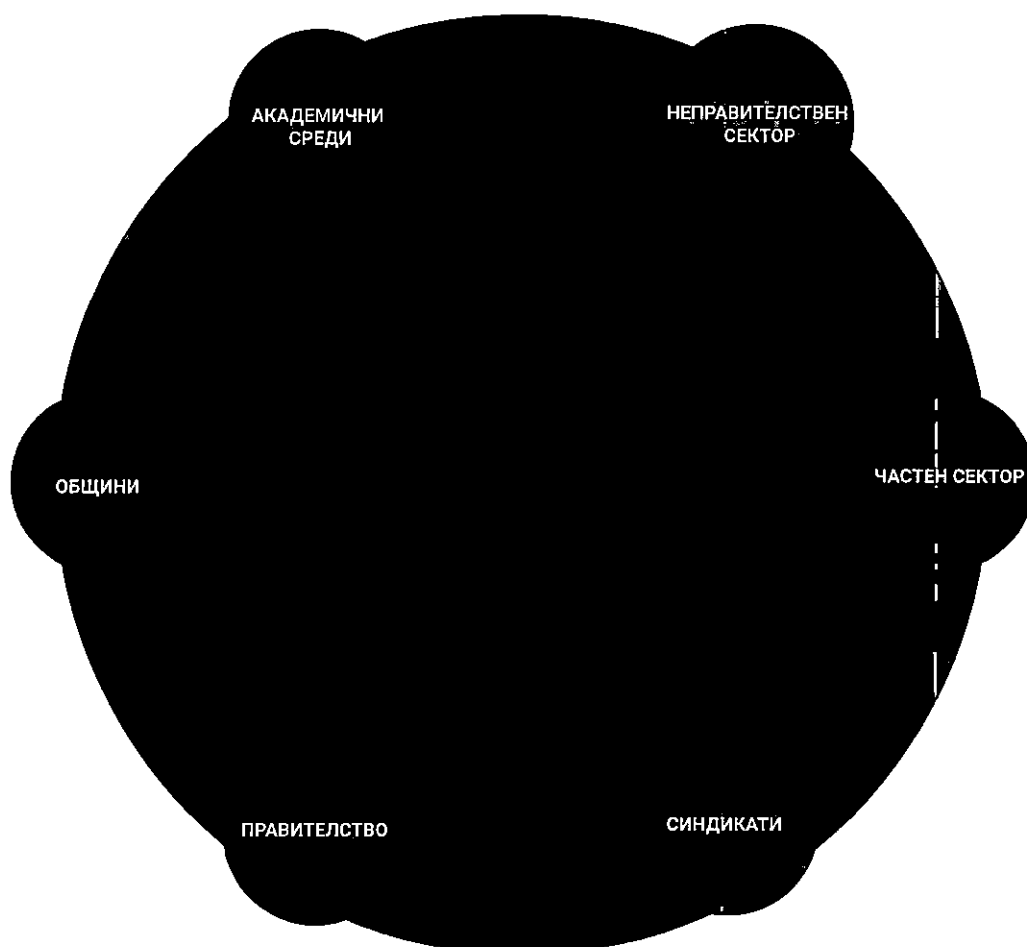
⁵ Визия, цели и приоритети на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Министерство на финансите, София, 2019, с. 2.

предпоставка за доброто изпълнение и принос на България в постигане на Целите на ООН за устойчиво развитие както на национално, така и на международно ниво.

В Прегледа са представени действията на правителството, на бизнеса и на гражданското общество за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в България, с фокус върху онези сфери, в които е особено важно да се интерпретира и прилага предложението в Дневния ред 2030 на ООН интегриран подход.

Прегледът е подготвен след широки консултации с всички заинтересовани от изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие страни. Ограниченият обем не позволява да се представят множество интересни инициативи на национално и международно ниво, проведени от правителствения и неправителствения сектор, академичните среди, бизнес структурите. В Прегледа са посочени добри практики предимно от най-големите обединения, коалиции и платформи, активно включващи се в дейности по изпълнение на ЦУР.

За целите на този Преглед Министерството на външните работи на България предприе действия за събиране на необходимата информация от държавни институции и други заинтересовани страни относно политики и дейности, свързани с изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие и отделните индикатори. Събраният информационен и аналитичен материал е в основата на този преглед. Анализирани са взаимовръзките между икономическите, социалните и екологичните аспекти в развитието на България, проведени са кръгли маси и дискусии с участието на експерти от неправителствения сектор и академичната общност. Проведено е допитване до широк кръг заинтересовани страни: онлайн анкета до неправителствените организации през базата данни на Информационния портал за неправителствените организации в България; фокус групи с представители на бизнеса; индивидуални интервюта с представители на профсъюзите. Включени са резултатите от онлайн анкетата на Българските младежки делегати към ООН за приоритетите на младите хора, каквато те попълват в началото на всеки свой мандат.

Взети са под внимание оценките за България в доклади на Европейската комисия, като „Преглед на изпълнението на политиките на ЕС в областта на околната среда от 2019 г.: Доклад за България“, както и препоръките към България, отправени в доброволните прегледи пред Комитета на ООН по правата на човека и Комитета на ООН по правата на детето.

Проведени са консултативни срещи с представители на ООН и УНИЦЕФ, взет е под внимание ситуационният анализ на УНИЦЕФ от 2017 г. за състоянието на закрилата на детето в България.

3. ПОЛИТИКИ И НАЦИОНАЛНА РАМКА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ

а) Ангажираност на заинтересованите страни

За изпълнение на Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие и за постигане в максимална степен на неговите 17 Цели за устойчиво развитие е важно всички участници в обществения живот да са запознати с тях и да вярват, че с общи усилия могат да бъдат постигнати.

След приемането на Дневния ред 2030 на ООН в България са предприети множество инициативи за повишаване на информираността на гражданите, на бизнеса, на институциите от всички равнища на вземане на решение, на ученици, учители и преподаватели, на представители на медиите и други. Предприети са действия за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие при най-широко участие на заинтересованите групи.

Правителството

През септември 2015 г. България пое политически ангажимент за изпълнение на Целите за устойчиво развитие с приемането на Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие като всеобхватна пътна карта в отговор на глобалните предизвикателства.

Страната ни си сътрудничи активно с държавите членки на ЕС и ООН и други партньори за постигането на Целите на ООН за устойчиво развитие. На 18 октомври 2018 г. държавните и правителствените ръководители от ЕС приеха заключения на Европейския съвет, в които потвърждават пълния си ангажимент към Дневния ред 2030 и неговото изпълнение.

България участва активно във форматите на многостранно сътрудничество на ЕС и ООН, в изготвянето на общи позиции на ЕС за форуми и органи от системата на ООН, в това число по икономически, финансови и административни въпроси, както и по проблемите на устойчивото развитие.

Към Министерския съвет на Република България функционират 42 специализирани съвета, свързани с проблемите на демографията, равнопоставеността на жените и мъжете, икономическото развитие, опазването на околната среда и други въпроси, които кореспондират тематично с ЦУР.

Министерството на външните работи извърши през 2016 г. картографиране на отговорностите от страна на държавните институции по съответните цели и свързаните с тях задачи и индикатори. Беше разработена детайлна индикативна таблица за отговорностите на министерствата и институциите по изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в България. Ресорните министерства очертаха секторните политики и свързаните с тях стратегии, концепции, планове и отчети, които имат отношение към изпълнението на 17-те Цели на ООН за устойчиво развитие. Обзорните прегледи на министерствата създадоха възможности за наблюдение и анализ на процесите на интегриране на ЦУР в националните политики.

Правителството утвърди през 2018 г. институционална рамка за подготовката на проект на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, която следва да бъде приета до края на 2020 г.⁶.

⁶ Постановление № 167 от 9 август 2018 г. за изменение и допълнение на Постановление № 110 на Министерския съвет от 2010 г. за създаване на Съвет за развитие при Министерския съвет, Държавен вестник, бр. 67, 14.08.2018.

Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, подобно на предшестващата я Национална програма за развитие: България 2020, ще бъде рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи. Този документ определя визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

В предложената от Министерството на финансите и одобрена от Съвета за развитие към Министерския съвет „Концепция за разработването на национален стратегически документ за развитие на страната с хоризонт 2030 г.“ е записано, че „при изготвянето на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 следва да бъде отделяно специално внимание на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) „Да преобразим света“ и на включените в нея 17 глобални Цели за устойчиво развитие (ЦУР) и 169 специфични под-цели.“⁷ През май 2019 г. е приет анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС, който отразява взаимовръзките на политиките в икономическите, социалните и екологичните аспекти на развитието с Целите на ООН за устойчиво развитие. Този анализ е изготвен като отправна точка в процеса по разработване на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. След публично обсъждане в широк мащаб са одобрени визията, целите и приоритетите на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030.

България е активен участник в глобалната инициатива „Партньорство за открито управление“. За връзка със заинтересованите групи правителството поддържа електронен Портал за обществени консултации, който според Закона за нормативните актове е централна, публична, уеб-базирана информационна система, която осигурява публикуването на проекти на нормативни актове за обществени консултации, изготвени от орган на изпълнителната власт или от орган на местното самоуправление. Регистрирано е нарастване на броя посещения за периода от създаването му: от 37 932 през 2008, до 472 668 през 2018 г. Броят коментари нараства от 7 през 2008 г. на 1 509 през 2018 г. При подготовката на Четвъртия национален план за действие в рамките на тази инициативата през 2018 г. са направени 54 предложения от държавни институции и граждански организации, насочени към електронно управление, достъп до информация и използване на отворени данни, електронно правосъдие, цифров растеж, намаляване на административната тежест за гражданите и за бизнеса. В рамките на тази инициатива от края на 2014 г. функционира Портал за отворени данни⁸.

Националният статистически институт (НСИ) е сред водещите институции, занимаващи се с изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие. През януари 2019 г. НСИ представи на вниманието на потребителите на статистическа информация обзорната публикация „Устойчиво развитие на България 2005-2016“. Публикацията съдържа статистически индикатори, разработени в съответствие със системата от индикатори за устойчиво развитие на Евростат. Тематично подбрани актуални данни се публикуват периодично: „Статистически справочник 2019 г.“ на български и английски език, „Заетост и безработица – годишни данни 2018“, „Престъпления и осъдени лица 2018“, „Образование в Република България 2019“ и други.

От декември 2019 г. е пусната в действие информационната системата „Мониторстат“, основана на статистическа база данни от изследвания на Националния статистически институт и други органи на статистиката. Системата е централизирана, уеббазирана, двуезична, с два основни модула, предоставящи достъп до индикатори и метаданни от статистически изследвания за национални, европейски и международни стратегии и програми. Очаква се системата да изиграе важна роля като национална платформа за мониторинг на изпълнението на индикаторите, заложили в ключови национални стратегически документи, в т.ч. и изпълнението на ЦУР, Рамката за намаляване на риска от бедствия от Сендай и други.

Правителството поддържа добри канали за комуникация с останалите заинтересовани страни. Консултативни съвети функционират към по-голямата част от министерствата и към Народното събрание.

⁷ Концепция за разработването на национален стратегически документ за развитие на страната с хоризонт 2030 г.

⁸ Портал за отворени данни на Република България, достъпен на адрес: <<https://data.egov.bg>>

За популяризиране на Целите на ООН за устойчиво развитие правителството развива активно сътрудничество на национално и международно ниво.

Общините

Националното сдружение на общините в Република България, в което членуват всички 265 общини в страната, съдейства за насочването на публични средства за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие, включително по линия на европейските фондове. Националното сдружение на общините е представено в редица консултативни съвети към Министерския съвет, сред които Консултативен съвет за насърчаване на малките и средните предприятия, Национален съвет за закрила на детето, Национален съвет за хората с увреждания, Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете и други, работещи за принципа „никой да не бъде изоставен“.

Визията на общините за програмен период 2021-2027 е, че страната ни трябва да има реална национална програма за развитие и адекватен национален ресурс за реализацията ѝ, а не стотици стратегии за всеки сектор и подсектор⁹.

Един от най-ефективните подходи за планиране и финансиране на местни програми и проекти за устойчиво развитие е подходът „Водено от общностите местно развитие“. Това е подход, насочен към създаване на заетост чрез използване на местния потенциал. Чрез него се цели подобряване качеството на живот и неизоставане в развитието на местните общности в територии със специфични характеристики, например в селските и рибарските райони. Подходът се прилага „отдолу-нагоре“, като се създават Местни групи за действие за територии от 10 000 до 150 000 жители. Те включват представители на заинтересованите страни от местната общност, които съвместно, при осигуряване на максимална публичност, определят приоритетите за развитие на територията и ги включват в стратегии за водено от общностите развитие.

Добри практики:

Асоциация на дунавските общини - АДО „Дунав“, заедно с партньори от България и Румъния, разработи интегриран екотуристически маршрут „Защитено природно наследство на територията на трансграничния регион Румъния – България“. Маршрутът обединява 60 обекта със защитен статут и кореспондира с няколко от Целите на ООН за устойчиво развитие – за партньорство, за опазване на биологичното разнообразие, за развитие на местния туризъм. Проектът се представя като локалният „ангажимент“ на заинтересованите страни. Друг трансграничен проект „Екологично чист транспорт в трансгранична зона Наводари-Силица“ е ориентиран изцяло към екологичните цели от Дневния ред на ООН за устойчиво развитие – изграждане на мрежа от велоалеи, закупуване на електрически велосипеди, соларен паркинг за електрически автомобили.

Столична община участва от началото на 2018 г. в международен проект за „Мобилизиране на млади европейци в подкрепа на целите на устойчивото развитие“ (Walk the Global Walk) по Програма Europe Aid на Европейската комисия. Проектът е насочен към укрепване на сътрудничеството между местната власт, гражданския сектор и образователни институции в страни от и извън Европейския съюз. Една от целите е да се създаде обща образователна рамка по глобалните Цели на ООН за устойчиво развитие, в частност по темите за устойчиви градове, борба с климатичните промени, мир и справедливост. Разработен е интерактивен пакет за обучение на учители, провеждат се обучения за включване на темите от Целите на ООН за устойчиво развитие в училищните програми.

Община Бургас изгради система за отдаване на велосипеди под наем, интелигентно видеонаблюдение на градската среда и транспортните обекти, интегрирани интелигентни системи за градски транспорт – билетна система, система за мониторинг и информация на градския транспорт в реално време; система за осигуряване на приоритет на градските автобуси. Може да се похвали и с постигнатото по националната програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради, както и с изградената регионална система за управление на отпадъците. През 2018 г. общината стартира пилотно решение за умно паркиране в града. Технологичен партньор на проекта е един от националните телекомуникационни оператори. Иновативната система стартира с 30 паркоместа в платената „синя зона“ в централната част на града. Събира се информация за натовареността на зоната, прави се анализ и се вземат конкретни мерки. Използват се магнитни сензори, действаща система за плащане на ползвано време за паркиране, а събраната информация може да бъде предоставяна при поискване на заинтересованите оторизирани институции, както и на лица, които имат желание да разработват иновативни мобилни и уеб приложения с информация за града.

В стратегически документи се отбелязва, че общините могат да играят ролята на звена за контакт при мерки за стимулиране на производство и потребление на енергия от възобновяеми източници. В Интегрирания план в областта на енергетиката и климата

⁹ Първа пленарна сесия от заключителна тридневна конференция за мандат 2015-2019, организирана от Националното сдружение на общините /НСОРБ/ през юни 2019 г.

на Република България 2021-2030 г. се предвиждат законодателни инициативи в тази посока, доколкото именно общинските власти имат задължения за издаване на част от разрешителните при изграждане на централи за производство на електрическа енергия от възобновяеми източници, както и при планиране на използването ѝ на територията на общината¹⁰.

Неправителствените организации

Неправителственият сектор играе важна роля в страната ни по отношение на популяризирането и изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие. По основните теми в Дневния ред 2030 на ООН работят коалиции от неправителствени организации и много отделни нестопански организации в рамките на национални или международни проекти.

За популяризиране на Целите на ООН за устойчиво развитие съдейства Българска платформа за международно развитие, обединяваща 15 организации със сфера на дейност глобално гражданско образование, здравеопазване, равнопоставеност на жените и мъжете, грижа за децата, интеграция на ромите. С поредица от проекти и дейности са обхванати близо 700 учители от цялата страна, 42 млади учени, повече от 500 представители на местната власт, 38 политици и повече от 30 журналисти. След национален конкурс 40 училища имат получен статут на Глобално училище – признание за училище с традиция в образованието за развитие и в глобалното гражданско образование. Платформата е работила успешно за популяризирането на Дневния ред за устойчиво развитие с оглед задълбочаване разбирането относно отделните 17 ЦУР, използвайки въведения на основание ЗПУО държавен образователен стандарт за гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование (утвърден с Наредба 13 от 11.10.2016 г). Сред членуващите в тази платформа организации е Националната мрежа за децата, която обхваща 152 организации в страната, разпределени в осем региона. В рамките на тази мрежа действа и коалицията „Детство 2025“, чиито членове работят за активната замяна на съществуващата институционална грижа за деца с грижа в семейна или близка до семейната среда.

В областта на Целите, свързани с околната среда, работят две големи коалиции: Коалиция „За Да Остане ПРИРОДА в България“ и Коалиция за климата - България. Събрали неформално над 80 неправителствени организации, те работят за по-силно ангажиране на гражданите с екологичните проблеми, за ориентиран към устойчивото развитие бизнес, за отговорна спрямо спазването на законите държава. Техни представители участват при изработване на нормите, свързани с климата на национално и международно ниво.

Националният младежки форум събира енергията на 50 международни, национални, местни и политически младежки организации от цялата страна с мотото „Време е младите да вземат думата“. Организацията работи за създаване и приемане на нова Стратегия за младежта на Република България, в която Целите на ООН за устойчиво развитие на ООН да са ясно застъпени.

Коалицията за развитие на медийната грамотност е неформално доброволно обединение на близо 20 организации и мрежи, работещи в областта на образованието, медиите и гражданското общество. Целта е да се стимулира общественият дебат по теми, свързани с медийна етика, превенция на езика на омразата и дискриминиращи послания.

Алиансът за защита от насилие, основано на пола, (АЗНОП) е сдружение от 11 организации от цялата страна, които работят професионално по проблемите на превенцията и защитата срещу всички форми на насилие, основано на пола, като са предоставили подкрепа (психологическа, юридическа, социална) на повече от 2 000 жени и техните деца през последната година. Към Алианса функционира 24-часова безплатна телефонна линия за подкрепа от специалисти при случаи на домашно насилие. Към Академията за превенция на насилието, създадена от Алианса, са обучени над 250 специалисти. Особено внимание в програмите си Алиансът обръща на уязвими групи жени и момичета от етнически малцинства, жени с увреждания, жени търсещи и в процес на международна закрила.

¹⁰ Проект на Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България за периода 2021-2030 г., Министерство на енергетиката, 2019, с. 67

Форум Гражданско Участие е мрежа от български граждански организации от цялата страна, които работят за ро-широко участие на гражданите и неправителствените организации във формулирането на политики и в процеса на вземането на решения. Във форума участва „Амалипе“, една от най-активните организации, работеща за намаляване на броя на отпадащите от училище ромски деца.

Дружеството за ООН в България работи в национална мрежа от клубове за ООН за популяризиране на Целите на ООН за устойчиво развитие. То се застъпва за повишаване на ангажираността на правителството и на парламента с изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН. Със съдействието на Министерството на външните работи се реализира програмата „Български младежки делегати към ООН“.

Благодарение на работата в мрежи идеите на гражданските организации достигат до най-изолираните селища и съдействат за изпълнение на принципа „никой да не бъде изоставен“.

Голяма е ролята на читалищата, традиционно културно средище в България. Фондация „Глобални библиотеки – България“ (ФГББ) работи за популяризиране на Целите на ООН за устойчиво развитие под мотото „Библиотеката – място за всеки“. В партньорство с обществените библиотеки от мрежата на Фондацията се стига и до най-малките населени места с активно действащи читалища.

През 2019 г. бе проведено актуално допитване до неправителствените организации относно тяхното изпълнение на Целите за устойчиво развитие. Респондентите са 42 организации от неправителствения сектор. Близко 55% от тях посочват, че работят в сферата на образованието и младежките дейности; - 30% обявяват като своя сфера законодателството, застъпничеството, публичните политики; - 30% са ангажирани с правата на човека, малко над една пета заявяват ангажименти към здравеопазване и социални услуги. Всички 42 респонденти споделят, че си партнират с частния сектор, а 26 споделят за партньорства с държавния сектор

Академичните среди

Водещите български университети и институтите към Българската академия на науките (БАН) допринасят за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие с научни дискусии и изследователски проекти, както и с въвеждане на нови програми в различните образователни степени.

Софийският университет „Св. Климент Охридски“, в партньорство с други български и чуждестранни университети, с институти към БАН и други асоциирани партньори, изпълняват до 2023 г. проект „Чисти технологии за устойчива околна среда – води, отпадъци, енергия за кръгова икономика“ (Clean&Circle). През 2019 г. научните колективи представиха първите си разработени технологии за детоксикация и пречистване на води.

В Университета за национално и световно стопанство (УНСС) в периода 2016-2018 г. са проведени поредица научни форуми с международно участие. През септември 2019 г. се проведе обучителен семинар за студенти от региона и Научна конференция на тема „ЦУР и България“. УНСС предоставя отворена достъпна академична среда за студентите със зрителни увреждания, в духа на принципа „никой да не бъде изоставен“. Оборудвани са читални за незрящи читатели.

През юни 2019 г. Техническият университет във Варна организира Международна научно-практическа конференция „Устойчиво развитие 2019“ с тематични направления устойчиво използване на ресурсите, климатични промени и мониторинг, устойчиво развитие на туризма и др.

В много университети се въвеждат нови образователни програми и дисциплини, свързани с устойчивото развитие. Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) се специализира в програми по корпоративна социална отговорност. На студентите от бакалавърски и магистърски програми се предлага курс по „Глобализация и устойчиво развитие“.

Към Българската академия на науките през 2018 г. е създаден Институт за изследвания на климата, атмосферата и водите, който организира през октомври 2019 г. Първа научна конференция „Климат, водни ресурси, водни баланси и качество на водите“.

Добра практика е изграждането на неформални платформи за по-широко сътрудничество и по-голям отзвук сред обществеността. Сдружение „Инициатива Единение“, обединило известни български учени и интелектуалци, представи през 2017 г. за публично обсъждане документа „Възгледи за национални цели и приоритети за устойчиво развитие на България“.

Частният сектор

Частният сектор има ресурси да превърне много от Целите на ООН за устойчиво развитие в реалност. Той има интерес да се ангажира с етичните принципи на корпоративната социална отговорност и съответно очаква подобрена бизнес среда и качествено образование.

Ангажираността на частния сектор спрямо Целите на ООН за устойчиво развитие се свързва предимно с приемането на концепцията за корпоративна социална отговорност. През есента на 2018 г. близо 40 професионалисти в сферата на Корпоративната социална отговорност (КСО) основаха Българска асоциация на КСО специалистите. Бизнесът проявява интерес към концепцията за връзката между бизнеса и правата на човека (Business and Human Rights).

Разработени са инициативи на бизнес асоциациите за създаване на подходяща среда за устойчиво икономическо развитие. Асоциацията на индустриалния капитал обяви в края на 2018 г. създаването на Фондация „Институт за устойчиво икономическо развитие“. Целта му е чрез изследвания и специализирани програми да работи за устойчиво икономическо развитие, за подобряване на бизнес средата и инвестиционния климат в България. Мисията му е да насърчава предприемачеството и да подпомага развитието на индустриалните отношения и социалния диалог¹¹.

Много от инициативите в сектора са дело на Българската мрежа на Глобалния договор на ООН. Сдружението, което обединява над 30 организации, представи своя Стратегически план 2015+ само 5 месеца след приемането на Дневния ред 2030 на ООН през 2015 г. в Ню Йорк. Избрани са осем от Целите на ООН за устойчиво развитие, а именно: Добро здраве (Цел 3); Качествено образование (Цел 4); Достоеен труд (Цел 8); Иновации и инфраструктура (Цел 9); Устойчиви градове и общности (Цел 11); Отговорно потребление (Цел 12); Мир и справедливост (Цел 16); Партньорство за целите (Цел 17). През 2020 г. предстои преглед на напредъка и актуализиране на документа.

След като подписа Европейския пакт за младежта, Българската мрежа на Глобалния договор на ООН официално представи българския Национален план за действие. Първите 27 организации, приели документа, се обединяват около шест приоритета за промяна: подобряване на уменията, насърчаване на професионалните умения и практики, професионално ориентиране, привличане на таланти, подкрепа на училища, учители и директори, и посрещане на необходимостите на бъдещето.

Успешни са организациите от Мрежата форуми под названието „Бизнесът – сила за добро“. Целта е да направят видими успешните местни партньорства между бизнеса и организациите от нестопанския сектор. Добра практика, разработена от Българската мрежа за Глобалния договор на ООН, е инициативата „Базар на професиите“, провеждана всяка година от 2015 г. насам с цел ранно професионално ориентиране на децата и младежите.

Българската мрежа на Глобалния договор на ООН беше активен партньор в периода 2018-2019 г. при създаването на национален план за изпълнение на Целите за устойчиво развитие в Република Северна Македония. В резултат от това партньорство е създаден Наръчник за колективни действия за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в държавите от Европейския съюз, който е достъпен на три езика и популяризиран измежду 80+ локални мрежи на Глобалния договор по света¹².

През май 2019 г. при подготовката на доброволния национален преглед бе проведено проучване във фокус-групи с представители на бизнеса. Резултатите сочат, че бизнесът до голяма степен се ръководи от Целите на ООН за устойчиво развитие, че очаква координиращата роля на държавата, мотивиран е да работи за постигането им и за това свидетелстват много отличия и награди на национално и международно ниво. Така например две български фирми спечелиха наградата на Европейската

¹¹ Фондация „Институт за устойчиво икономическо развитие“ Достъпно на адрес: <<http://www.ised.bg>>

¹² Наръчник за създаване на колективни действия за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в държавите от Европейския съюз. Разработен по проект „Изграждане на междусекторни партньорства за устойчиво развитие“ (EuropeAid / 138660 / ID / ACT / MK). Достъпно на адрес: <http://www.unglobalcompact.bg/wp-content/uploads/2020/01/Konekt-A4-publikacija-BG-za-web.pdf>

комисия (ЕК) за стартиращ бизнес в областта на опазването на околната среда: „Shift-IDEAS Биомик“ разработва икономична и биоразградима алтернатива на стиропор от селскостопански отпадъци и гъби; „Епова“ е разработила система за наблюдение на замърсяването на водите, базирана на ново поколение биосензори¹³.

В по-широко национално допитване до 300 водещи компании в България, проведено от CSR AdviceBox в края на 2018 г. (за оценка на корпоративната социална отговорност на бизнеса в България), са направени още интересни изводи за отношението на бизнеса към ЦУР. Близко две трети от респондентите отговарят, че са запознати с ЦУР; над половината са организирали едно, а над 1/3 – повече от едно събитие по темата за ЦУР през 2018 г. Над 2/3 от компаниите са определили значимите за тяхната дейност приоритетни цели. 40% са посочили на първо място Цел 4, последвана от Цел 13. Климатичните промени са посочени като по-голям риск от онези компании, които предоставят стоки и услуги за други индустриални потребители. Те се вълнуват по-силно и от изпълнението на Цел 16, касаеща достъпа до правосъдие за всеки и изграждането на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички нива. Обратно, изкореняването на бедността и осигуряването на добро здраве за всички, във всички възрасти, са определяни като по-значими рискове за компаниите, които работят с крайни потребители.

Друга влиятелна група бизнес компании сформира „Зелен кръг“ около месечното бизнес списание „Мениджър“. Той се самоопределя като кръг на компаниите с отговорни екологични политики. В „Зеления кръг“ вече членуват 230 компании, опериращи в България. По повод десетата годишнина от основаването му са формулирани нови цели в съзвучие с изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие – сред тях са: формиране на трайна еко култура сред служителите; повишаване на екологичното образование и интелигентност сред подрастващите и цялото общество; насърчаване на развитието и използването на съществуващата околната среда технологии и съдействие за достигане на общите национални цели до 2030 г.

Синдикатите

- Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ)

КНСБ се включи през 2019 г. в кампанията на Международната конфедерация на профсъюзите „МОТ 21 век – време е за нов социален договор“. Целта е милиони хора по света да поискат промяна и нов социален договор между работниците, правителството и бизнеса, който да допринесе за изпълнението на Цел 8 на устойчивото развитие – обещанието за достоен труд за всички.

КНСБ участва в международни проекти за обмяна на опит и за развитие на регионалното сътрудничество. През 2018 г. КНСБ участва в проекта Labour-INT за подпомагане на сътрудничеството между партньори от Южна Европа и Балканите с цел да се насърчи включването в пазара на труда на бежанците и лицата, търсещи закрила. В Labour-INT водеща роля има Европейската конфедерация на профсъюзите в партньорство с още девет организации.

Особено активен е Съюзът на транспортните синдикати в България. В Международния ден на земята през 2019 г. членове на синдиката засадиха 17 български рози „Дамасцена“ в центъра на София като символ на 17-те Цели на ООН за устойчиво развитие и така беше създадена символична „Градина на Земята и мира“.

- Конфедерация на труда „Подкрепа“ (КТ „Подкрепа“)

В стратегическите си документи КТ „Подкрепа“ заявява, че работи за силна и социална България, просперираща и благоденстваща държава със стабилни демократични институции – чрез застъпничество за достъпност на социалните системи, чрез повече и по-добри социални закони, чрез повече средства за социална политика и др.

Като член на Европейската конфедерация на профсъюзите КТ „Подкрепа“ заявява ангажираност към Целите на ООН за устойчиво развитие и с позициите на конфедерацията за необходимостта от декарбонизация на ЕС до 2050 г.

През март 2019 г. КТ „Подкрепа“ подписа договор с Агенцията по заетостта за реализацията на проект „ХОРИЗОНТИ 4“ по Националния план за действие по

¹³ Грамотите се връчват всяка година на новосъздадени предприятия от страните-членки на ЕС, които предлагат иновативни решения в областта на зелена енергия, опазването на въздуха и водата.

заетостта през 2019 г. Проектът предвижда подобряване на достъпа до пазара на труда на неравнопоставените групи чрез осъществяването на комплекс от обучения по ключови професионални компетентности.

Регионалното измерение е важен раздел в дейностите на КТ „Подкрепа“. През юни 2019 г. е проведена международна конференция на тема „Укрепване на капацитета и задълбочаване на сътрудничеството за интеграция на Западните Балкани в конкурентоспособна социална Европа“. Обсъжда се европейският социален модел и синдикалните ценности и как чрез европейска перспектива могат да бъдат защитени по-добре интересите на работещите в Западните Балкани.

б) Взаимодействие на ЦУР с национални стратегически документи

Темата за устойчивото развитие и за обвързването на икономическите, социалните и екологичните задачи присъства дългосрочно в националните стратегически документи. Приети са съответни стратегии и програми, които съдържат основните принципи на Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие и позволяват кохерентност в изпълнението на разписаните в нея цели.

България участваше активно в преговорите за Заключенията на Съвета на ЕС „Към все по-устойчив Съюз до 2030 г.“, приети на 9 април 2019 г., и за Заключенията на Съвета на ЕС „Изграждане на устойчива Европа до 2030 г. – напредък досега и следващи стъпки“, приети на 10 декември 2019 г. През 2018 г. България подготви и проведе Председателството на Съвета на ЕС. Всички държавни институции бяха ангажирани с председателството, а приоритетите бяха в съответствие с глобалните Цели за устойчиво развитие.

Обявените в Програмата за управление на Правителството на Република България за периода 2017-2021 г. принципи и политики са в унисон с духа на Дневния ред 2030 на ООН за добро управление и гарантиране на правата, сигурността и благосъстоянието на гражданите, за толерантност, недопускане на дискриминация и дезинтеграция. Приоритетите на външната политика на България като държава членка на ЕС и ООН са в синхрон с основните европейски принципи – свобода, демокрация, равенство, върховенство на правото, защита на правата на човека, мултилатерализъм за реализиране на ефективно сътрудничество в двустранен и многостранен аспект.

Други приоритети на външната ни политика са темата за устойчиво решение на проблема с миграцията, наред с амбицията за реализиране на европейската политика за задълбочаване на двустранните политически, икономически и културни отношения със страните от Югоизточна Европа. На национално ниво са изведени приоритети, насочени към социалните проблеми с ясен ангажимент към децата, хората с увреждания и възрастните хора. Заявени са амбиции в областта на образованието, здравеопазването, околната среда, икономическата стабилност и растеж.

Основният стратегически документ, който формира рамката на националните политики в приоритетните за страната области, е Националната програма за развитие: България 2020. Визията и целите на програмата очертават 8 приоритетни направления, които кореспондират с изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН в България. Тези приоритети отразяват националната амбиция да се стигне до производство на продукти с висока добавена стойност чрез по-добро образование, устойчиво управление на природните ресурси, иновации при подобрена институционална среда, енергийна сигурност чрез повишена ресурсна ефективност и подобрени транспортни връзки.

Националната програма за развитие България 2020 и плановите за действие към нея утвърждават някои качествени стандарти: а) да е налице система от показатели за наблюдение на изпълнението; б) да има обвързване на планираните интервенции с необходимите за тяхното изпълнение финансови (в т.ч. и бюджетни) ресурси; в) да има включена оценка на въздействието от изпълнението на предвидените мерки.

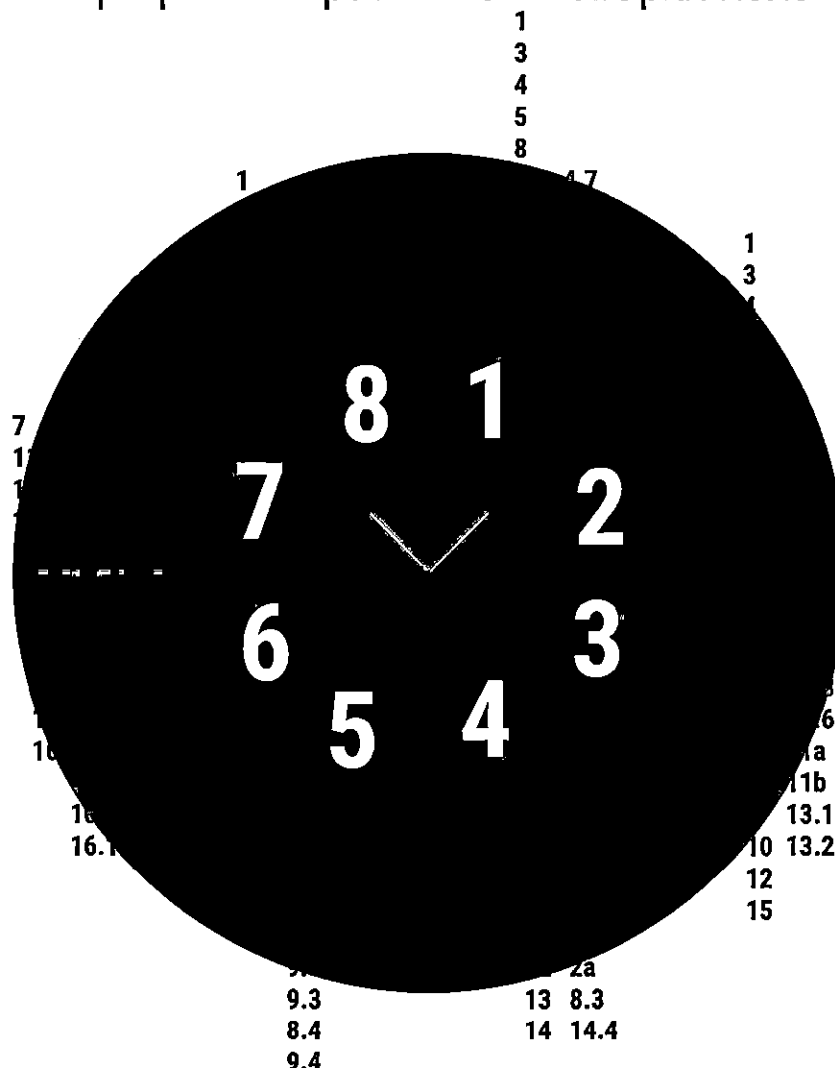
Наблюдават се и някои слабости. Според изготвена от Международния валутен фонд (МВФ) оценка за управлението на публичните инвестиции значителна слабост е липсата на ясна връзка със Средносрочната бюджетна прогноза. Друга слабост според оценката на МВФ е качеството на стратегическите документи от по-нисък ранг – секторните стратегии¹⁴.

¹⁴ Концепция за разработването на национален стратегически документ за развитие на страната с хоризонт 2030 г. Министерство на финансите. София, 2019 г. с. 3.

За периода до 2030 г. имаме стремеж за надграждане на постигнатото, към което е насочена Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030.

Съгласуваността между националната визия за развитие и рамката на Дневния ред 2030 на ООН се отразява във връзката между Целите на ООН за устойчиво развитие и ключовите цели на Националната програма за развитие: България 2020. Някои от тези съответствия са представени в графиката по-долу:

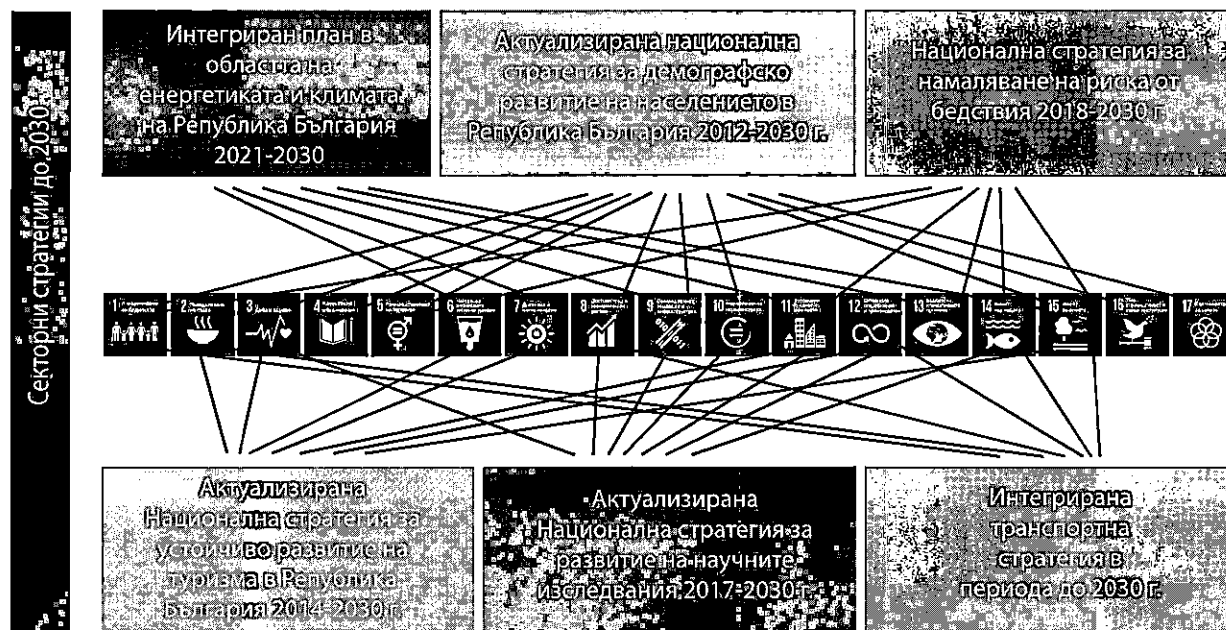
Взаимодействие на Целите на ООН за устойчиво развитие с Национална програма за развитие: България 2020

Национална програма за развитие: България 2020 - основни приоритети

1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила
2. Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване
3. Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал.
4. Развитие на аграрния отрасъл за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси.
5. Подкрепа на иновационните и инвестиционни дейности за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.
6. Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса.
7. Енергийна сигурност и повишаване на ресурсната ефективност.
8. Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари

Надграждането при подготовката на стратегическия документ за развитие до 2030 г. се съобразява с вече приетите секторни стратегии за периода след 2020 г. Сред тях са: Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030 г.; Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г.; Актуализираната Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 и План за действие към нея за периода 2017-2020; Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България 2012-2030; Интегрираният национален план за енергетика и климат за периода до 2030 г.; Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2017-2030. В много от секторните стратегии е декларирано придържане към Целите на ООН за устойчиво развитие.

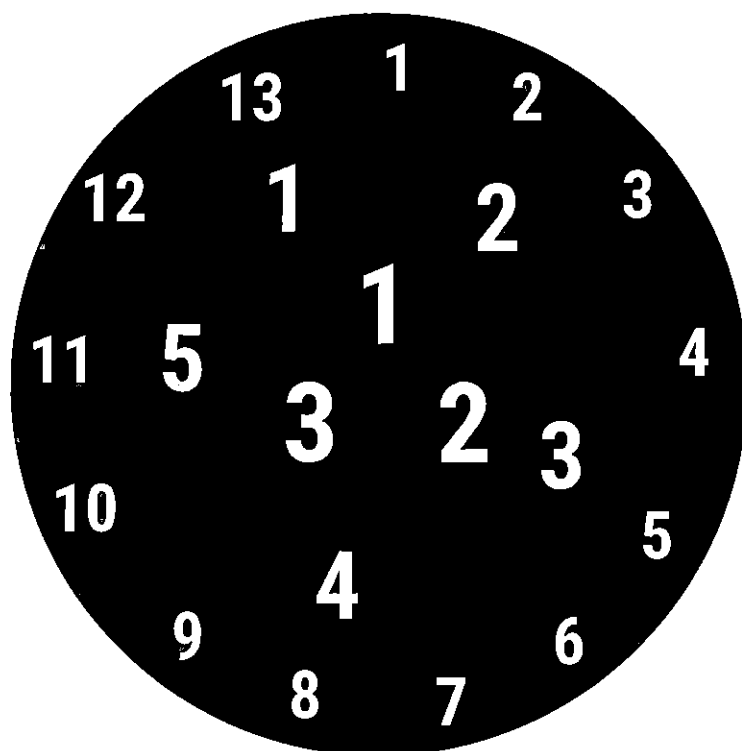
Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 стъпва на изготвен за целта Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ни към ЕС, който е обсъден и съгласуван със социалноикономическите партньори в рамките на Икономическия и социален съвет и Националния съвет за тристранно сътрудничество. Във визията, целите и приоритетите на програмата са формулирани три основни цели – ускорено икономическо развитие; смекчаване на неблагоприятните демографски тенденции; постигане на по-включващ и по-устойчив растеж, при намаляване на социалните и териториални неравенства и способстване на споделен просперитет.

Младежите предлагат:

Един успешен план за интегриране на Целите на ООН за устойчиво развитие в Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 би трябвало да включи представите на младите хора – бъдещи политици, бизнесмени и активни граждани, относно приоритетите на обществото. В рамките на онлайн допитване сред българските младежи, проведено през лятото на 2019 г. от българските младежки делегати в ООН, се очертават пет най-важни области за развитие, а именно образование, заетост, здраве, опазване на околната среда и участие на младите хора в процесите на вземане на решения. След това се нареждат премахване на бедността и глада, устойчив икономически растеж и развитие на гражданското общество.

Сходни приоритети посочват и допитаните 415 млади хора между 15 и 35 г. по време на консултациите в България, част от VI-тия цикъл на структурния диалог „Младите в Европа – Какво следва?“. Като изключително важни са посочени отново качествено образование, участието в инициативи за опазване на околната среда, участие в процесите на вземане на решения, стажове и подкрепа за насърчаване на младежката заетост, развитие на селските райони и осигуряване на достъп до възможности за младите хора там, подкрепа за младите мигранти, гарантиране равнопоставеност между половете, осигуряване на участието на младежи от маргинализирани групи в обществото, достъп до младежки пространства и разбиране и подкрепа от страна на младите хора за Европейския съюз.

Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 – 3 цели, 5 оси и 13 приоритета

Цели:

Ускорено икономическо развитие

Демографски подем

Намаляване на неравенствата

Ос 1. Иновативна и интелигентна България

1. Образование и умения (Цел 4)
2. Наука и научна инфраструктура (Цели 8, 9)
3. Интелигентна индустрия (Цели 8, 9)

Ос 2. Зелена и устойчива България

4. Кръгова и нисковъглеродна икономика (Цели 7, 8, 12)
5. Чист въздух и биоразнообразие (Цели 3, 8, 11, 12, 13, 14, 15)
6. Устойчиво селско стопанство (Цели 2, 14, 15)

Ос 3. Свързана и интегрирана България

7. Транспортна свързаност (Цели 3, 11)
8. Цифрова свързаност (Цели 9, 11)
9. Местно развитие (Цели 2, 6, 11)

Ос 4. Отзивчива и справедлива България

10. Институционална рамка (Цел 16)
11. Социално включване (Цели 1, 2, 5, 8, 10)

Ос 5. Духовна и жизнена България

12. Здраве и спорт (Цел 3)
13. Култура, наследство и туризъм (Цели 8, 11, 12)

Налице са много примери за включване на заложените в Дневния ред 2030 на ООН цели и принципи.

Някои от Целите на ООН за устойчиво развитие са включени в Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г., с който се определят основните цели, етапи, средства, действия и мерки за развитие на националната ни политика в областта на енергетиката и климата. Основните цели, заложи в този план, са за стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката; конкурентоспособна и сигурна енергетика; намаляване зависимостта от внос на горива и енергия; гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители.

С още по-широк обхват на взаимовръзки с Целите на ООН за устойчиво развитие е Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. С нея се цели подобряване на транспортната свързаност и достъпност и по този начин се потвърждава грижата за уязвимите групи - децата, възрастните хора и лицата с увреждания. Сред приоритетите са посочени модернизация и развитие на транспортната инфраструктура; развитие на интермодален транспорт; повишаване на енергийната ефективност на транспорта; осигуряване на качествен и достъпен транспорт във всички райони на страната; ограничаване на негативното въздействие на транспорта върху околната среда и здравето на хората; повишаване на сигурността и безопасността на транспортната система. Тези приоритети съвпадат напълно с Цел 3 за увеличена сигурност по пътищата, Цел 7 за енергията, Цел 8 за достоен труд и икономическо развитие, Цел 9 за устойчива инфраструктура, Цел 11 за устойчиви градове с достъп до разширен обществен транспорт, Цел 12 за устойчиво потребление и производство и Цел 14 за океаните и моретата.

С принос за изпълнение на осем от Целите на ООН за устойчиво развитие (6, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15) е разработването на системи за оценка и отчитане на стойността на екосистемите, осъществено по Програма BG 03 „Биоразнообразие и екосистемни услуги“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. В рамките на проекта е разработен MetEcoSMap, Национална методологична рамка за картографиране и биофизична оценка на екосистемите и екосистемните услуги в България, състояща се от методологии за картографиране на девет вида екосистеми и екосистемни услуги. Подготвени са насоки за наблюдение и икономическа оценка. С други шест проекта, финансирани по програма BG 03, са нанесени деветте вида екосистеми, идентифицирани в България. Картографирането и оценката на екосистемите и екосистемните услуги е в състояние да информира вземането на решения в редица свързани политики, като например инструменти за водата и селското стопанство, пространствено планиране, политика на сближаване, планиране за развитие и поддържане на зелена инфраструктура и др.

Както и в други законодателни актове и стратегически програми, опазването на околната среда е регламентирано в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и в Устава за войсковата служба на Въоръжените сили на Република България. Законът възлага функции на министъра на отбраната по организиране на дейността по опазване и възстановяване на околната среда в районите на дислокация на военните формирования и при провеждане на военни учения. Уставът определя конкретните отговорности и дейности по опазване на околната среда. В закона се предвижда поддържане и използване на въоръжените сили при бедствия и участие в овладяването/преодоляването на последици от бедствия.

При изработването на политики се спазват принципите на съгласуваност за извеждане на приоритети, цели, изпълнители и целеви групи. Разработването на Националната приоритетна рамка за действие за „Натура 2000“ е осъществено при широко обществено участие на всички заинтересовани страни. По този начин формулираният набор от приоритети допринася както за състоянието на приоритетните видове и местообитания, така и за удовлетворяване на потребностите на местните общности от устойчиво социално-икономическо развитие и повишено качество на живот.

Пример за успешно съгласуване на политики в духа на Дневния ред 2030 на ООН е практиката да се осигуряват кадри за променящата се структура на пазара на труда чрез „Ученето през целия живот“. От 2014 г. функционира Национална координационна група, в чийто състав са представители на различни министерства, агенции, образователни и културни институции, организации на работодателите, синдикатите, гражданското общество и др. Всички оперативни документи са създадени чрез съдържателна и функционална свързаност с други стратегически и оперативни документи в сферата на пазара на труда, заетостта, младежта и спорта, културата, както и други социално-икономически сектори.

Друг пример за стратегическо и оперативно съгласуване е в сферата на опазването на ресурсите и по-специално по отношение на управление на водите. Политиката по управление на водите се осъществява от Министерството на околната среда и водите. Регионални инспекции по околната среда и водите осъществяват мониторинг и контрол върху отпадъчните води в границите на съответния си териториален обхват. Други заинтересовани страни са Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на здравеопазването, Комисията по енергийно и водно регулиране и др. Министерството на земеделието, храните и горите е отговорна институция по отношение на замърсяването в селското стопанство. Важна е подкрепата на местните общности в подобряване управлението на водата и на канализационните съоръжения.

За съгласуване на действията по управление на химикалите и отпадъците действа междуправителствена група по синергия, създадена със заповед на министъра на околната среда и водите от 2013 г., с представители на Министерството на здравеопазването, Българската агенция по безопасност на храните, Изпълнителната агенция по околна среда и представители на различни дирекции в МОСВ. Целта на групата е изпълнение на решенията, приети на Конференциите на страните по международните споразумения, координирано и ефективно управление на законодателството относно управлението на химикалите и отпадъците.

Съгласуването е добра практика в партньорството с бизнеса. Със съдействието на най-активните бизнес асоциации правителството прие през 2019 г. Стратегия за корпоративна социална отговорност за периода 2019-2023 г. Документът адресира политическата ангажираност на правителството за подобряване качеството на живот на населението чрез прозрачни, социално отговорни бизнес практики.

С принос към различни сектори и за постигането на много от целите са научноизследователските проекти. През 2018 г. в България са били одобрени 11 национални изследователски програми и са били заделени около 30.5 млн. евро, предназначени за научноизследователски проекти до 2022 г. Две от тези програми обхващат екологичните предизвикателства – националната научна програма „Нисковъглеродна енергия за транспорта и бита“ и националната научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, като предвидените за тях средства са съответно около 3.7 млн. евро и 3 млн. евро¹⁵.

в) Интегриране на трите измерения на устойчивото развитие

Концепцията за устойчиво развитие предполага икономическият растеж, социалното включване и опазването на околната среда да се допълват взаимно. Държавата отдава приоритет на образованието и на инвестициите в ранното детско развитие, отделя средства за социална защита и за намаляване на неравенствата и бедността, но същевременно търси пътя към устойчиво икономическо развитие чрез акцент върху икономика с висока добавена стойност, кръгова икономика и социална/солидарна икономика.

Политиките по опазване на околната среда са хоризонтални и са включени при дефинирането и изпълнението на останалите политики. В планове и програмите

15 Република България, Национални научни програми. Документът е приет с Решение № 577 на Министерския съвет от 17.08.2018 г. Министерски съвет. Портал за обществени консултации.

са заложи мерки за контрол върху икономическите и екологичните параметри. При предоставяне на европейски средства по конкретни проекти се изисква спазване на принципите за устойчиво развитие и за ресурсна ефективност. Всичко това допринася за баланс между икономическите, социалните и екологичните ползи.

Страната подкрепя активно „Зелената инициатива“ на Международната организация на труда (МОТ) с идеята, че борбата с климатичните промени е неразделна част от борбата за социална справедливост.

Екологичните оценки се правят по реда на Закона за опазване на околната среда. При изпълнение на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. задължително се прави екологична оценка, а в отчетите по изпълнението ѝ са посочени предприетите мерки, за да не се нанасят вреди на околната среда при изпълнение на проекти по тази програма за регионално развитие.

Пример за подробен анализ и препоръки е докладът за екологична оценка на Интегрираната транспортна стратегия в периода до 2030 г. (ИТС), представен през май 2017 г.¹⁶ Оценката в доклада е, че при прилагане на ИТС се очаква намаляване на съществуващите отрицателни въздействия върху компонентите на околната среда, като не се очаква възникване на нови екологични проблеми. Приема се, че няма вероятност предвидените мерки в транспортната стратегия да окажат значително отрицателно въздействие върху природни местообитания, популации и местообитания на видове, предмет на опазване в защитените зони от мрежата „Натура 2000“.

При избора на изпълнител в рамките на Инвестиционната програма за климата на Националния доверителен екофонд се следи да бъдат изпълнени критериите за екологична съобразност. Мониторингът на екологосъобразните обществени поръчки, по принцип, се извършва на базата на статистически данни от националния Регистър на обществените поръчки. Централизираната автоматизирана информационна система „Електронни обществени поръчки“ (ЦАИС ЕОП), поддържана от Агенцията по обществени поръчки, позволява да се правят редовни наблюдения.

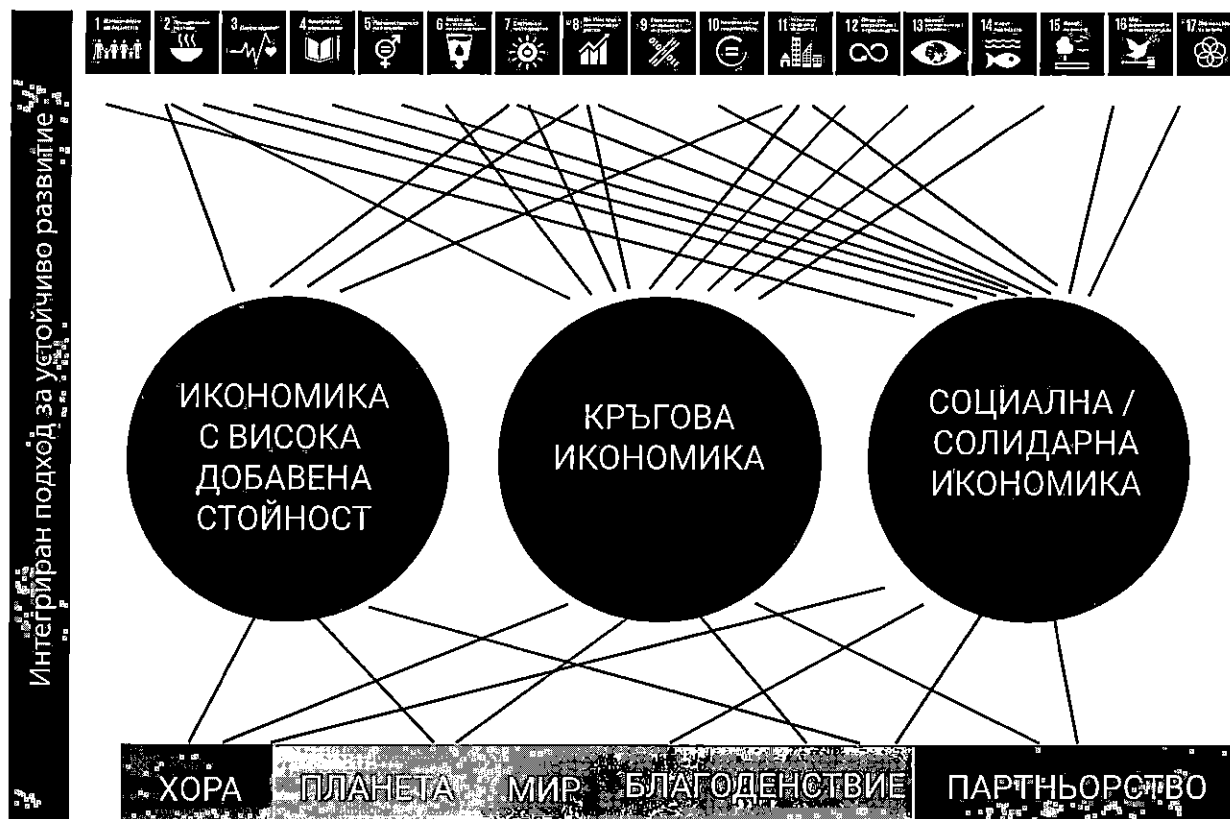
За първи път в рамките на подготовката на Националния план за управление на отпадъците 2014-2020 г. е разработена и включена Национална програма за предотвратяване на отпадъците. На предотвратяването на отпадъците се отдава най-висок приоритет в йерархията на управление на отпадъците.

Най-голямото предизвикателство за успешното интегриране на трите измерения в политиките за устойчиво развитие на България е заявеното национално намерение да се запази въгледобивният сектор с неговия значителен дял в енергийния баланс на страната. Аргументите за това са свързани със запазването на работни места и с по-голямата енергийна сигурност за страната.

Решение на този проблем се търси при подготовката на Интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030, включително в перспектива до 2050 г. За целите на Плана е разработен прогнозен енергиен баланс, в който се предвижда запазване на ролята на местните въглища до 2050 г., развитие на ядрената енергетика и производство на електроенергия от ВЕИ, при пазарни условия и с акцент върху собственото потребление. Интегрираният национален план на България обхваща петте измерения на Енергийния съюз за Европа – декарбонизация, енергийна ефективност, енергийна сигурност, вътрешен енергиен пазар и научни изследвания, иновации и конкурентоспособност.

Друго подобно предизвикателство е фактът, че в структурата на стопанството преобладават енергоемки отрасли, а относително ниските разходи за труд се приемат като сравнително преимущество от страна на инвеститорите. Експерти и политици отчитат, че икономиката постепенно доближава границите на своя потенциал в рамките на наличните природни ресурси, географско и политическо положение, човешки капитал, технологии и финансов капитал.

¹⁶ Разработване на интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г. Доклад № 7 „Стратегическа екологична оценка“ май 2017 г.

Икономика с висока добавена стойност

Според стратегическите намерения на правителството е необходимо да се положат максимални усилия за развитието на икономически сектори с висока добавена стойност. Някои икономически данни отчитат положителни тенденции в тази посока. Ако през 2007 г. износът ни е доминиран от суровини, то през 2018 г. вече преобладават стоки с по-висока добавена стойност като машини, апарати, оборудване, части и компоненти. Налице е интегриране във веригите на доставки на водещи глобални производители. Тенденцията е към своеобразна реиндустриализация, насочена към експортно ориентирани сектори.

Плановите на правителството за икономическа трансформация към сектори с висока добавена стойност се свързва с очакването за сериозни промени в структурата на факторите на производство. Дългосрочните демографски тенденции трайно водят до намаляване на населението в трудоспособна възраст – с близо над 420 хил. до 2030 г. според демографската прогноза на НСИ¹⁷. Расте натискът върху размера на трудовите възнаграждения при участие в европейския пазар на труда и така се губят обичайните сравнителни преимущества на нашите стоки. Тази загуба може да се компенсира със стимули за инвестиции във високите етажи на приоритетните сектори, например в екологичен и културен туризъм или в изграждането на научни и технологични центрове за стимулиране на иновации в малките и средните предприятия, групирани в растящи индустриални клъстери.

Именно такава е една от водещите цели на правителството за периода до 2030 г.: „ускоряване на икономическото сближаване в рамките на ЕС, чрез целенасочена и фокусирана правителствена подкрепа за повишаване на специализацията в продукти и отрасли, характеризиращи се с по-висока технологична и научноизследователска интензивност, което ще позволи заемането на по-добри и по-престижни позиции в глобалните вериги на стойността“¹⁸.

17 НСИ. Прогноза за населението на България по пол и възраст. На адрес: <https://www.nsi.bg/bg/content/2994/прогноза-за-населението-по-пол-и-възраст>

18 „Визия, цели и приоритети на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030“. одобрени с Решение № 33 на Министерския съвет от 20 януари 2020 г. Министерство на финансите, София 2020, с. 4.

Тези стремежи намират израз в изграждането на три Центъра за върхови постижения и осем Центъра по компетентност. Предстои изграждането на Регионални иновационни центрове, разположени в 6-те статистически района от ниво 2 на България, с изключение на Югозападен, в който се намира София (столица). Работи се активно за прилагане на концепции и стратегии за дигиталната трансформация на българската индустрия.

Един от осемте суперкомпютъра на ЕС ще бъде разположен в гр. София. Суперкомпютърът ще може да бъде ползван от научната общност, бизнеса и държавата за разработки в сферата на здравеопазването, климата, симулация на катастрофи, фармацевтика, анализ на аеродинамика, симулации на ядрени реактори, киберсигурност и други.

Добри практики:

- Екоиноваците се насърчават от организации като „Клийнтех България“, която представлява бизнес мрежа, основана през 2012 г. за насърчаване на устойчивото икономическо развитие чрез чисти технологии и екоиновации.

- Като част от проект „ЕкоИинн Дунав“, съфинансиран от Програмата за река Дунав по линия на Inter-reg („Европейско териториално сътрудничество“), е създадена виртуална лаборатория за екоиновации. Нейната основна цел е да се подобри сътрудничеството между специалистите в областта на екоиноваците, като се постави специален акцент върху разработването и прилагането на екотехнологии в региона на река Дунав. Клиийнтех България е официален и ексклузивен партньор на двете най-големи публично-частни партньорства на ЕС в сферата на климата и устойчивите енергии.

Успешният преход към икономика с добавена стойност не е възможен без големи и ефективни разходи за приложни изследвания и наука. За периода до 2030 г. се очаква да продължат усилията за утвърждаване на научно-изследователските институции на по-високо ниво при заявен стремеж за успешна комерсиализация на резултатите от изследователската им дейност. Залага се на още по-силно интегриране на българската научно-изследователска общност в международната, още повече на междусекторни връзки и подобро сътрудничество между висшите училища, научните институти и бизнеса.

Пресечната точка в решаването на тази задача е образованието. Важно е да се постигнат резултати в борбата с ранното напускане на училище, в професионалното образование и особено важно – в ученето през целия живот. Със Закона за професионално образование и обучение се изгражда система за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене. Подобреното равнище на заетост на ниско квалифицираните кадри би освободило социалната държава от преразпределителни функции и би дало ресурс за устойчиво развитие на повече стопански сектори.

За навлизане на цифровите технологии в икономиката и обществото съдейства Програмата „Обучение за ИТ кариера“. Тази национална програма предлага обучение по програмиране на ученици от цялата страна за придобиване на професионална квалификация по професия „Приложен програмист“. Обучението е предназначено за ученици в средни училища, профилирани гимназии и професионални гимназии, които не се обучават по тази професия. Обучението се организира в свободното време на учениците през седмицата, в събота и неделя или през ваканциите, като учебният процес се провежда както присъствено, така и онлайн.

Иновативни предложения:

Ученически проект от Софийската професионална гимназия по електроника „Джон Атанасов“ предлага електрически велосипед със соларни панели, който учениците използват за придвижване до училище, като по времето на престой колелото се зарежда от слънцето.

Друг ученически проект от същата гимназия предлага иновативна система за дизайн, която използва отпадния продукт от пластмасата за облицовка на стени и тавани. Чрез проекта се опазва природата, като същевременно се освежава интериорът на домовете и се подобрява тяхната топлоизолация. С ученици работи организацията Технократи – български център за образователни програми и курсове за ученици с фокус върху възобновяемата енергия, замърсяването и алтернативните източници като водород.

През 2019 г. от шест одобрени иновативни български проекта за участие в европейския финал за справяне с енергийната бедност (Social Innovation to Tackle Energy Poverty), два проекта са на ученици, което е особено показателно за ролята на образованието и иновациите.

Кръгова икономика

Втората посока в устойчивото икономическо развитие на страната е прилагането на принципите на кръговата икономика. Водещ принцип на кръговата икономика е стойността на продуктите, материалите и ресурсите да се запазва възможно най-дълго в икономическия цикъл, което да доведе до устойчиви производство и консумация, а също и за постигане на устойчиво управление и ефикасно използване на природните ресурси.

Ориентирането към принципите на кръговата икономика е изключително важно за България, защото производителността на ресурсите в страната остава относително ниска.

Именно поради това фокусът в стратегическото планиране до 2030 г. се поставя върху трансформирането на линейната икономика на страната в кръгова. Планират се действия за повишаване на нормата на кръговото използване на материалите в икономиката. Предвижда се подкрепа за предприятията, които имат намерения да внедряват екоиновационни дейности, включително нови екологични продукти и технологии.

Частните инвестиции в икономическите сектори в България, имащи значение за кръговата икономика, се оценяват по данни от Евростат на около 90.5 млн. евро, което е около 0.17% от БВП на страната за 2017 г. Заетите в тези сектори са 60 750 души, като се наблюдава нарастване от 1.72% за година, а създадената през 2017 г. добавена стойност възлиза на около 636.9 млн. евро¹⁹.

Отчитаме напредък по индикатора „Кръгово използване на ресурсите“. Той измерва дела на оползотворения материал, който се връща обратно за употреба в икономиката, като по този начин се спестява добив и извличане на първични суровини. По-високата стойност на индикатора означава, че повече вторични материали заместват първичните суровини, като по този начин се намалява въздействието върху околната среда от извличането им. По данни на Евростат делът на оползотворения материал в България нараства от 2.1% през 2010 г. на 5.1% през 2017 г.

Предстои разработване на Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г. Съществена част на заданието е създаването на ефективна рамка за мониторинг на ниво Европейски съюз, съдържаща набор от десет ключови показатели, които отразяват основните й елементи. Стратегията ще съдържа национална рамка със съответстващи показатели и методика за измерването им, която да гарантира предоставянето на достоверни и надеждни национални данни към Евростат.

Отчитаме забавяне на прилагането на принципа „Замърсителят плаща“. Българското законодателство предвижда конкретни мерки за прилагане на принципа още от 2015 г. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за корпоративното подоходно облагане от ноември 2018 г. е изменен Законът за местните данъци и такси, като основният мотив е възможността за ползване по подходящ начин на данните от преброяването на населението и жилищния фонд през 2021 г. относно броя на ползвателите на услугите в имота за определяне на таксата за битовите отпадъци. По този начин ще се ползва ресурсът, отделен за преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г., като въз основа на събраните данни при преброяването и данните от справките на управителите на етажната собственост за броя на ползвателите на услугата в имота, общинската администрация ще има възможност служебно да определи броя на ползвателите.

¹⁹ Eurostat. Private investments, jobs and gross value added related to circular economy sectors. Available from: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cei_cie010/default/table?lang=en

Налице са добри примери за насърчаване или за осъществяване на прехода от линейна към кръгова икономика – както в държавния, така и в частния сектор:

- Проектът MOVECO се изпълнява от 16 организации от 10 страни в Дунавския регион и цели да насърчи прехода на малките и средните предприятия от линейна към кръгова икономика. Разработена е платформа за „кръгова икономика“, която предоставя на потребителите си четири основни вида инструменти – информационни, квалификационни, финансови и инструменти за сътрудничество. Функционира виртуален пазар, който предоставя възможност на компании и научноизследователски организации да обменят продукти, материали и ресурси за повторна употреба.

- През 2005 г. в подземния рудник Челопеч е въведена т.нар. камерна система с последващо запълване на изветите минни пространства с втвърдяващ се материал, който включва всички стерилни скални маси и голяма част от флотационния отпадък, замесени с цимент. Освен това през 2014 г. е пусната в експлоатация система за пиритната флотация, което дава възможност за добив на златосъдържащ концентрат от руди, които в миналото са били изхвърляни. В резултат е постигнато по-пълноценно извличане на металите от находището и оползотворяване на голяма част от минните отпадъци.

Успешни са примерите за индустриална симбиоза, където компаниите си партнират така, че отпадък на едно производство се използва като ресурс в друго. Индустриална симбиоза е налице в системата на „Аурубис България“. В завода в Пирдоп (част от най-големия производител на мед в Европа – Aurubis), значителна част от междинните продукти се връщат в производството, вместо да се депонират. Отпадъците включват различни видове шлаки, прахове, скрап, гипс и т.н. Това означава, че са спестени суровини, което е намалило разходите на компанията за закупуването им, както и са спестени средства за управление на отпадъците. Подобни проекти са осъществени и в други български металургични заводи, като КЦМ АД - Пловдив.

Добра е практиката на производителите на минерална вода и безалкохолни напитки, които намаляват плътността на бутилките и бутилират вода в бутилки без етикет. В областта на батериите и акумулаторите се разработват технологии с цел да се гарантира, че продължителността на употреба на батерията съответства по-добре на очакваната продължителност на употребата на продукта, или пък да правят подмяната по-достъпна и пропорционална спрямо цената на продукта. Предприемат се мерки, които дават възможност за поправяне на стоките и по този начин се удължава техния жизнен цикъл.

Националният доверителен екофонд (НДЕФ) координира проект „Към въвеждане на климатичните действия като елемент от образователните програми на българските училища“ 2018-2020 г., който се осъществява по Програмата за финансиране на проекти на Федералното министерство на околната среда на Федерална република Германия „Европейска климатична инициатива“. Той включва като партньори Независимия институт за околна среда от Берлин - IfU, и Националния център за повишаване квалификацията на педагогическите специалисти към МОН. Целта на проекта е да се разработи и внедри постоянно действаща програма за обучение на учителите от всички специалности в цялата страна по темата за климатичните промени и енергийната ефективност. Програмите за обучение на 120 учители от цялата страна се подготвят от университетски преподаватели. Предвижда се в процеса на изпълнение на проектните дейности да се осъществи партньорство и с няколко министерства и с общините, в чиито училища ще се прилагат новите учебни материали.

Развиват се добри практики и в сферата на образованието, които подготвят младите поколения за предизвикателствата на устойчивото развитие и подход в различни аспекти на тяхната реализация, включително и по отношение на отрасли, в които ще работят в бъдеще. Добър пример е изградената на територията на Агроекологичния център към Аграрен университет – Пловдив първа по рода си учебна биоферма за работа с деца „Слънчева градина“. Целта на биофермата „Слънчева градина“ е да допринесе за екологичното образование на децата, както и да повиши знанията на студенти и ученици за устойчивото производство и по-специално за биологичното земеделие, за устойчивия начин на живот и опазването на околната среда.

Социална и солидарна икономика

Третата посока в устойчивото развитие на страната е успешното въвеждане на стимули и регулация за изграждане на социална и солидарна икономика. Допълнена от идеите за „справедлив преход“ към нисковъглеродна икономика, тя може да даде добра основа за ползи в много измерения. Справедливият преход към нисковъглеродно и устойчиво за климата развитие съдържа политическо намерение да бъдат минимизирани социалните и икономическите отрицателни въздействия и да бъдат увеличени ползите чрез пренасочване на работна ръка, създаване на „зелени“ работни места, съчетани с подходяща социална защита и с адаптивни политики на пазара на труда. От своя страна социалната и солидарна икономика е възможен път към устойчиво развитие на обществото, т.е. подходящ инструмент за укрепване на социалния му стълб.

Нормите и инструментите за прилагане на принципите на социалната икономика в България установява приетият през 2018 г. Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика. Стратегическата цел на този закон е обособяването, развитието и насърчаването на стопански отрасъл, който има преимуществено социална насоченост и който генерира социална добавена стойност по посока заетост и социално включване на уязвими групи от населението.

По смисъла на Закона „социално предприятие“ е предприятие, което независимо от правноорганизационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели. Реализираната от дейността му печалба преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел. Особено важно е, че законът дава възможност да бъдат идентифицирани социалните предприятия, да бъдат разпознавани и насърчавани като стопански субекти, полезни за устойчивото развитие на страната. Първо, те имат изрично заявени икономически и социални (и често екологични) цели. Второ, те включват различни форми на кооперативни, съвместни и солидарни отношения.

Най-важната характеристика на социалното предприемачество е видимият социален ефект, който се изразява във влягане на генерираните приходи за подпомагане на целевите групи; участие на част от целевите групи в стопанската дейност (създаване на заетост) и предоставяне на услуги, непривлекателни за бизнеса, на хора в неравностойно положение; създаване на възможности за професионална и социална интеграция; създаване на социална добавена стойност и спестяване на социални разходи.

Социалното предприемачество се счита за важен инструмент за постигане на Целите на ООН за устойчиво развитие и най-вече на тези цели, свързани с изкореняването на бедността, намаляването на социалното неравенство, осигуряването на приобщаващо и равностойно качествено образование.

Добри практики:

- „БАКБ Предизвикателство“ е съвместна конкурсна програма за социални предприемачи между фондация „Бикоуз – в помощ на благотворителността“ и Българо-американска кредитна банка, с фокус върху „зелени“ и устойчиви инициативи. Тя предоставя възможност на предприемачи в начален етап да преминат през структурирани обучения, самостоятелна работа, коучинг сесии, както и персонални занимания с водещи професионалисти и предприемачи във всички сфери на бизнеса. В края на програмата избрани проекти получават финансиране за бизнес проекти, фокусирани върху концепцията за природосъобразно и устойчиво развитие.

- „Академия за местни предприемачи“ е специално създадена за хора с предприемачески идеи от тютюнопроизводителни региони в страната – областите Кърджали, Хасково, Благоевград и Силистра. Осъществява се от Центъра за предприемачество и обучения „Ринкър“ към Фондация „Бикоуз – в помощ на благотворителността“, като трета част от програмата „Забавно лято, грижовна есен“. Проведени са вече 3 успешни издания на академията.

Важна стъпка с голям потенциал за добри резултати е създаването на Национален регистър на социалните предприятия в България, както и регистрирането и поддръжката на тяхна отличителна сертификационна марка, която да ги откроява от другите фирми на пазара и да насърчава потребителите да ползват техните стоки и услуги. Провеждането на национални обучителни програми за развитие на управленския капацитет на социалните предприятия е също част от мерките за

тяхното стимулиране и подпомагане.

Сред най-активните заинтересовани страни от реализиране на социална и солидарна икономика в страната, в името на изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие, са Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията за хората с увреждания, Националното сдружение на работодателите на хора с увреждания, Институтът „Отворено общество“, Тръстът за социална алтернатива и др. За подобряване на средата работи Форум „Социални предприятия в България“, неформално обединение на хора и организации, работещи в сферата на социалното предприемачество. Той подпомага обмена на информация и съдейства за формирането на политики в подкрепа на социалното предприемачество в страната ни.

г) „Никой да не бъде изоставен“

Най-важният стратегически принцип на Дневния ред 2030 на ООН е „никой да не бъде изоставен“. Реализирането на ЦУР с принципа „никой да не бъде изоставен“ изисква специална грижа и внимание към уязвимите лица и групи от хора, които не успяват да получат достъп или да се възползват от възможностите, които предлагат обществото и икономиката, и стават жертва, или попадат в ситуация на риск от маргинализиране и социално изключване. Необходимо е идентифициране на причините и намиране на адекватни решения.

Причините са различни по произход и характер, но са взаимно свързани: ниски доходи; недостъпна среда; здравни проблеми; проблеми на възрастните хора; липса на социални умения и образование; дискриминация и несъобразени с необходимостите услуги и др.

Решенията са в осигуряването на достъп до социалните, здравните и образователните услуги, достъп до пазара на труда, достъп до качествено образование, гаранции за пълноценно участие във всички сфери на обществения живот.

Принципът „никой да не бъде изоставен“ се проявява на национално ниво и в усилията за интеграция на ромите. През 2017 г. по Проект „Външна оценка на изпълнението на Националната стратегия за интеграция на ромите – 2016 г.“ е изследвано влиянието на дългосрочната дълбока бедност сред сегрегирани малцинствени групи върху заучената безпомощност на родителите и невъзможността им да мотивират децата за образователни постижения. На базата на изводи от подобни проучвания се предприемат мерки, обвързващи социалната политика с политиката в областта на образованието. За намаляване на отпадащите от учебната система ученици през 2017 г. са приети промени в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане. Промените са свързани с прилагането на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. С промените се регламентира обвързаност на месечната целева помощ за заплащане на наем на общинско жилище с редовно присъствие в предучилищна и училищна подготовка.

В България се прилага междусекторен подход, който обединява ресурсите на публичните сектори образование, здравеопазване и социална защита.

- Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г. е всеобхватен и многосекторен стратегически документ, обединяващ мерки в различни сфери на политиката. В конкретните планове за изпълнението ѝ се поставя фокус върху осигуряването на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд чрез активно включване на пазара на труда. Други важни мерки са: предоставянето на материална подкрепа на семействата с деца; предоставяне на качествени и достъпни социални услуги в общността и в семейна среда, интегриран подход при предоставяне на услуги за ранно детско развитие, осигуряване на равен достъп до качествено образование и здравеопазване, осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания, жилищно настаняване и др.

- Грижата за възрастните хора е важен приоритет за институциите и обществото. Националната стратегия за дългосрочна грижа е насочена към създаване на условия за независим и достоен живот на възрастните хора и хората с увреждания чрез

предоставянето на качествени, достъпни и устойчиви услуги за дългосрочна грижа, съобразени с индивидуалните нужди на потребителите. Планът за действие за периода 2018-2021 г. включва четири основни групи мерки: мерки за осигуряване на подкрепа в домашна среда и в общността на лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа; мерки за осигуряване на качествени социални услуги в общността за лица, настанени в специализирани институции с недобри условия на живот и качество на грижа.

- Ниският размер на пенсиите е една от причините за запазването на значителен брой граждани под линията на бедността. В тази връзка повишаването на размерите на пенсиите е важен приоритет в програмата на правителството. Министерството на труда и социалната политика провежда политика, която има за цел да осигури правни и финансови възможности за това. От 2017 г. бе установен нов начин на изчисляване на размера на пенсиите, като в пенсионната формула се дава по-висока тежест на една година осигурителен стаж. Процентът за всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула беше увеличен на 1.126 през 2017 г. и на 1.169 през 2018 г., а за 2019 г. стойността на процента за всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула беше увеличена на 1.2.

- За подобряване на комуникацията с родители на деца в риск да отпаднат от училищната система се наемат посредници. За тази цел със Заповед на министъра на труда и социалната политика от 2017 г. в Националната класификация на професиите и длъжностите е включена длъжността „Образователен медиатор“. Образователният медиатор е посредникът между семействата, местните общности, децата, учениците, детската градина и училището, който съдейства за обхващането на децата и учениците от уязвими групи в образователните институции и пълноценното включване на родителите и местната общност в образованието.

- В съответствие с провежданите политики за подкрепа на децата и семействата в страната ни е изградена мрежа от нов тип услуги за деца и семейства, които са пример за интегриран подход при предоставяне на услуги за ранно детско развитие. Изключително полезни и основополагащи в тази връзка са резултатите от Проекта за социално включване, който беше изпълнен от Министерството на труда и социалната политика в периода 2010-2015 г. със средства от Международната банка за възстановяване и развитие. Проектът подкрепи усилията на България да разработва и прилага интегрирана политика за ранно детско развитие. За продължаване на дейността на тези услуги, от началото на 2016 г. по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. се реализира операция „Услуги за ранно детско развитие“. След приключване на операцията финансирането на услугите ще бъде от държавния бюджет.

- Продължава процесът по деинституционализация на грижата за децата до 2025 г. През настоящия етап от реформата ще се закрийт всички оставащи специализирани институции за деца, ще се доразвие мрежата от подкрепящи социални, здравни и интегрирани здравно-социални услуги за превенция, ранна интервенция, подкрепа и предотвратяване на нуждата от ползване на резидентна грижа на деца до тригодишна възраст, като тази форма на грижа ще бъде насочена само към децата с тежки увреждания, нуждаещи се от постоянна медицинска грижа. Полагат се усилия за укрепване на капацитета на системата и професионалистите, подобряване на координацията и интегрирания подход.

- Над 65 лечебни заведения за болнична помощ в труднодостъпни и/или отдалечени райони ежегодно получават субсидии за поддържане на капацитета на лечебните заведения. За общопрактикуващите лекари в труднодостъпни и неблагоприятни райони НЗОК ежегодно осигурява допълнително финансиране с цел осигуряване на първични здравни грижи за населението в тези райони.

Много политики в областта на устойчивото развитие са предмет на стратегии за регионално развитие и се осъществяват от общините в рамките на общински планове за развитие и интегрирани планове за градско възстановяване и развитие. При кандидатстване с проекти за реновиране на жилищни сгради по оперативни програми, съфинансирани от ЕСИФ, общините приоритизират обектите на интервенция спрямо спецификите на градовете, в т.ч. се вземат предвид икономически необлагодетелстваните градски райони и социално уязвимите групи.

Държавата полага специални грижи за защита на правата на най-уязвимите сред бежанците и мигрантите – децата и по-специално на непридружените малолетни и непълнолетни деца. Българските институции, в сътрудничество с Върховния комисариат на ООН за бежанците, УНИЦЕФ, Българския Червен кръст и неправителствени организации работят за включването им в социални, образователни и здравни програми, като ги защитават от насилие и дискриминация и им предоставят експертна и психологическа помощ в процеса на интеграция. През март 2017 г. е изграден механизъм за взаимодействие между институции и организации в случаи на непридружени деца или деца, отделени от техните семейства.

Специално внимание се отделя на хората с увреждания:

От началото на 2019 г. са в сила два нови закона – Законът за личната помощ и Законът за хората с увреждания. Очертава се хоризонталната държавна политика за правата на хората с увреждания, чрез което се разширяват отговорностите на централната власт и органите на местното самоуправление при координирането на политиката в тази област.

Със Закона за хората с увреждания, се определят нови форми на подкрепа, а конкретният вид се идентифицира чрез индивидуална оценка на потребностите на всеки човек с увреждане. Оценката е комплексна и изследва функционалните затруднения и наличието на бариери при изпълнението на ежедневните и други дейности на човека с увреждане.

Регламентиран е нов подход при определяне размера на финансова подкрепа към хората с увреждания и създаване на условия за активното им участие във всички области на обществения живот. Размерът на финансовата подкрепа зависи от степента на увреждане и се определя и актуализира спрямо линията на бедност в България, определена с Постановление на Министерския съвет за съответната година.

Въведена е „квота“, която да гарантира и да увеличи заетостта на хората с трайни увреждания в обичайна работна среда. По този начин се осигуряват по-добри условия и мотивация за хората с увреждания за включването им на пазара на труда, с оглед получаване на доходи от трудова дейност, наличие на осигурителен принос, социални контакти и други.

Със Закона за хората с увреждания се създават възможности за гарантиране на условия за равен достъп до образование и професионално обучение, осигуряване на условия за заетост в обичайна, специализирана и защитена работна среда, както и предоставяне на адекватна подкрепа за работещите хора с увреждания и техните работодатели.

Със Закона за личната помощ се създава по-детайлна, нормативна уредба и осигуряване на финансова устойчивост на асистентските услуги, който има за предмет да уреди условията и реда за предоставянето и ползването на лична помощ от хора с увреждания. Механизмът на личната помощ се основава на гарантирана от държавата финансова подкрепа.

За социално приобщаване на хората с увреждания се прилага програма, по която се осигурява заетост за безработни лица като лични асистенти и грижа за нуждаещите се хора в семейна среда - Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания.

Грижата за хората с увреждания намира отражение и в международната дейност на страната. България беше председател на Конференцията на държавите страни по Конвенцията за правата на хората с увреждания за периода 2017-2018 г. и допринесе за успешното провеждане на 10-ата и 11-ата сесии на Конференцията (над 1 500 участници). През март 2018 г. България се присъедини към Хартата за включване на хората с увреждания в хуманитарната дейност (Charter on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action), представена по време на Световната среща на върха по хуманитарните въпроси (Истанбул, 23–24 май 2016 г.). Присъединяването на страната ни към Хартата е ясен политически сигнал за тясната ни ангажираност по въпроса за защитата на правата на хората с увреждания.

По време на първото Българско председателство на Съвета на Европейския съюз през 2018 г. бяха предприети действия към утвърждаване на Европейския съюз като

най-големият в света пазар за достъпни продукти и услуги. Именно България постави началото на триалозите по Европейския акт за достъпност, с който се очаква да бъде подобрен животът на повече от 80 млн. европейци с увреждания.

Предприемат се редица мерки за интеграция на лицата от ромската етническа общност в сферата на образованието и на здравеопазването:

- В системата на задължителното предучилищно и училищно образование (от 5 до 16-годишна възраст) се осигуряват за безвъзмездно ползване познавателни книжки, учебници и учебни комплекти. Тази мярка съдейства за преодоляване на социалната тежест за деца от социално слаби семейства и служи за насърчаване на посещаемостта на училище.

- Сред мерките за обхват и осигуряване на равен достъп до образование на всички деца и ученици е създаването на средищни и защитени детски градини и училища. За децата в средищните детски градини и за учениците от началния и средния курс на средищните училища се осигурява целодневна организация на учебния ден, обедно хранене и транспорт.

- Възможност за по-пълнен обхват на учениците са обединените училища, в които се обучават ученици до десети клас включително. Обединеното училище може да осигурява и професионална подготовка – по първа степен на професионална квалификация или по част от професия.

- Сред мерките и дейностите по обхват и задържане на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование е отпускането на стипендии на ученици в дневна, индивидуална, комбинирана форма на обучение и при обучение чрез работа (дуална форма на обучение) след завършено основно образование.

- Законът за предучилищното и училищното образование предвижда санкции за недобросъвестни родители. Родители, които не запишат или не осигурят присъствието на децата си, подлежащи на задължително предучилищно или училищно образование, в детска градина или училище, се наказват с глоба. Събраните средства от глоби постъпват в приход по бюджета на съответната община и се изразходват само за дейности, свързани с подпомагане на равния достъп, както и за подобряване на услугите в детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие.

- Чрез Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст са прецизирани междуинституционалната координация и сътрудничество при изпълнение и прилагане на предвидените в специално законодателство мерки за по-добро обвързване на редовното посещение на децата в училище с предоставянето на социални и семейни помощи за деца.

- Провеждат се кампании за назначението на имунизациите при деца. Децата с непълнен имунизационен статус се търсят и откриват чрез Районните здравноосигурителни каси (РЗОК) и общопрактикуващите лекари (ОПЛ) на територията на всяка област.

- Провеждат се профилактични прегледи с мобилни педиатрични кабинети в квартали с преобладаващо ромско население и в отдалечени населени места. През 2017 г. с педиатрични мобилни кабинети са извършени общо 1 799 прегледа.

- В кварталите с преобладаващо ромско население се провежда ранна диагностика и скринингови изследвания с мобилни мамографи за превенция на рака на млечната жлеза. През 2017 г. с мобилните мамографски кабинети са извършени общо 1 018 прегледа, а при 681 лица са диагностицирани заболявания.

- През 2017 г. по Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции (СПИ) 2017-2020 г. са обхванати с подходящи услуги 2 980 представители на ромската общност от групи с висок риск.

- Чрез работа на терен в ромската общност се провежда превенция на заболяванията от туберкулоза.

- Предприемат се мерки за намаляване на ромската безработица, на първо място с активната посредническа дейност на бюрата по труда, подкрепени от дейността на ромските медиатори (трудова посредници към дирекция "Бюро по труда", които са

регистрирани безработни лица, самоопределили се като роми, със завършено най-малко средно образование) и кейс-мениджърите (специално обучени специалисти, посредници между лицата и институциите, които допълват консултациите от бюрата по труда). Изпълняват се проекти в сътрудничество със социалните партньори.

Освен националните програми има разработени 28 областни стратегии за интеграция на ромите.

Статистическите данни са изключително важни за постигане на задачата „никой да не бъде изоставен“. От средата на 2019 г. работи Система за мониторинг, оценка и контрол за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012-2020, чрез която да се отчита напредъкът по тази политика. Данните за наблюдение, оценка и контрол на социално-икономическия статус на ромите в различните му измерения ще бъдат използвани при разработване, актуализиране, изпълнение на стратегически и програмни документи, които се отнасят към интеграцията на ромите.

Предприети са стъпки за разработване на иновативни методи и подходи за събиране на данни, необходими за формулиране и осъществяване на политики, насочени към представители на уязвими групи от населението. През 2019 г. започна изпълнение на проект „Нови подходи за генериране на данни за трудно достижими групи от населението, изложени на риск от нарушаване на техните права“, изпълняван от НСИ в сътрудничество с Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA). Ще се работи в три основни направления: „Повишено социално и икономическо развитие на общините в неравностойно положение“; „Подобрено социално включване на децата и младежите“; „Подобрено включване на ромите“. Очаква се успешното изпълнение на проекта да снабди с достатъчно дезагрегирани данни наблюдението на прогреса по Дневния ред 2030 на ООН.

д) Институционални механизми

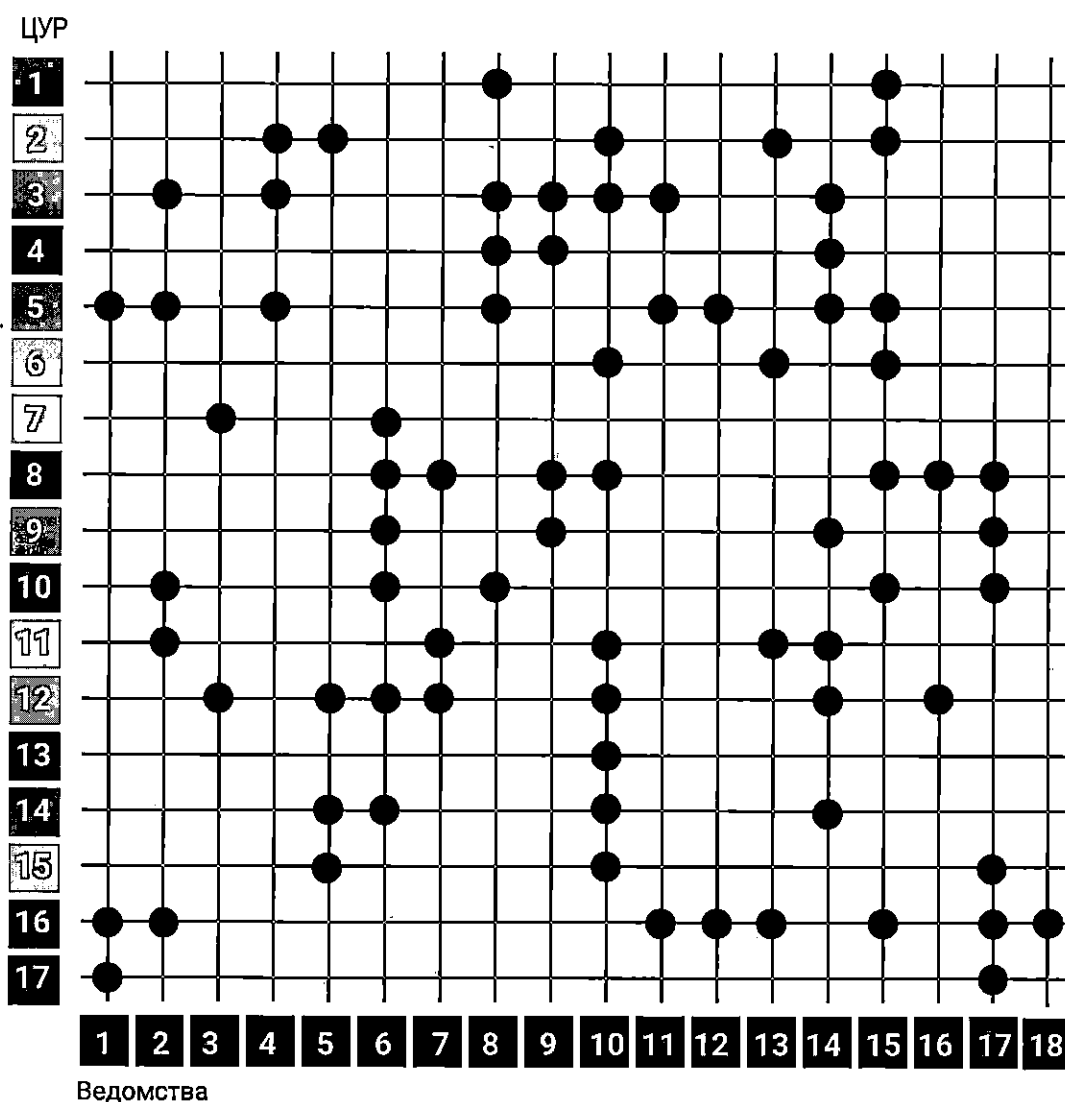
България е република с парламентарно управление. Народното събрание осъществява законодателната власт и упражнява парламентарен контрол. В рамките на парламентарния контрол народните представители поставят актуални въпроси, свързани с проблеми в здравеопазването, образованието, социалната политика и др. Народните представители имат възможности и инструменти активно да участват в усилията на страната ни за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие и принципа „никой да не бъде изоставен“.

Министерският съвет формулира, разработва и осъществява държавната политика чрез приемането на стратегическите документи, подготвени от съответните министри. Някои стратегически документи подлежат на приемане от Народното събрание – Националната здравна стратегия, Националната стратегия за детето, Стратегията за национална сигурност на Република България, Националната стратегия по енергийна ефективност, Националната стратегия за научни изследвания, Националната стратегия за околна среда, Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка и др.

В Закона за администрацията са регламентирани и механизмите за координация в процеса на стратегическо планиране – държавно-обществени консултативни комисии, съвети и работни групи.

С разработването на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 е ангажиран Съветът за развитие при Министерския съвет, създаден с Постановление № 110 от 2010 г. за целите на стратегическото планиране в страната. Той има важната функция да координира единна позиция по стратегически въпроси, свързани с устойчивото развитие на страната – въпроси в областта на икономическите и социалните отношения, здравеопазването, културата и спорта, образователната и пенсионната система, развитие на малкия и средния бизнес, земеделието и храните и други въпроси в тяхната взаимна обвързаност.

Ангажименти на ведомствата по Целите на ООН за устойчиво развитие¹

1. Министерство на външните работи
2. Министерство на вътрешните работи
3. Министерство на енергетиката
4. Министерство на здравеопазването
5. Министерство на земеделието, храните и горите
6. Министерство на икономиката
7. Министерство на културата
8. Министерство на младежта и спорта
9. Министерство на образованието и науката
10. Министерство на околната среда и водите
11. Министерство на отбраната
12. Министерство на правосъдието
13. Министерство на регионалното развитие и благоустройството
14. Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
15. Министерство на труда и социалната политика
16. Министерство на туризма
17. Министерство на финансите
18. Дирекция „Модернизация на администрацията“ към МС

¹¹ Таблицата е изготвена на основата на предложеното от МВнР през 2016 г. картографиране на отговорностите от страна на държавните институции по съответните ЦУР, както и на основата на одобреното от МС разпределение на водещи ведомства по отделните приоритети на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 (всеки приоритет има отношение към изпълнението на определени ЦУР)

Към Съвета е създаден Координационен комитет за управление, наблюдение, контрол и отчитане на изпълнението на Националната програма за развитие: България 2020, чийто председател е министърът на финансите. Координационният комитет представя информация за изпълнението на секторни стратегически документи и следи за напредъка в изпълнението на приоритетите и хоризонталните политики на стратегическите програми.

Координационният комитет подготвя проекта на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030. Секторните министерства, в рамките на своите компетенции, работят по детайлизиране на стратегията. Следва се утвърдена процедура на междуетностно обсъждане на документа, провеждат се консултативни срещи със заинтересованите страни. Съветът за развитие предлага проект на Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 за приемане от Министерския съвет в срок до 31 декември 2020 г.

МВНР има водеща роля и допринася за успешното участие на българската страна в международните форуми и политики на ЕС и ООН по изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие. То е пряко ангажирано с изпълнението на Цел 17 за осъществяване на глобално партньорство за развитие, като формулира и изпълнява политиката на сътрудничество за развитие, която е неразделна част от външната политика на страната (виж схемата на страница 37).

За координиране на дейностите между отделните държавни институции и другите заинтересовани страни функционират повече от 70 консултативни и координационни съвета.

- Консултативният и координационен съвет по опазване на околната среда в морските води на Черно море е орган на Министерския съвет за управление, координация и контрол на изпълнението на Морската стратегия и програма от мерки за постигане на добро екологично състояние на морската околна среда.

- Националният съвет за хората с увреждания е консултативен орган, в който участват представители на държавата, определени от Министерския съвет, национално представителните организации за хората с увреждания, национално представителните организации на работниците и служителите, национално представителните организации на работодателите и Националното сдружение на общините в Република България. Нормативните актове за хората с увреждания се приемат след предварително становище на Националния съвет за хората с увреждания.

- Националният съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси осъществява координацията и провежда обществени консултации между държавните органи и юридическите лица с нестопанска цел на български граждани, принадлежащи към етнически малцинства, и други юридически лица с нестопанска цел, които работят в областта на междуетническите отношения и защитата на правата на човека.

- Националният съвет по антикорупционни политики е междуетностен орган със съвещателни, координационни и контролни функции по отношение на разработването и изпълнението на политиките в областта на превенцията и противодействието на корупцията.

- Националният съвет по въпросите на социалното включване обсъжда предложения за стратегически приоритети, прави предложения за разработване на стратегически документи, съдейства за мониторинга на изпълнението на държавната политика по социално включване.

- Националният съвет по равнопоставеност на жените и мъжете е координиращ и консултативен орган, който подпомага Министерския съвет в разработването и провеждането на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете;

- Националният съвет за закрила на детето е орган към Държавната агенция за закрила на детето с консултативни и координационни функции. Съветът подпомага сътрудничеството с юридическите лица с нестопанска цел за формиране и провеждане на държавната политика по закрила на детето; осъществява наблюдение на изпълнението на национални, регионални и международни програми по закрилата на детето.

- Националният съвет за наука и иновации подпомага Министъра на образованието и науката при провеждането на държавната политика за насърчаване на научните изследвания. Съветът участва в разработването на стратегически документи, дава становища, изготвя анализи за състоянието на научните изследвания и научното сътрудничество в България.

Гарантирането на правата на личността, нейното достойнство, благоденствие и сигурност е сред основните цели на външната политика на България. България е страна по основните универсални международни договори на ООН в областта на правата на човека и по най-важните конвенции, приети в рамките на Съвета на Европа. Тя е активен участник в дейностите на ЕС в тази сфера в международен план и в трети страни, както и в човешкото измерение на ОССЕ.

МВнР има водеща роля по отношение на участието на страната ни в международните организации и изпълнение на ангажиментите ни пред международните контролни и мониторингови механизми в областта на правата на човека. Поддържа се постоянен диалог, представят се периодични доклади.

Във връзка с нарастващите ангажименти за защитата на правата на човека и за подобряване на координацията на хоризонтално ниво между държавните органи и независимите институции, имащи отношение към различни аспекти на правата на човека, през 2013 г. е изграден Национален координационен механизъм за правата на човека, чийто председател е Министърът на външните работи. Ежегодно се публикува отчет за работата на Националния координационен механизъм за правата на човека.

Междуетноститионалните връзки в областта на международното хуманитарно право се поемат от създадения през 2019 г. Национален комитет по международно хуманитарно право. В него участват представители на всички институции, които имат отношение към спазването на международното хуманитарно право при въоръжен конфликт (във връзка с опазването на културните ценности, на околната среда, закрила на хуманитарния и здравен персонал, оказване на медицински грижи при извънредни ситуации, включително и природни бедствия).

Приети са добри практики за привличане на външни експерти за решаване на проблеми, свързани с устойчивото развитие. Съгласно изискванията на много от законите са изградени експертни съвети, като например Национален експертен съвет за координиране изпълнението на Националния план за сгради с близко до нулево енергопотребление, Национален експертен съвет по устройство на територията и регионална политика, Национален експертен съвет по изменение на климата и др.

За изпълнение на държавната политика действат и голям брой агенции, които привличат добре подготвени експерти. Агенцията за устойчиво енергийно развитие е администрация към министъра на енергетиката, която изпълнява държавната политика по повишаване на енергийната ефективност, както и за насърчаване на производството и потреблението на енергия от възобновяеми източници.

Към Държавната агенцията за закрила на детето функционира Съветът на децата, който дава възможност на децата да изразяват мненията си и да участват при изготвяне на законодателство и при формирането на политиките, които ги засягат. В Съвета участват на доброволен принцип деца от цялата страна на различна възраст, включително деца от уязвими и маргинализирани общности.

През 2019 г. е създадена Национална платформа на партньорите за добро демократично управление на местно ниво. Националната платформа е публичен орган за изпълнение на Стратегията на Съвета на Европа за иновации и добро управление на местно ниво и е форма на партньорство между държавните органи на национално и регионално ниво, органите на местното самоуправление и местната администрация и Националното сдружение на общините в Република България, организациите и структурите на икономическите и социалните партньори, гражданските организации, академичните среди, средствата за масово осведомяване и омбудсмана на Република България.

е) Структурни проблеми

Наред с всички усилия за интегриране на мерките за икономическо, социално и екологично развитие на страната ни, могат да бъдат очертани областите, в които са необходими допълнителни действия и политики.

Продължават неблагоприятните демографски тенденции, запазват се регионалните диспропорции, открояват се проблеми с качеството на образованието на всички нива, публичните разходи за здравеопазване се увеличават, но качеството на услугите остава незадоволително. Бедността и социалното изключване продължават да представляват сериозни предизвикателства. Реализираният икономически растеж не е достатъчно приобщаващ, за да съдейства за намаляване на социалните неравенства. Голямо предизвикателство остава осигуряването на надеждно прилагане на законодателството за опазване на природата. Не се постигат задоволителни резултати в усилията за реформи в съдебната система.

Негативните тенденции в развитието на демографските процеси през последните десетилетия и настъпилите изменения в броя и структурата на населението оказват влияние върху стабилността и функционирането на основните системи на обществото. Застаряването на населението има много сериозни обществени и икономически последици върху здравната система. Чувства се силен недостиг на работна ръка с подходяща квалификация. В същото време характеристиките на икономическата и социална среда се отразяват в голяма степен върху демографското развитие.

Налице е сериозно разминаване между структурата и профила на учащите се и динамиката на пазара на труда. Необходимо е бързо наваксване на цифровите умения на гражданите. Основните проблеми, които трябва да се решат, са: растящ недостиг на кадри; изоставане в обучението по нови професии, необходими за зелената икономика, за високотехнологичните и иновативни дейности; липсата на цифрови умения; технологично изоставане в сферата на услугите и производството, като голяма част от малките и средните предприятия работят главно като подизпълнители на крупни европейски и транснационални компании (доминиращото търсене на персонал е за нискоквалифицирани и рутинни дейности); несъответствие между очакваните компетентности и реално проявените в практиката²⁰.

Важен структурен проблем, свързан с бедността и неравенствата, е състоянието на селското стопанство. В периода 2007-2018 г. продължава тенденцията на намаляване на дела на селското стопанство в брутната добавена стойност на страната, достигайки 4.2% в края на периода спрямо 5.5% при присъединяването на страната към ЕС. Едновременно с това намалява и тежестта на сектора във формирането на общата заетост в икономиката – с 1.7 процентни пункта за разглеждания период до 17.7% през 2018 г. Наблюдава се и негативна тенденция по отношение на производителността на труда, като добавената стойност от един зает в сектора достига 25.9% от средната за икономиката стойност спрямо 30.7% през 2007 г.²¹. При липсата на достатъчни инвестиции в поддръжката и рехабилитацията на второстепенни и третостепенни пътища, селските общности страдат от затруднен достъп до основните центрове на икономическа активност в страната²².

Туризмът има стратегическо значение за България. Общият принос на сектора и свързаните с него отрасли към БВП в България спада в периода на Световната икономическа криза, но след 2012 г. започва възстановяване.

Близко по интерес за потенциални инвеститори стои развитието на сектора на културата, но то е възпрепятствано от липсваща повече от 10 години национална стратегия за развитие на културата. Очакванията са, че обсъжданият през 2019 г. проект за Стратегия за развитие на българската култура 2019-2029 г. ще посочи успешно пътищата за развитието на българската култура²³. Проблеми съществуват при рационалното оползотворяване на богатото културно-историческо наследство на страната. „Липсва адекватно целеполагане по отношение на дейността по опазване на културното наследство и наблюдение на нейното изпълнение, което не позволява ефективното управление на сектора“²⁴.

Дигитализирането е важен елемент на икономиката, допринасящ за по-висока добавена стойност. В този дух е проектът на Министерството на културата, изпълняван в партньорство с Националния институт за недвижимо културно наследство. Те подготвят специализирана информационна система за регистриране, събиране, дигитализация, обработка и съхранение на Националния документален архив на Националния институт за недвижимо културно наследство и създаване на електронен публичен регистър на недвижимите културни ценности. Регистърът ще съдържа необходимата информация и метаданни за обектите, включително и геопространствени данни, когато те са определени за еднозначното им локализиране. Регистърът ще поддържа интернет портал, осигуряващ достъп до дигиталния публичен архив.

20 Стратегия за развитие на висшето образование в Р България за периода 2014-2020 г., 14-15.

21 България 2030. Част I. Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването към ЕС. Май 2019, Министерство на финансите.

22 Рамка за партньорство с Република България за периода 2017-2022 финансова година. Документ на Групата на Световната банка. Април, 2016 г.

23 Проект за Стратегия за развитие на българската култура 2019-2029 г.

24 Функционален анализ на секторната политика в областта на опазване и представяне на недвижимото културно наследство. Анализът е проведен по проект BG05SFOP001-2.001-000. с. 122.

При преглед на сравнителните преимущества на страната ни в глобализирания свят и с поглед към екологичните предизвикателства, добър стратегически избор би било развитието на културни индустриални клъстери, интегриращи с помощта на малки технологични и маркетингови пунктове предлагането на масовия туризъм с това на защитените обекти на световното културно наследство, на известните музикални институти и на останалите центрове на съвременната творческа индустрия²⁵.

Налице са нерешени проблеми в грижата за децата. По данни на НСИ под 80% от децата на възраст 3-6 години посещават детска градина. Записването на ромските деца продължава да е предизвикателство, само 60% от децата между четири и задължителната за записване в училище възраст посещават детска градина²⁶. През 2018 г. пострадали от престъпления малолетни и непълнолетни лица са 1 634 по данни на НСИ. Броят на извършителите на противообществени прояви е 6 866, а извършителите на престъпления са 4 857.

За преодоляване на проблемите през 2018 г. междуведомствена работна група от експерти от 9 ресорни министерства, представители на обществени организации, професионални обединения, академичните среди и др. разработи проект на Национална стратегия за детето 2019-2030 г., разгърната в пълен синхрон с Целите на ООН за устойчиво развитие. За изготвянето на проекта на стратегията са проведени обществени консултации със заинтересованите страни и са отчетени международните ангажименти на България. Стратегията декларира като своя мисия „мобилизирането, финансовото обезпечаване, интегрирането и насочването на усилията на държавните институции и на гражданското общество към подобряване на средата, както и към повишаване на жизнените шансове на всяко дете за реализация на неговите възможности чрез изграждане на определена степен на социална компетентност и подкрепа на родителите му“.

Концепцията е изградена около т.нар. „дете-центриран“ подход, който поставя детето в центъра на вниманието на родителите и професионалистите, които се грижат за него.

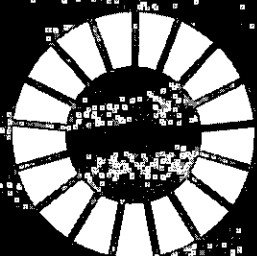
Проектът предвижда създаване на Пътна карта за нейното изпълнение, механизми за мониторинг и оценка на Стратегията, както и ратифицирането на Третия факултативен протокол към Конвенцията на ООН за правата на детето. Проектът на Стратегията е одобрен от Националния съвет за закрила на детето и публикуван за обществено обсъждане. Продължава значителната обществена съпротива срещу принципите, заложи в Националната стратегия за детето, иницирана от силно консервативни и религиозни граждански групи и сдружения и популистски политически партии. Тази съпротива наложи оттеглянето на документа и необходимостта от провеждането на широка разяснителна кампания, касаеща механизмите на закрила на детето в България. Съпротивата вече е и срещу промените в Закона за закрила на детето, Закона за социалните услуги и против системата за закрила на детето. Продължава и борбата с фалшивите новини и манипулативни твърдения за стратегически документи в областта на правата на детето.

Важно е да се посочи и голямото предизвикателство пред изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие и тяхното наблюдение. България няма национална стратегия за устойчиво развитие като самостоятелен документ. В редица секторни стратегии липсва ясно позоваване на Дневния ред 2030 на ООН и Целите за устойчиво развитие. Затруднена е координацията поради липсата на координационен механизъм, в който периодично да се прави преглед на напредъка на основата на приети приоритети и съгласувани индикатори.

Доброволният национален преглед на изпълнението на 17-те Цели на ООН за устойчиво развитие откроява проблеми и предизвикателства, предприети мерки, постигнати резултати и напредък в различните области, които са представени в раздела, посветен на напредъка по изпълнението на всяка от 17-те глобални Цели за устойчиво развитие.

25 A Vision for the European Industry until 2030, Final Report of the Industry 2030 high level industrial roundtable. Luxembourg, 2019, p. 16.

26 Commission staff working document. Country report Bulgaria 2020. COM (2020) 150 final, p. 38.

НАПРЕДЪК ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

1 Изкореняване на бедността

ИЗКОРЕНЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА ВЪВ ВСИЧКИТЕ Ї ФОРМИ И НАВСЯКЪДЕ

Борбата с бедността е сред най-важните цели в Дневния ред 2030 на ООН и е свързана с основния му принцип „никой да не бъде изоставен“. Действията за постигане на напредък са многоаспектни и обхващат мерки за повишаване на заетостта, инвестиции в образованието, социално подпомагане, подобряване на жилищните условия и други.

Предизвикателства

България е сред държавите, в които рискът от бедност за населението е над средното равнище за ЕС.

ПОД ПРАГА НА БЕДНОСТТА

БЕЗРАБОТНИ БЕДНИ

РАБОТЕЩИ БЕДНИ С ВИШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

РАБОТЕЩИ БЕДНИ С НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И БЕЗ ОБРАЗОВАНИЕ

Запазват се различията в териториалното разпределение на бедността. Проявлението на бедността в разреза „град-село“ е само един възможен аспект, по-сериозен е проблемът с неравномерното развитие по региони.

Налице са проблеми с разпределението на земеделска земя. 0.1% от всички собственици на земеделска земя притежават 21% от земята. Тенденцията към концентрация „оскъпява правенето на земеделие и ограничава до известна степен достъпа до тази дейност“¹.

Правителствените разходи за социална защита възлизат на 12.6% от БВП средно за последните десет години по данни на Евростат. Съгласно националното законодателство, всеки има равен достъп до обезщетения и социални помощи. Същевременно, голяма част от възрастните хора живеят в селските райони, от което произтичат някои ограничения в достъпа им до социални и здравни услуги. Подобни са

проблемите в осигуряването на качествени и достъпни социални услуги за хората с увреждания².

По данни на НСИ относителният дял на бедните с доход под 60% от медианния еквивалентен доход през 2018 г. е:

ПРИ ЛИЦАТА НАД 65 г.

ПРИ ДЕЦАТА ОТ 0-17 ГОДИШНА ВЪЗРАСТ

ПРИ РОМСКА ЕТНИЧЕСКА ГРУПА (ПО САМООПРЕДЕЛЕНИЕ)

Предприети мерки

Увеличаването на минималната работна заплата е мярка за намаляване на бедността сред „работещите бедни“ и адресира политиката на доходите към нискодоходните групи и социалното подпомагане, обвързано с минималната заплата. Отправна точка за тези практики са утвърдените международни трудови стандарти в тази област – Конвенция № 131 на Международната организация на труда от 1970 г., която беше ратифицирана от България на 24 януари 2018 г.

Новият размер на минималната работна заплата от 311.89 евро за 2020 г. (увеличение с 8.9%% спрямо досегашната минимална работна заплата и с 68% над линията на бедността) е съобразен с макроикономическата среда и ще допринесе за повишаване на мотивацията на работната сила, в частност на най-нискодоходната група, за търсене на работа, реализиране и задържане на трудовия пазар, за повишаване на жизненото равнище на тази група и за намаляване на риска от бедност сред работещите.

През 2018 г. беше направено увеличение на гарантирания минимален доход и по този начин се създадоха обективни нормативни предпоставки за разширяване на обхвата на подпомаганите лица и семейства и за

¹ Доклад. Анализ на състоянието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. Селскостопанска академия. Институт по аграрна икономика. София, 2020, 124-125

² България 2030. Част 1. Анализ на социалноикономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС. Министерство на финансите, май 2019, 81-82.

увеличаване на размера на социалните помощи и интеграционните добавки.

Голяма част от мерките са насочени към насърчаване на заетостта. Изпълняват се Национална програма "Активиране на неактивни лица", Национална програма "От социални помощи към осигуряване на заетост", Национална програма "Заетост и обучения на хора с трайни увреждания". Насърчава се наемане на безработни лица за обучение чрез работа, както и мобилността на безработните лица и намаляването на регионалните диспропорции. Предоставя се подкрепа на безработни лица в неравностойно положение с цел осигуряване на самостоятелна заетост.

В България системата за социална защита има съществено значение за намаляване на бедността. Данните за 2018 г. показват, че ако в доходите на домакинствата са включени доходите от пенсии, но са изключени останалите социални трансфери (обезщетения, социални и семейни помощи и добавки), равнището на бедност се повишава от 22.0% до 29.5%. Съответно при изключване на пенсиите и останалите социални трансфери равнището на бедност нараства до 45.2%.

В последните години е значителен ръстът на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, а оттам – и на минималните размери на пенсиите за трудова дейност, които се определят в процент от нея. Отчита се 5.7% увеличение на минималната пенсия през 2019 г. спрямо предишната година.

С влизането в сила на Закона за хората с увреждания на 1 януари 2019 г. са регламентирани конкретните видове финансова подкрепа за хората с увреждания: месечна финансова подкрепа, съобразно степента на увреждане, на която имат право хората с трайни увреждания над 18-годишна възраст и целеви помощи, съобразно вида на увреждането (за помощни средства и медицински изделия, за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги и др.), посредством заявена и установена потребност при индивидуално оценяване.

Важен приоритет в социалната политика на страната е реформата в системата на социалните услуги. През 2019 г. е приет Законът за социалните услуги (ЗСУ), който осигурява равен достъп до социални услуги, гарантиране на тяхното качество и ефективност и на правото на живот в домашна среда и в общността. В ЗСУ е създадена възможност за ползване на общодостъпни социални услуги не само от уязвимите групи, а от всички лица.

През 2018 г. са извършени промени в Закона за семейни помощи за деца, с които се въвежда нов вид месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал

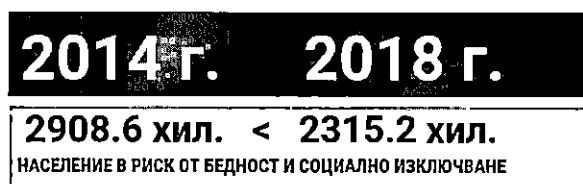
родител, която се предоставя без доходен тест.

Помощта за деца с увреждания и техните семейства се предоставя без доходен критерий и е диференцирана в зависимост от степента на увреждането или степента на намалената работоспособност на детето и в съответствие с предназначението ѝ.

Постигнати резултати

През 2018 г. размерът на линията на бедност се запазва в сравнение с предходната година, а относителният дял на бедното население намалява от 23.4% на 22.0%.

Показателите за населението в риск от бедност или социално изключване намаляват устойчиво в петгодишния краткосрочен тренд.

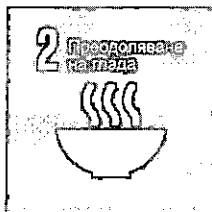
Добри резултати са постигнати от мерките за заетост и намаляване на безработицата. Равнището на безработица на годишна база в България от 2015 г. досега е по-ниско от средното за държавите членки на ЕС. По данни на Евростат средната стойност на показателя за България е 3.7%, а за ЕС като цяло е 6.3% през ноември 2019 г.

В края на 2019 г. регистрираните безработни в бюрата по труда са общо 194 715, като спрямо същия период през 2018 г. са с 6 751 по-малко (-3.4%). За първи път в историята на Агенцията по заетостта броят на регистрираните безработни лица през декември е под 200 хил. души. Продължават да намаляват на годишна база продължителната и младежката безработица.

Подобряват се данните за социалните услуги по делегирани от държавата дейности. Към края на декември 2019 г. броят на социалните услуги в общността за деца е 630, с общ капацитет 14 450 места. Към същия период броят на социалните услуги в общността за пълнолетни лица е 559, с общ капацитет 14 679 места.

Програмата за целево енергийно подпомагане съдейства за преодоляване на т. нар. енергийна бедност. Размерът на целевата помощ компенсира изцяло увеличението на цената на електроенергията.

Равнището на бедност е в пряка зависимост от решаването на много свързани помежду си проблеми. Именно поради това усилията на страната ни са насочени към по-добро интегриране на мерките за постигане на тази цел с всички останали цели от Дневния ред 2030 на ООН.

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ГЛАДА, ПОСТИГАНЕ НА ПРОДОВОЛСТВЕНА СИГУРНОСТ И ПО-ДОБРО ХРАНЕНЕ, СТИМУЛИРАНЕ НА УСТОЙЧИВО СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Продоволствената сигурност е свързана с наличието на и достъпа до хранителни продукти за осигуряване на активен и здравословен начин на живот. За постигането ѝ е необходимо да се разработят съгласувани политики за увеличаване на селскостопанското производство, без да се уврежда околната среда и без да се увеличават емисиите на парникови газове.

Решенията обикновено се търсят в екологичното земеделие, в късите вериги между производител и потребител, в изработването на добра нормативна рамка за контрол върху качеството на храните, в комуникацията с потребителите за стимулиране на здравословно хранене. Все пак най-голям би бил приносът на научните изследвания и иновациите в областта на земеделието и на изграждането на устойчиви хранителни системи.

Целта за България може да се формулира като разработване на всеобхватна продоволствена политика за осигуряване на здравословни режими на хранене от устойчиви продоволствени системи. Тази цел се свързва с други цели и подцели от Дневния ред 2030 на ООН: за поддържане на биологично разнообразие, екологично земеделие и достъп до генетични ресурси.

Предизвикателства

Важно е да се контролира качеството на храните в свободен пазар, да се поддържа добра грижа за изхранването на децата.

Важен е контролът върху рекламата на храни и напитки, допринасящи за нездравословен модел на хранене на деца.

Важно е да се работи за превенция на хроничните незаразни болести, предизвикани от нездравословно хранене.

Нужни са повече мерки за преразпределение на непродадените храни и за обприжване на бездомни или гладувачи.

Увеличава се относителният дял на хора с наднормено тегло на възраст над 18 г., по данни на Евростат.

Отчита се намаляване на дела на селското стопанство в брутната добавена стойност на страната и намаляване на тежестта на сектора във формирането на общата заетост в икономиката. Съществуващата в страната хидромелиоративна инфраструктура остава в критично физическо състояние и влошена функционалност, което води до значителни загуби на поливна вода в линейната инфраструктура и съответно до високата ѝ цена. Налице са проблеми пред използването на съвременни цифрови технологии за прецизно земеделие, например неинформираност на земеделските стопани по отношение на същността и ползите от използването им и липсата на цифрови умения¹.

Предизвикателство за България е да се насочат инвестиции към селските райони и в земеделието².

Предприети мерки по здравословно хранене и срещу глада

Рамката, в която се прилагат националните мерки, включва Закона за здравето, Националната здравна стратегия 2020, Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г., програми за профилактика и ранна диагностика на хроничните незаразни болести. От 1 януари изработеният проект на нов Закон за храните, чиято основна цел е да гарантира висока степен на защита на здравето и интересите на потребителите по отношение на храните, е внесен за обсъждане в Народното събрание. В Закона са обхванати и аспектите, свързани с рекламата на предназначени за деца нездравословни храни и напитки. В България

¹ Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС. Министерство на финансите, май 2019.

² Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България. София, 2019, с. 10.

действа нормативна уредба за здравословно хранене при децата в детските заведения и детските кухни, както и за здравословно хранене на учениците. През 2018 г. е приета Наредба за физиологичните норми за хранене на населението. Освен нормативната уредба са разработени и публикувани Сборници с рецепти за приготвяне на здравословни храни за трите възрастови групи, като тези сборници осигуряват прилагането на наредбите. Разработени и публикувани са и Препоръки за хранене на населението – „Препоръки за здравословно хранене на бременни и кърмещи жени“, „Препоръки за здравословно хранене на кърмачета“, „Препоръки за здравословно хранене за деца на 3-6 г.“, „Препоръки за здравословно хранене за ученици на 7-19 г.“, „Препоръки за здравословно хранене на населението над 19 г.“

Препоръките се разпространяват в страната чрез регионалните здравни инспекции (РЗИ) и служат при провеждане на информационни кампании сред населението.

В подкрепа на гладуващи и бездомни хора много неправителствени организации организират хранителни банки в сътрудничество с бизнеса и с подкрепата на правителството. За осигуряване на храна за нуждаещите се през 2016 г. е премахнат ДДС върху стоки, обект на хранително банкиране според обявен през 2017 г. списък. Положителен пример са хранителните банки, изградени от Българския Червен кръст, които представляват надежден механизъм за събиране на дарени хранителни продукти и финансови средства. С активното набиране и участие на доброволци от различни възрастови групи се подготвят хранителни пакети или ястия, които се предоставят директно на целевите групи от уязвимото местно население.

Друг добър пример е дейността на Българска хранителна банка (БХБ), която от 2012 г. осигурява на компаниите от хранителната индустрия възможност излишната и годна храна да бъде спасявана и дарявана на организации, полагащи грижа за хора в нужда. Само през 2018 г. БХБ е спасила от унищожаване над 156 000 кг храни, дарени от 50 компании и разпределени към 54 организации-партньори, подпомагащи над 16 000 нуждаещи се.

В периода май 2017 г. - април 2018 г. Министерството на земеделието, храните и горите и Българската агенция по безопасност на храните проведоха три проучвания за наличие на „двоен стандарт“ при предлагането на храни на българския и европейския пазар. Изследванията установиха редица разлики в състава на продуктите, които се

предлагат под една и съща марка на пазара в Източна и Западна Европа. Различията в състава на продуктите повдигнаха въпроса за равнопоставеността на потребителите в ЕС и необходимостта от законодателни промени на ниво Европейски съюз. През април 2019 г. Европейският парламент гласува пакета „Нова сделка за потребителите“. Новите изисквания ще бъдат включени в националното законодателство на държавите членки на ЕС, включително и в българското законодателство.

През октомври 2018 г. е създаден Консултативен съвет към фондация „За храната“, в който са привлечени утвърдени в България и чужбина специалисти в областта на диететиката, храненето и превенцията на затлъстяването, лекари, които са ангажирани с тази проблематика и познават много добре научните тенденции в областта.

Предприети мерки по устойчиво земеделие

Земята е национално богатство със стратегическо значение за българската държава. Законът за опазване на земеделските земи регламентира такива условия и ред, чрез които да се изпълни конституционната норма за особена закрила на земеделската земя.

Планира се разработването на Национален стратегически план за развитие на земеделието след 2020 г., с мерки срещу обезлюдяването на селата и по-специално за привличане на млади хора. Съществуват предпоставки за добра подготовка на младите кадри. Нарастват бюджетните разходи за подкрепа на научни изследвания и развитие в областта на селското стопанство: от 13.869 млн. евро през 2010 г. до 21.484 млн. евро през 2018 г., по данни на Евростат.

Приета е Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие, в съзвучие с Глобалния стратегически план за биологично разнообразие 2011-2020, както и със Стратегията на Европейския съюз за биологично разнообразие 2020.

В рамките на Националната приоритетна рамка за действие (НПРД) са идентифицирани стратегически приоритети и мерки, свързани с управлението на „Натура 2000“, с оглед адаптация към климатичните промени, други екосистемни ползи, вкл. мерки за земеделски и горски местообитания и видове.

В изпълнение на Протокола от Нагоя за достъп до генетични ресурси, към който България е страна, и Регламент (ЕС) 511/2014 относно мерките за спазване от ползвателите, произтичащи от Протокола от Нагоя в ЕС,

в Закона за биологичното разнообразие са определени условията за достъп до българските генетични ресурси от Националната генетична банка за растителни генетични ресурси – Садово, Института Национална банка за промишлени микроорганизми и клетъчни култури и Националния генетичен резерв на генетични ресурси в животновъдството, и са посочени компетентните органи, отговорни за тяхното спазване.

През последните години се наблюдава навлизане на цифровите технологии в селското стопанство. В Стратегията за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България до 2027 г. е зададена средносрочната стратегическата рамка на политиката за цифрова трансформация на земеделието.

Важно значение за поддържането на баланс между икономическите, екологичните и социалните аспекти на тази цел има Законът за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП). Той урежда прилагането на мерките от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г., както и от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. Помощта се предоставя на земеделски производители, които оперират и са регистрирани в необлагодетелствани райони или в райони, обхванати от мрежата „Натура 2000“.

Постигнати резултати

Протичат интензивни процеси на реструктуриране на производствените структури в селското стопанство и преработвателната индустрия. Под влиянието на директните плащания по първия стълб на Общата селскостопанска политика на ЕС се наблюдават добри резултати, по-специално от целенасочената подкрепа за животновъдството, производството на плодове, зеленчуци, протеинови култури и памук.³

Наблюдава се динамично развитие на биологичното производство, което се обуславя както от благоприятните климатични условия и наличието на запазени от екологична гледна точка райони, така и от повишаването на търсенето и интереса на потребителите към здравословни храни.

Увеличават се площите с органично земеделие – от 0.5% от обработваемата земя през 2010 г. до 2.6% през 2018 г. по данни на Евростат.

³ План за действие за изпълнението на Националната програма за развитие: България 2020 в периода 2019–2020 г. Октомври 2018, с. 53.

Увеличил се е селскостопанският факторен доход на годишна работна единица – индикатор за производителност на труда – при индекс 100 за 2010 г. до 241.82 през 2019 г. по данни на Евростат.

Към края на 2018 г. броят на регистрираните биологични оператори е 6 660, като нараства над 8 пъти в сравнение с 2010 г., а площите, върху които се прилагат методите на биологично производство, се увеличават над 6 пъти и достигат 162 332.4 ха. През 2018 г. броят на операторите в системата за контрол в биологичното производство представлява 7.2% от общо регистрираните земеделски стопани (източник - годишни доклади за състоянието и развитието на земеделието, МЗХГ).

По данни на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури в началото на 2019 г. броят на действащите аквакултурни стопанства е 739.

С широк обхват е научноизследователската дейност, насочена към внедряването на научни разработки в дейности в селското стопанство. Селскостопанската академия притежава и поддържа 350 сертификата на защитени продукти, издадени от Патентното ведомство. За 2017 г. са подадени 16 заявки в Патентното ведомство. Институтите на Академията са изпълнили 29 проекта, финансирани и подпомагани от различни международни институции.

Граждански инициативи на местно равнище включват дейности за природосъобразно ползване на общинските пасища. Няколко общини са се включили в т. нар. „район на знанието“ (Годеч, Берковица, Вършец и Чипровци). Те участват в международен проект „HNV-Link“. Работи се за земеделие с висока природна стойност: обучение, иновации и знания в рамките на мрежа от организации и хора, заинтересовани от насърчаването на системи и райони за земеделие с висока природна стойност.

Сдружение „Бизнес инкубатор“ – Гоце Делчев, център за подпомагане на предприемачеството, е партньор по проекта „Мрежа на нови фермери: Бизнес модели за иновации, предприемачество и устойчивост в европейското земеделие“, NEWBIE, финансиран по програма Хоризонт 2020. През 2019 г. е излъчен първият български носител на наградата иновативен нов фермер – NEWBIE на годината. Носителят на наградата обработва

повече от 1 200 дка земя в пограничен район и произвежда фураж за стопанствата в района. Той е преодолял един от най-големите проблеми в България – много разпокъсана земя с много на брой собственици и наследници. Благодарение на упоритостта си е сключил 200 договора с повече от 1 000 наследници, за да обедини и обработва ефективно земята.

През 2019 г. в с. Надарево, община Търговище, започна да функционира Обучителен център и производствена база за устойчиво земеделие, който се развива като център за професионално обучение и социално предприятие. По проекта се обучават приоритетно млади хора, които не учат, не работят и не посещават други форми на професионално образование и обучение.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВОСЛОВЕН ЖИВОТ И НАСЪРЧАВАНЕ БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО НА ВСИЧКИ ВЪВ ВСЯКА ВЪЗРАСТ

Опазването на здравето на гражданите е национален приоритет и се гарантира от държавата чрез прилагане на принципите за равнопоставеност, осигуряване на достъпна и качествена здравна помощ, промоцията на здраве и профилактиката на заболяванията, намаляване на риска от неблагоприятното въздействие на факторите на жизнената среда. Усилията са насочени към повишаване качеството на здравните грижи, оптимизиране на извънболничната и болничната мрежа съобразно потребностите на населението, въвеждане на механизми за подобряване достъпа до качествени и безопасни лекарствени продукти, изпълнение на национални профилактични програми за промоция на здравословния начин на живот със специален акцент към социално-значимите заболявания, които са най-честа причина за смърт и инвалидизация, както и към ефективно и прозрачно разходване на публичните средства за здравеопазване.

Работи се за повишаване на ефективността на здравноосигурителната система, вкл. с обмен на информация в реално време. За тази цел се изгражда Национална здравна информационна система, в която са интегрирани 95 здравно-информационни стандарта, 35 типови информационни системи и 74 електронни административни услуги и са въведени електронни здравни досиета. Тя ще намали времето, необходимо за предоставяне на здравни грижи на пациентите, ще подобри качеството на здравните грижи, диагностиката и лечението чрез използването на нови технологии в електронното здравеопазване.

На всеки двегодишен период се сключва споразумение за сътрудничество между Министерството на здравеопазването на Република България и Регионалния офис на Световната здравна организация (СЗО) за Европа. Целта на споразуменията е да се увеличат възможностите на страната ни за насърчаване на здравето на населението и за намаляване на неравенствата в здравеопазването.

Приети са целите на Европейската политическа рамка за здраве и благосъстояние „Здраве 2020“, които отговарят на духа на

Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие чрез насърчаване на приобщаващо и участващо управление, приемане на цялостен подход на ниво общество и правителство, както и стратегическо мобилизиране и използване на ресурсите.

В резултат от полаганите усилия отчитаме, че голям дял от хората над 16 години се чувстват в добро или много добро здраве.

2008	2010	2018	
62.6	67.3	66.5	% / Евростат

Наблюдава се трайна тенденция за увеличаване на продължителността на живота, макар и с бавни темпове

2010-2012	2012-2014	2016-2018	
74.02	74.89	74.83	години

Предизвикателства

Макар и с тенденция да намалява, смъртността в резултат от хронични заболявания при хора под 65 години остава висока и са необходими повече превенция и мерки.

2010	2015	2016	бр. на 100 000 души
202.4	206.3	193.9	/ Евростат

Проблемът е усложнен от допълнителни рискови фактори, включително тютюнопушене, употреба на алкохол и увеличаване на затлъстяването, както и от неефективно използвани разходи за здравеопазване.

Тревожен е показателят за преждевременна смъртност, особено при мъжете (относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиращите).

2017	2018	
20.9%	21.0	% / НСИ

Честотата на новорегистрираните случаи с ХИВ инфекция на 100 000 души население за България е 3.4 през 2017 г. и 4.4 през

2018 г., което е под средното за страните от Европейския съюз, по данни на Министерството на здравеопазването.

ЦЕЛ 3.3.1.

Остава и проблемът със заболяемостта от активна туберкулоза – 18.4 на 100 000 през 2018 г. Уязвимите групи са лица, употребяващи наркотици, проституиращи, възрастни хора, деца в риск, лица от ромската общност, лица в местата за лишаване от свобода, мигрантите и хора, търсещи убежище.

Все по-често се регистрират случаи на морбили.

ЦЕЛ 3.3.2.

Качеството на атмосферния въздух е друг значим рисков фактор за здравето. Според приблизителни изчисления на Европейската агенция за околна среда около 14 200 случая на преждевременна смърт през 2015 г. са се дължали на концентрации на фини прахови частици (ФПЧ).

ЦЕЛ 3.9.1.

Запазват се сериозни предизвикателства при здравеопазването сред ромската общност, например липса на самосъзнание по въпросите на здравето и липса на здравно осигуряване¹.

Предприети мерки

Националната здравна стратегия 2020 е водещият български стратегически документ, който конкретизира целите за развитие на системата на здравеопазването до 2020 г. Предприемат се мерки за намаляване на смъртността и увеличаване на средната продължителност на живота.

Приоритетна сфера на здравните политики е майчиното и детското здраве. През 2015 г. стартира изпълнението на Национална програма

за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020 г., чрез която се финансират над 100 лечебни заведения за дейности извън обхвата на здравното осигуряване, за които няма други източници на финансиране, но имат значителен здравен ефект, свързан с ранната диагностика и комплексното лечение на определени заболявания.

Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) изпълнява програма „Майчино здравеопазване“ за ранно откриване на заболявания и усложнения у бъдещата майка и плода. Задължителното заплащане на здравноосигурителната вноска осигурява достъп до пакет от здравни услуги, в който са включени профилактични прегледи и изследвания по време на бременността. Тя обхваща профилактичните прегледи за периода от диагностициране на бременността до 42-рия ден след раждането. В нея са включени прегледи и изследвания за проследяване на бременността, заплатени от НЗОК. При рискова бременност програма „Майчино здравеопазване“ задължително се изпълнява от специалист акушер-гинеколог.

В България всички деца до 18 г. са здравноосигурени и имат гарантиран достъп до медицинска помощ в обхвата на задължителното здравноосигуряване, като здравноосигурителните вноски се заплащат от държавния бюджет.

Извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на българските граждани е осигурена и възможност за финансово подпомагане за лечение в чужбина, когато съответният вид лечение не може да бъде осъществен своевременно в България.

Министерството на здравеопазването ежегодно предоставя и субсидии на над 65 лечебни заведения за болнична помощ, учредени от общините, които са в труднодостъпни и/или отдалечени райони. Средствата се предоставят за поддържане на капацитета на лечебните заведения и за осигуряване на диагностика и лечение на болни, в т.ч. продължително лечение на пациенти със сърдечно-съдови, неврологични и белодробни заболявания.

За общопрактикуващите лекари, работещи в труднодостъпни и неблагоприятни райони, НЗОК ежегодно осигурява допълнително финансиране, като по този начин се стимулира дейността по първична медицинска помощ в места, които са неатрактивни за работа на лекари и друг медицински персонал, с цел осигуряване на първични здравни грижи за населението от тези райони.

Провеждането на профилактични дейности в областта на здравеопазването в определени

¹ Доклад относно изпълнението на националната стратегия за интеграция на ромите – 2019 г. COM(2019) 406 final, с. 9.

райони е предшествано или съпътствано от разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред уязвими групи, включително и ромското население, чрез участието на здравни медиатори. С дейности за тяхното подпомагане се подобрява достъпът на уязвими групи от населението до здравна помощ и услуги за превенция на заболяванията.

Имунопрофилактиката е приоритетна задача. Имунизационните календари, политики и програми са разработени в съответствие с препоръките на Световната здравна организация. Насоките за бъдещите национални действия в областта на имунопрофилактиката съвпадат с тези на СЗО: запазване на достатъчно високо имунизационно покритие, недопускане на разпространение на ваксинапредотвратими заразни болести на територията на страната при внос на съответните причинители, по-конкретно дифтерия, полиомиелит и др.

Вземат се мерки за намаляване на заболявания или преждевременна смъртност, свързани с рискови фактори като тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, нездравословен начин на хранене и ниска физическа активност (Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г.)

Редовно се провеждат кампании за здравословен начин на живот. През 2018 г. Министерството на здравеопазването с партньорството на Министерството на образованието и науката, Министерството на младежта и спорта, Министерството на културата и Представителството на Европейската комисия в България отбеляза десетото юбилейно издание на Националния ученически конкурс „Посланици на здравето“ за учебната 2017/2018 г. За повишаване на физическата активност в страната са отбелязвани тематични дни и кампании като Световен ден на движението, Европейски ден на спорта в училище, Световен ден, посветен на инициативата на СЗО „Движението, това е здраве“.

Извършва се профилактика и ранна диагностика на основните хронични незаразни болести. Прави се скрининг на три вида онкологични заболявания – рак на маточната шийка, рак на млечната жлеза и рак на дебелото черво.

Лекарствената политика като секторна политика в областта на здравеопазването си поставя за цел осигуряването на достъп до безопасни, ефективни и качествени жизненоважни лекарства за всички на достъпни цени.

В България действа Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИН за периода 2017-2020 г. Основните интервенции са насочени към превенцията на ХИВ сред групите в най-висок риск.

Целта е заболяемостта и смъртността от туберкулоза да бъде намалена с 40% през 2025 г., в сравнение с 2015 г. (Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2017-2020 г.). Основните интервенции са за своевременна диагностика и контрол, успешно лечение, повишаване на осведомеността на обществеността за рисковете и симптомите при това заболяване.

За решаване на проблема с качеството на атмосферния въздух са разработени няколко допълващи се национални програми: Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.; Национална програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амоняк в атмосферния въздух – 2007-2019 г.; Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.

Грижата за психичното здраве и благополучие е регламентирана в Закона за здравето. В процес на разработване е Национална стратегия за психично здраве за периода 2019-2030 г.

За борба с наркотиците са изградени Общински съвети по наркотични вещества, които осъществяват на местно равнище взаимодействие между институциите, НПО, младежки сдружения и медии в усилията им за ограничаване на разпространението и употребата на психоактивни вещества. Подготвя се нова стратегия за борба с наркотиците за периода 2019-2023 г.

В Националната стратегия за подобряване безопасността на движението (2011-2020 г.) е поставена конкретна цел – да бъде намален броят на загиналите с 50%, а на ранените – с 20%, спрямо същите от 2010 г. В процес на изготвяне е нов закон за пътните транспортни средства.

За поддържане на транспортната мрежа, съгласно Закона за пътищата, е отговорна Агенция „Пътна инфраструктура“ чрез Областните пътни управления. Въз основа на „Насоки за управление на безопасността на пътната инфраструктура“ (2011 г.) от 2013 г. редовно се провеждат инспекции по пътна безопасност, целящи превантивно отстраняване на дефектите по пътищата.

Постигнати резултати

Данните на НСИ за 2018 г. сочат, че продължава дългогодишната тенденция за намаляване на детската смъртност. Коефициентът на детската смъртност през 2018 г. е 5.8 на хиляда живородени деца до 1 година. Това е най-ниската регистрирана за страната стойност. Показателят за смъртност при деца от 1 до 9 години е един от показателите, по които България има голям напредък.

В резултат на мащабно прилаганата през последните над 50 години имунопрофилактика с високо покритие, в страната не се срещат тежки заразни заболявания (бяс от 1974 г., полиомиелит от 2002 г., дифтерия от 1993 г., тетанус – единични случаи при неимунизирани). Задължителните имунизации и реимунизации се отнасят до 11 заразни заболявания, по данни на Националния център по обществено здраве и анализи (НЦОЗА).

При закупуването на ваксините за деца до 2-годишна възраст се залага резерв на национално ниво, който гарантира стабилност и непрекъснатост на имунизационния процес. Намаляват рисковете от непредвидени обстоятелства, вкл. организиране на бърз отговор при неблагоприятна епидемична ситуация, застрашаваща общественото здраве.

Диагностиката и лечението на всички пациенти с туберкулоза и лица с латентна туберкулозна инфекция е напълно безплатно, независимо от техния здравноосигурителен статус. През 2018 г. над 34 500 лица са преминали скрининг за риска от туберкулоза: 6 384 употребяващи наркотици, бежанци, мигранти, деца в риск, младежи в риск и 24 501 лица, представители на ромска общност.

ЦЕЛ 3.3.2.

Подобрен е достъпът за лечение на лица, зависими към наркотични вещества. Разработени са 9 държавни програми с 1 350 пациенти, 14 частни програми, субсидирани от Министерството на здравеопазването, с 1 900 пациенти, и 13 частни програми с 694 места, финансирани по друг начин.

Смъртните случаи вследствие на СПИН са 9-10 случая на година в последните три години. Броят на новорегистрирани случаи на ХИВ - инфекция е 241 през 2017 г. и 311 през 2018 г.

Подобри резултати по данни на Евростат:

Относителен дял на лица над 16 години с неудовлетворени потребности от здравни грижи - 15.3% през 2008 г. и 1.9% през 2018 г.

Броят лица, загинали при инциденти по време на работа, на 100 000 наети, намалява от 5.34 през 2008 г. на 3.4 през 2017 г.

Относителният дял на населението, (по субективна оценка), живеещо в условия на шум, намалява от 16.9% през 2008 г. на 9.4% през 2018 г.

Загинали при пътнотранспортни инциденти:

ЦЕЛ 3.6.1.

2010	2015	2017
10.5	9.9	9.6

на 100 000 население/ Евростат

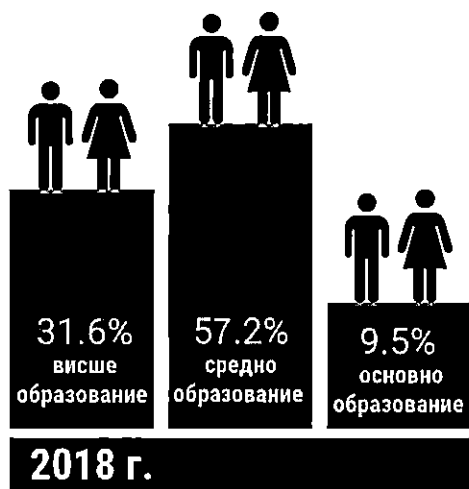
Международно сътрудничество за развитие

Със средства от Официалната помощ за развитие е финансирано изграждане на здравна инфраструктура в Молдова, Република Северна Македония, Грузия. Осъществен е проект, насочен към подобряване на сексуалното и репродуктивно здраве на подрастващите и младежите в региона на Източна Европа и Централна Азия. Сред значимите социални инициативи е проектът за предоставяне на оборудване за отделение за „Нова клиника за деца“ в Тбилиси, както и детски център за деца с увреждания в гр. Боржоми, Грузия.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРИОБЩАВАЩО И СПРАВЕДЛИВО КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ И НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ ЗА ВСИЧКИ

Образованието е национален приоритет, то е предпоставка за постигането на всички Цели на ООН за устойчиво развитие. За равнището на образованието в страната ни следва да се отчита фактът, че по данни на НСИ през 2018 г. 31.6% от заетите лица са с висше образование, 57.2% със средно, само 9.5% с основно.

Образованието в България е задължително от 5- до 16-годишна възраст, като началното, основното и средното образование е безплатно. През 2019 г. са увеличени средствата за безплатни закуски, съобразно наредбите на Министерството на здравеопазването за качествена храна. През 2018/2019 г. 84 000 ученици имат осигурен безплатен транспорт, ако учат в друго населено място.

Изпълняват се мерки за увеличаване на броя записани в предучилищното образование необхванати до момента деца и ученици в задължителна училищна възраст, които са на 3-6 години, с оглед насърчаването на социализацията им от ранна детска възраст, усвояването на българския книжовен език за

бърза и безпроблемна адаптация и участие в образователния процес при постъпване в училище, особено на децата, чийто майчин език е различен от българския език.

Броят на специалните училища в периода 2000/2001–2018/2019 г. е намалял от 138 на 9, поради преобразуването на голяма част от тях в центрове за специална образователна подкрепа.

Предизвикателства

По данни на НСИ груповият нетен коефициент на записване на децата в предучилищно образование за учебната 2018/2019 г. е 78.4%, при национална цел от 90%.

През учебната 2017/2018 г. 16.3 хил. ученици са напуснали общообразователните училища, от които 13.9 хил. са се обучавали в основното образование. Сред напусналите до VII клас най-голям е делът на заминалите в чужбина – 48%, следвани от 39%, напуснали по семейни причини.

Рано напуснали образование и обучение

16.3
хил.

2010	2015	2018	% от населението на възраст 18-24 години / НСИ
12.6	13.4	12.7	

Необходимо е да се подобрят резултатите на учениците по постигане на компетентности по четене, математика и природни науки.

Остават сериозни предизвикателства за децата от уязвимите групи. Училището не успява да компенсират социалните неравенства и бедността се възпроизвежда от едно поколение в следващото¹.

Съществува разминаване между потребностите на бизнеса и качеството на академичното и професионалното образование.

¹ EU-MIDIS II. Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз Роми. Избрани резултати. FRA, 2018.

В анкета, проведена през февруари 2019 г. сред 85 фирми - членки на Германо-българската индустриално-търговска камара (ГТПК) в България, едва 56% от тях оценяват положително академичното образование у нас. Очертава се нужда от по-добро професионално образование и обучение, за да се постигне по-голяма заетост по специалностите на завършилите професионално образование.

Повишаването на привлекателността на учителската професия е от съществена важност предвид застаряването сред учителите. По данни на Министерството на образованието и науката от началото на 2018 г. само 13% от българските учители са до 30-годишна възраст, почти половината са на възраст над 50 години.

13%

Предприети мерки

През 2016 г. е приет нов Закон за предучилищно и училищно образование, с който започва провеждането на реформата в образованието и се инициират промени в Закона за професионалното образование и обучение. С последните промени в Закона за висшето образование от 2016 г. се извеждат приоритетни професионални направления и защитени специалности, за да се удовлетворят по-добре потребностите на страната.

Основната цел на реформите е постигане на по-голяма гъвкавост и пропускливост на образователните пътеки чрез пренасяне на образователни кредити и валидиране на знания и умения. Приоритетите съдействат за осъществяване на приобщаващо образование и по-конкретно за намаляването на броя на преждевременно напускащите образователната система; подобряване качеството на професионалното образование и обучение; повишаване на професионалната квалификация на учителите и обучаващите се. „Приобщаване“ в областта на образованието означава също тясна взаимосвързаност с принципа на ученето през целия живот (УЦЖ).

Законът за предучилищното и училищното образование въвежда изцяло нов компонент – подкрепа за личностно развитие. По този начин се трасира пътят към подкрепата на децата и учениците от няколко специфични групи – със специални потребности, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби. Този закон приоритетно извежда приобщаващото образование като

част от правото на образование във всички детски градини и училища, създава условия за по-цялостно и ефективно обучение по гражданско образование. Промените в Закона за професионалното образование и обучение насочват усилията към утвърждаване на обучението чрез работа (дуална форма на обучение). Паралелно се разработват съпътстващи политики.

За намаляване на броя отпаднали от училище деца се извършва междуинституционално сътрудничество за обхващане и задържане на децата и учениците в задължителна училищна и предучилищна възраст в образователната система.

Допълнително е разработена и се изпълнява Национална програма „Заедно за всяко дете“, одобрена от МС през април 2018 г., чиято цел е пълният обхват и включването на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система, както и осигуряването на равен достъп до образование на всички деца и ученици.

През 2019 г. стартира изпълнението на проект „Подкрепа за успех“, целящ оказването на подкрепа на всички деца, които имат затруднения с усвояване на учебното съдържание по различни предмети.

За професионалната реализация на ранно отпадналите от училище и за повишаване на заетостта на всички граждани се разработват механизми в подкрепа на ученето през целия живот. Всички оперативни документи са създадени чрез съдържателна и функционална свързаност с други стратегически и оперативни документи в сферата на пазара на труда, заетостта, младежта и спорта, културата, както и други социално-икономически сектори.

Съвместно от МОН и УНИЦЕФ-България е разработен проект на цялостна училищна програма за сигурна училищна среда и превенция на насилието и тормоза в училищата. Програмата включва теория на промяната, както и цели, очаквани резултати, индикатори и инструменти за измерване на въздействието. Тя се отличава от разработваните до момента подобни документи предвид това, че се базира на цялостен училищен подход за работа и включване на всички участници в образователния процес: ученици, учители и родители, представители на местната общност и други заинтересовани страни, обединява разработените до момента мерки, дейности и програми и ги надгражда с нови подходи и дейности.

За координиране на взаимодействието между заинтересованите страни на местно, областно и национално ниво при формирането на политики за УЦЖ, е създаден Координационен съвет на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“.

3 785 програми за преквалификация	предлагани 204 организации
--	--

Въведен е механизъм за валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение или информално учене. Валидирането осигурява достъп до обучение за придобиване на професионална квалификация и улесняване на достъпа до пазара на труда.

Правителството изпълнява яския си ангажимент за подобряване качеството на образованието чрез повишаване статута и заплащането на учителя. През 2019 г. бяха увеличени заплатите на всички учители, а до 2021 г. средните заплати на учителите ще бъдат по-високи от средните за страната.

Сред актуалните подходи на Министерството на образованието и науката могат да бъдат посочени никой да не бъде изоставен; да се гарантират релевантни резултати от ученето; разширяване на образователното съдържание и уважение към ценностния принос на разнообразието; засилване на перспективата на ученето през целия живот; разширяване на многосекторното планиране; насърчаване на механизмите за взаимно учене („връстници обучават връстници“).

В началото на всяка учебна година Министерството на образованието и науката организира в партньорство с УНИЦЕФ преподаването на „Най-големия урок в света“ – инициатива на УНИЦЕФ и партньори за популяризиране на Глобалните цели за устойчиво развитие – в приблизително 1/3 от всички училища в страната.

От 2017 г. България осъществява интензивна и целенасочена политика в подкрепа на образователните си професионалисти, която разработи и изпълнява ефективно, в тясна координация с и с подкрепата на социалните партньори.

Постигнати резултати

Разработват се нови единни държавни образователни стандарти, ориентирани към резултатите от обучението под формата на компетентности. Въведено е национално външно оценяване за измерване на базовите умения по четене и математиката в началния етап и степента на функционална грамотност в същите области в края на прогимназиалния и на първия гимназиален етап. Организира се периодично оценяване на дигиталните компетентности на учениците от гимназиалния курс.

Държавният образователен стандарт за интеркултурно, гражданско, екологично и здравно образование гарантира възможности за провеждане на обучение в училищна и извънучилищна среда.

Постигнати са добри резултати от задействания през юли 2017 г. междуинституционален механизъм за задържане в образователната система на учащи в риск от отпадане. Към ноември 2019 г. по данни на Министерство на образованието и науката на терен работят 1 280 екипа с общо 15 862 представители на различни институции, сравнено с предишната година - 1 239 екипа с 10 030 представители на различни институции. Извършени са 17 294 обхода на адреси.

6 500 са върнатите в образователната система деца и ученици в задължителна училищна възраст, които през втория срок на учебната 2018/2019 г. не са били в образователната система, а са записани за новата учебна 2019/2020 г. От тях 4 076 са върнати, след като са били отпаднали, а 2 424 са новообхванати деца.

Въведената след 2014 г. дуална форма на обучение дава възможност на обучаемите лица да придобият професионална квалификация в реална работна среда. Според данни на Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО), през 2018 г. в центровете за професионално обучение най-много свидетелства са издадени по професията „оператор на компютър“ (2 211) и „работник в озеленяването“ (1 829), техник (1 420) и монтьор на транспортна техника (1 512).

През учебната 2017/2018 г. в дуална форма на обучение са включени 1 742 ученици в 79 паралелки в 45 професионални училища. Министерството на земеделието, храните и горите (МЗХГ) изпълни ангажимент за извършване на основен ремонт, реконструкция

и подобряване на материално-техническата база на професионални училища в аграрния отрасъл. Чрез финансиране на 13 професионални училища са създадени условия за осъвременяване на материално-техническата база и за провеждане на качествен образователен процес. Осигурено е обслужване на обучението в часовете по учебно предприятие/учебно-тренировъчна фирма в 70 училища и 3 университета годишно. Регистрирани са близо 2 000 учебни предприятия, където се прилагат иновативни форми на професионално образование и се постига обвързаност на образователните програми с реалните нужди на икономиката.

Ученици от гр. Шабла създават виртуални фирми, в които придобиват бизнес умения не само на теория, но и на практика. Опитът, който натрупват, управлявайки учебно-тренировъчно предприятие, ги подготвя за реалния живот. Зрелостниците (35% от които са с ромски произход) разработват собствени предприемачески идеи. През април 2020 г. Министерството на образованието и науката и Центърът на Учебно-тренировъчните фирми участваха в 23-тия панаир на учебните предприятия "Млад предприемач" в Международния панаир в Пловдив.

Отбелязан е напредък в усилията за включване на населението на възраст 25-64 години във формално или неформално образование и обучение - 2.5% през 2018 г. при цел 5% за 2020 г. (цел 4.3.)

Относителен дял на населението на 25-64 навършени години, участващо в образование и обучение

2010	2015	2018
1.6	2.0	2.5

% / Евростат

Относителен дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15-29 навършени години

2010	2015	2018
23.5	22.2	18.1

% / Евростат

Коефициент на заетост на населението на възраст 20-34 навършени години, със завършено най-малко средно образование от 1 до 3 години.

2010	2015	2018
69.7	74.6	78.6

% / Евростат

Осъществени са дейности по осигуряването и поддържането на база данни за брой деца и ученици, търсещи или получили международна закрила, записани в държавните и в общинските детски градини и училища. Към 15 септември 2018 г. са записани за обучение 137 деца и ученици, търсещи или получили международна закрила. За учебната 2019/2020 г. са записани 13 деца в групи за предучилищно образование и 128 ученици, като от тях 42 са записани за първа година.

Броят училища, в които се обучават ученици, търсещи или получили международна закрила, се увеличава от 18 през 2015-2016 г. до 28 през 2019-2020 г. Осигурява им се допълнително обучение по български език. Осъществяват се дейности по квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици, търсещи или получили международна закрила.

Съвместно с Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБ ООН) са проведени 3 обучения на общо 90 педагогически специалисти през 2017 г., две обучения през 2018 г., две обучения през 2019 г. за ефективно социално включване на деца, търсещи и получили международна закрила, в българската образователна система. През април 2019 г. е проведена среща на заинтересовани страни в сферата на приобщаващото образование на децата, търсещи или получили международна закрила – институции, ангажирани с изготвянето на политики, бежански и родителски организации, училища, държавни агенции, международни организации, НПО, изследователски центрове, на тема „Положително развитие и стъпки напред в приобщаващото образование на децата, търсещи или получили международна закрила: добри практики от България и Европа“.

Представители на Министерството на образованието и науката участват ежегодно във фокус групи, организирани от ВКБ ООН, за проучване на нуждите на кандидатите за статут и лицата с международна закрила по възраст, пол и принадлежност към социална група.

Международно сътрудничество за развитие

37% от финансираните по официалната помощ за развитие проекти в периода 2015-2019 г. са в областта на образованието и изпълнението на Цел 4.

Средносрочната програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ на България до 2019 г. предвижда предоставяне на стипендии

за младежи от приоритетните за България държави в образователно-квалификационна степен „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“ по различни специалности, както и осигуряването на средства за покриване на дневните разходи за храна и настаняване, здравна застраховка и пътуване до България веднъж годишно.

По линия на ОПР са осъществени проекти в страните от Западните Балкани и Черноморския регион, включително за обновяване и изграждане на нова образователна инфраструктура. През 2017 г. е изпълнен проект „Основен ремонт на звеното за хранене и подмяна на електрическата инсталация на детска градина „Искра“, с. Кортен, област Тараклия, Република Молдова, на стойност малко над 13 000 евро.

Международният център за младежко развитие PETRI - София, изпълни в периода 2017-2018 г. проект „Младежко лидерство за развитие и реализация на Целите за устойчиво развитие“, за млади лидери от Албания, Босна и Херцеговина, Косово, Република Северна Македония, Сърбия, Армения, Грузия, Молдова и Украйна, Ирак и Афганистан, с цел да се развие капацитетът на активните млади хора в сферата на разработването и управлението на проекти и фондонабирането в областта на младежката политика, младежкото участие и развитие.

ПОСТИГАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ И РАВНИ ПРАВА ЗА ВСИЧКИ ЖЕНИ И МОМИЧЕТА

Осигуряването на равнопоставеност на жените и мъжете е гаранция за реализиране на правата на всички. Това означава да бъдат премахнати всички форми на дискриминация и насилие срещу жени и момичета, да се признае и оцени ролята на жените в изграждането на устойчиви общества, да се насърчи равният достъп на жените до образование, политическа, икономическа и обществена дейност.

Българското законодателство гарантира пълна равнопоставеност на жените и мъжете във всички сфери на обществения, политически и икономически живот.

Правовите гаранции за равнопоставеността и равното третиране на жените и мъжете се съдържат в действащото българско законодателство – Конституцията на Република България и редица секторни и специални закони. Принципът за недопускане на дискриминация е хоризонтален и се съдържа във всички нормативни актове, имащи отношение по темата.

В областта на равното право на жените и мъжете да участват в икономическия, социалния и политическия живот България има добри постижения. Заема 18 място през 2018 г. сред 149 страни според Глобалния индекс за разликите между половете (Global Gender Gap Index), а съгласно доклада на Световната банка "Жени, бизнес и законодателство 2019: Десетилетие на реформите", България заема една от челните позиции по равнопоставеност между жените и мъжете с индекс 93.75 от 100.

Предизвикателства

България се нарежда на 19-о място според Индекса на Европейския институт по равнопоставеност на жените и мъжете с 58.8 от 100 точки. Резултатът на България е с 8.6 точки по-нисък от този на ЕС. В сравнение с останалите държави членки на ЕС България напредва с по-бавни темпове. Между 2015 и 2017 г. се отчита увеличение само с 0.8 пункта.

Основните предизвикателства са свързани с постигането на най-високите международни стандарти в областта на здравеопазването, заетостта, образованието. Република България разработва съответните политики, насочени към подобряването на жизненото развитие на социално слабите и най-уязвимите групи на обществото.

Запазват се разликите в заплащането по сектори и заетост на жените, което се отразява на равнището на пенсиите. Разликата в заплащането се дължи най-често на професионално профилиране и на ограничени възможности за професионално и кариерно израстване на жените.

Разлика в заплащането на жените

2010	2015	2018	
13.0	15.4	13.5	% от средното брутно почасово възнаграждение на мъжете/ Евростат

Все още жените разполагат с по-малко свободно време спрямо мъжете. Те са натоварени изключително много с грижите по отглеждането на децата и с грижите за възрастни и зависими членове на семейството.

Относителен дял на лицата на възраст 20-64 навършени години, неактивни поради грижи за деца или възрастни или други семейни причини

2010	2015	2018	
19.6	22.2	27.8	% / Евростат

В България 30% от специалистите по Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) са жени. Въпреки това е налице спешна нужда да се привлекат повече жени да учат STEM / точни науки¹, тъй като само 11 жени на 1 000 души между 20 и 29 години са завършили STEM / точни науки (13 в ЕС).

Сериозен е проблемът с насилието срещу жени. През 2018 г. 371 момичета на възраст 14-17 г. са пострадали от престъпление по данни на НСИ. Само за 2018 г. 33 жени (по данни на МВР) са убити от интимните си партньори. До октомври 2019 г. броят на жените, убити от мъже, е 24.

Жените стават по-често жертва на трафик на хора. Въвлечени в трафик на хора са най-вече представители на бедни икономически региони, малки населени места, в които възможностите за работа са ограничени. Наблюдава се пряка зависимост между степента на образователно равнище и риска от въвлечане в трафик.

¹ STEM - обучение чрез методите на науката, технологиите, инженерството и математиката

Предприети мерки

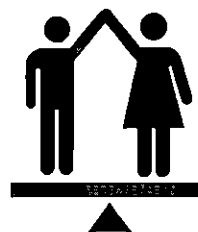
Развита е правна и институционална рамка в областта на правата на човека и равните възможности на жените и мъжете.

Правителството на България отделя специално внимание върху развитието на мерки за равнопоставено участие на жените и мъжете на пазара на труда и стопанските дейности, съвместяване на професионалния и семейния живот, достъпа до професионално обучение и квалификация, равно заплащане за равностоен труд, включително чрез консултиране, мотивиране и обучение, съобразно специфичните потребности и перспективи за развитие на жените и мъжете. Подкрепата за жените е съобразена със специфичните трудности, които те срещат на пазара на труда. Предприемат се мерки за повишаване на заетостта на жените; развиване на възможностите за гъвкава заетост и професионална мобилност; насърчаване на самостоятелна заетост; повишаване на професионалната квалификация и ключови компетентности; предоставяне на специална закрила на работещи жени – бременни, майки на деца до 3 години и в напреднал етап на лечение ин-витро; повишаване ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство; насърчаване на ролята на бащата за споделяне на семейните задължения, включително чрез законови стимули да ползват родителски отпуск; разширяване на системата от достъпни и качествени социални услуги, вкл. услуги за отглеждане на деца и зависими членове на семейството и др.

Законът за равнопоставеност на жените и мъжете от 2016 г. регламентира мандата, функциите и спецификата на институционалния механизъм за провеждане на държавна политика в областта на равните възможности на жените и мъжете. Законът регламентира приемането на Национална стратегия по равнопоставеност на жените и планове към нея. Националната стратегия е основен стратегически документ, който съдържа целите за постигането на равнопоставеност на жените и мъжете във всички области.

Утвърдените приоритети за периода 2016-2020 г. са насочени към повишаване на участието на жените на пазара на труда, намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите, насърчаване на равенството в процесите на вземане на решения, борба с насилието, основано на пола, промяна на стереотипно мислене в различни сфери на обществения живот.

Към Министерския съвет функционира Националният съвет по равнопоставеността на жените и мъжете (НСРЖМ). Съветът е орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между централните и териториалните органи на изпълнителната власт и структурите на гражданското общество. Част от институционалния механизъм са и координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете, работещи в централните и териториалните органи на изпълнителната власт.

През 2017 г. започна изграждането на системата за наблюдение на равнопоставеността на жените и мъжете. Очаква се данните и анализите от системата да послужат за прилагане на политиката.

Институциите, които имат отношение към превенцията и противодействието на дискриминацията, са: институцията Омбудсман, Комисията за защита от дискриминация, Националната комисия за борба с трафика на хора. Антидискриминационни разпоредби във връзка с пола се съдържат в Закона за насърчаване на заетостта, Закона за социално подпомагане, Закона за висшето образование, Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и др.

В областта на превенцията и борбата с домашното насилие действията на правителството са насочени към усъвършенстване на законодателната рамка както по отношение защитата и предоставянето на адекватни грижи за жертвите на насилие, така и към въвеждане на по-тежко наказание за извършителите на престъпления по признак пол, домашно насилие.

Законът за защита от домашно насилие е приет през 2005 г. и регламентира мерки за защита и подкрепа на пострадалите лица. Приет е правилник за прилагане на закона и е назначена постоянно действаща комисия. Националната програма за превенция от домашно насилие, Законът за финансово подпомагане на жертви от престъпление, създадената междуведомствена работна група за изготвяне на предложения за изменение на Закона за защита от домашно насилие, както и предложенията за промяна на текстове от НК, са пример за отношението и ангажимента на държавата в борбата с домашното насилие.

Положителна стъпка са приетите от парламента през 2019 г. промени в Наказателния кодекс, с които всички форми на ясно дефинирано в текста домашно насилие вече се определят като престъпление.

Принципът за недопускане на дискриминация се прилага и при упражняване на здравноосигурителните права, включително и по отношение на оказване на медицинска помощ, и на сексуалното и репродуктивно здраве. На всеки пациент се оказва здравна помощ независимо от неговата възраст, пол, произход, език, национална, расова или политическа принадлежност, образование, убеждения, културно равнище, сексуална ориентация, лично, обществено или материално положение, увреждане и вид и причина на заболяването.

За борба с трафика на хора действа Законът за борба с трафика на хора. Правни норми са заложили и в Наказателния кодекс. Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) ежегодно разработва и представя за утвърждаване на Министерския съвет Национална програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите. С решение от 2016 г. Министерският съвет утвърждава Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертвите на трафик на хора.

Трудовото законодателство предвижда бащите да могат да ползват платен отпуск за гледане на дете. Предвидена е възможност за гъвкаво работно време, което може да се използва както от мъжете, така и от жените. Мерки в тази посока се предприемат и в Министерството на отбраната, където с наредба са изменени правилата за отпуските и така военнослужещите мъже могат да ползват отпуск за гледане на деца.

Разработва се Национален план за действие относно жените, мира и сигурността за периода 2020-2025 г., в изпълнение на поетите ангажменти по прилагането на Дневния ред „Жени, мир и сигурност“. Приемането му се разглежда и като развитие на националните политики и дейности в областта на равнопоставеността между жените и мъжете. В Министерството на отбраната е разработен План за действие за изпълнение на Резолюция

1325 за жените, мира и сигурността и от няколко години се прилага в рамките на Въоръжените сили на Република България.

Постигнати резултати

При провеждане на политиките в тази област, правителството работи активно за приемане и прилагане на мерки за равнопоставено участие на жените и мъжете на пазара на труда и стопанските дейности, съвместяване на професионалния и семейния живот, достъпа до професионално обучение и квалификация, равно заплащане за равностоен труд, включително чрез консултиране, мотивиране и обучение, съобразно специфичните потребности и перспективи за развитие на представителите на двата пола.

Ускорената динамика, глобализацията и дигитализацията изискват нови знания и технологии за посрещане на новите социални и икономически предизвикателства.

По данни на Евростат, България заема водещо място в Европа по брой жени, работещи в сектора на информационните технологии – 27%, в ЕС – 17.2%. Сред учените и инженерите у нас жените са 53%.

Делът на жените с висше образование е по-висок в сравнение с този на мъжете във всички възрастови групи, освен тези на възраст над 65 години.

Запазва се прогресивно присъствие на жените в политическото ръководство на страната. През 2019 г. 39.1% от членовете на Министерския съвет и 14% от кметовете на общини са жени. Жени са председателят на Народното събрание и кметът на столицата.

По данни на Европейския институт по равнопоставеност на жените и мъжете, за 2019 г. България заема шесто място в ЕС по отношение на равнопоставеност в област „власт“¹.

Относителен дял на жените в националния парламент

2010	2015	2019
22.1	19.6	26.4

% от позициите / Евростат

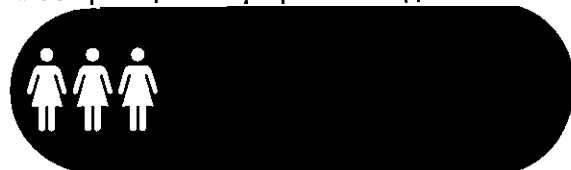
Броят на жените в системата на отбраната бележи тенденция на постепенно увеличаване. По отношение на военния персонал, данните от последните пет години са показателни за това: 2014 г. – 14.8%; 2015 г. – 15.1%; 2016 г. – 15.2%; 2017 г. – 15.9%; 2018 г. – 16 %. Жени военнослужещи участват в мироопазващи

¹ <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2019-bulgaria>

операции и мисии зад граница: средно 9.4 % за периода 2014-2018 г. Всички позиции във Въоръжените сили на Република България са отворени за назначаване на жени.

България е водеща нация на международния проект „Жените лидери в сигурността и отбраната“, реализиращ се в рамките на НАТО. Проектът е насочен към повишаване на способностите и ефективността на въоръжените сили чрез използване на целия човешки потенциал и интегриране на равнопоставеността на половете в процесите на планиране, развитие на силите и подготовката на войските.

Жените са 26.7% сред работодателите през 2018 г. и 38.5% от заетите с клас професия „Ръководители“, според Националната класификация на професиите и длъжностите.

Представителство на жените във висшите органи за вземане на решения (Членове на бордовете на фирмите)

2010	2015	2019	
11.2	19.0	14.3	% от позициите / Евростат

„Жените в цифровия свят“ беше приоритет на Българското председателство на Съвета на ЕС през 2018 г. В рамките на 62-рата сесия на Комисията по положението на жените (КПЖ) на ООН в Ню Йорк (12 март 2018 г.) България организира съпътстващо събитие на председателското Трио (Естония, България и Австрия) на тема „Жените в дигиталния свят“, включващо идеята, че е важно да се насърчават всички жени и момичета да придобият дигитални умения и компетенции, което ще спомогне за тяхната икономическа независимост и за превенция на насилието срещу жени.

Техническият университет в София осъществява проекта „Участие на жените в инженерно-техническите направления за постигане на устойчиво развитие“ с подкрепата на МОН и ЮНЕСКО. Многобройни са жените и момичетата, обхванати в проекти и обучения на неправителствените организации. Проектите на Дигиталната национална коалиция („Rails Girls“ и „CoderDojo“) ежегодно привличат стотици жени и деца за обучения по дигитални умения и умения за програмиране².

Международно сътрудничество за развитие

През април 2018 г. България се присъедини към Призива за действие за защита от насилие, основаващо се на пола, в извънредни ситуации (Call for Action on Protection from Gender-based Violence in Emergencies). Инициран през 2013 г. от Обединеното кралство и Швеция, призивът има за цел да мобилизира широк кръг правителства, международни и неправителствени организации за създаване на специализирани програми за защита от насилие, основано на пола, които да са достъпни от началото на извънредната ситуация.

През май 2019 г. България се присъедини и към инициативата НЕКСУС (Nexus), чиято цел е оказване на подкрепа за и насърчаване на сексуалните и репродуктивни права и здраве в рамките на ООН. Инициативата се разглежда като част от овластяването на жените, здравеопазването и засилването на равнопоставеността на жените и мъжете в контекста на общите цели.

Страната ни се включи в дейността на Групата на приятелите за премахване на сексуалния тормоз, учредена по инициатива на Израел, Кения, Франция и Нидерландия. Основните цели на Групата са споделяне на добри практики и обсъждане на предизвикателствата, включително с НПО и частния сектор.

По линия на ОПР през 2019 г. е изпълнен проект „Подпомагане на социалното включване чрез овластяването на девойките от малцинствената група на йезидите в Армения“.

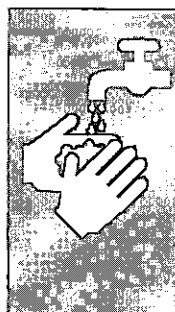
² Има вече 13 издания на Rails Girls -безплатен двудневен уъркшоп, насочен към дами с нулев или минимален опит в програмирането и технологиите.

ОСИГУРЯВАНЕ НА НАЛИЧИЕ И УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДА И КАНАЛИЗАЦИЯ ЗА ВСИЧКИ

Държавната политика по управление на водите цели постигане и поддържане на добро състояние на всички подземни, повърхностни и морски води като ресурс от особено значение за живота на планетата, както и ограничаване на вредните въздействия върху човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност.

Достъп до вода

Налични пресни водни ресурси средно на човек 143 кубични метра / Евростат, дългосрочна средногодишна стойност, последни налични данни.

Население, свързано с обществено водоснабдяване - 99.54% за 2018 г. / НСИ

Добротиниво на подаваната питейна вода по микробиологичен показател - над 96-98%.

Като страна по редица международни конвенции в областта на водите (Конвенция за сътрудничество при опазването и устойчивото използване на река Дунав, Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване и Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера), България изпълнява добросъвестно задълженията си по международните режими в областта на околната среда. Участваме активно в регионалното сътрудничество в Югоизточна Европа, насочено към устойчиво управление на водите и водните ресурси, опазване на околната среда и биоразнообразието.

Като държава членка на ЕС, България е транспонира в националното си законодателство в областта на управлението на водите Рамковата директива за водите, както и други секторни директиви, а именно: за питейната вода, за водите за къпане, за пречистване на градските отпадъчни води, за нитратите и за наводненията.

Предизвикателства

Екологичният потенциал на страната получава в Доклада на Европейската комисия от 2019 г. оценка "добър" или "много добър" само за 46% от всички класифицирани речни

водни тела. Натискът върху реките и върху подземните водни обекти идва предимно от замърсяване от земеделието и от зауствания, които не са свързани с канализационната мрежа. Отчитат се проблеми при управлението на речните басейни – по отношение на системата за мониторинг, оценката на натиска и методиките за класификация на състоянието на водните обекти.

През 2018 г. от икономиката и домакинствата са образувани около 427 млн. м3 отпадъчни води и 3 618 млн. м3 отработени води от охлаждащи процеси – общо те съставляват 87.1% от използваните води.

Независимо че като обем водоснабдяването за населението е достатъчно, възникват загуби от течове, изпарения, неточности при измерването и други физически загуби. През 2018 г. загубите достигат до 56.4% от подадената вода. Причина за големите загуби са старите тръби; над 50% от водопроводната мрежа е в експлоатация над 35 години / НСИ.

Целта "канализация за всички" не се постига навсякъде. В редица населени места канализационните мрежи не са доизградени, а съществуващите са в по-голямата си част остарели. Някои населени места не разполагат с изградена канализация.

Дял на населението, което няма нито баня, нито душ или тоалетна с течаща вода в дома си

2010	2015	2018	% / Евростат
14.6	11.1	8.9	

Все още в някои населени места се налага въвеждане на сезонен или целогодишен режим на водоснабдяване поради липсата на достатъчно изградени съоръжения за съхранение на вода, както и поради вътрешните загуби по разпределителната мрежа. Относителният дял на населението с режим на водоснабдяване в страната възлиза на 1.1% през 2018 г. по данни

на НСИ. Наличието на подобен режим има негативни социални и икономически ефекти.

Предприети мерки

Управлението на водите се осъществява в съответствие с националното законодателство – Закона за опазване на околната среда и Закона за водите. Приети са голям брой стратегии и планове, насочващи политиките към дългосрочно решаване на проблемите. За постигането на съответствие с европейските директиви на устойчивост и достъпност на ВиК услугите, са разработени стратегическите и планови документи за отрасъл ВиК.

Във връзка с изискванията на чл. 151 от Закона за водите е разработена Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор. За снабдяване на населението с качествена питейна вода съдейства изпълнението на Стратегия за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията в България за периода 2014-2023 г. В документа са дефинирани стратегически цели, а именно постигане на финансово, технически и екологично устойчив ВиК отрасъл, който предоставя ВиК услуги с високо качество и на социално поносими цени.

За територията на цялата страна са изготвени Регионални генерални планове за водоснабдяване и канализация (РГП), в които е извършена оценка на водоснабдителните и канализационни системи и са определени инвестиционните нужди. Към РГП са разработени инвестиционни програми по периоди, както следва: краткосрочна 2014-2020 г., средносрочна 2021-2028 г. и дългосрочна 2029-2038 г., и са предложени най-подходящите технически опции, икономически приемливи и достъпни възможности за развитие на ВиК системите.

В процесите на планиране са разгледани и анализирани източниците на финансиране за реализиране на мерките, които включват основно европейски фондове, национален бюджет, заемни средства, собствените средства на съответния ВиК оператор, средства от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда и други.

Идентифицирани са инвестиционни мерки за населени места с население над 50 жители за питейната вода и над 2 000 еквивалент жители за отвеждане и пречистване на отпадъчни води и са разгледани възможните източници за финансирането им.

За възстановяване на екологичното състояние на влажните зони се работи

по „Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България за периода 2013-2022 г.“ Планът обхваща приоритетно 11-те влажни зони, включени в списъка на Рамсарската конвенция (с обща площ 49 912.43 ха, представляващи 0.45% от територията на страната – „Атанасовско езеро“, „Комплекс Беленски острови“, „Дуранкулашко езеро“, „Остров Ибиша“, „Шабленско езеро“, „Местността Пода“, „Поморийско езеро“, „Комплекс Ропотамо“, „Езеро Сребърна“, „Езеро Вая“ и „Карстов комплекс Драгоманско блато“). Всички Рамсарски места в България са обявени за защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии.

Основен инструмент за постигане на целите за добро състояние на водите са Плановите за управление на речните басейни и Плановите за управление на риска от наводнения. С мерките в тях се предвижда в края на 2021 г. да се постигнат целите за добро състояние на повърхностните водни тела от 72% до 95% в различните райони за басейново управление.

Разработен е Национален стратегически план за управление на утайките от градските пречиствателни станции за отпадъчни води на територията на страната за периода 2014-2020 г. За подходящо събиране и пречистване на градските отпадъчни води са предвидени инвестиции в размер на 2 145 млн. евро. Планира се окончателните проекти да бъдат завършени до 2023 г.

В Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) е предвидено проектиране и изграждане на инфраструктура – водоснабдяване, канализация, улична мрежа и благоустрояване и др.

В процес на изпълнение е проект „Развитие на общинската инфраструктура“, финансиран от Световната банка, свързан с рехабилитация и завършване на изграждането на водоснабдителни и канализационни мрежи за подобряване на предоставянето на услуги и намаляване на здравните рискове, както и на системите за пречистване на отпадъчни води в съответствие с директивите на ЕС. Два от осемте приоритетни язовира за водоснабдяване (Луда Яна и Пловдивци) са включени в този проект, а трети язовир (Студена) е включен за рехабилитация. След завършването на този проект се очаква, че 170 000 българи ще получат по-надеждно и качествено водоснабдяване.

Постигнати резултати

Увеличен е броят на обектите за наблюдение и експлоатация по отношение на екологичното състояние на реките, преходните и крайбрежните води.

През 2018 г. действащи са 170 селищни пречиствателни системи за отпадъчни води. Увеличава се делът на населението, свързано със селищни пречиствателни станции за отпадъчни води – от 47.8% през 2010 г. на 63.9% през 2018 г. по данни на НСИ.

Дял на населението, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води

2010	2015	2018
47.8	62.3	63.9

% от населението / НСИ

По данни на НСИ за периода 2010-2018 г.

са изградени
872 км
нови водопроводи

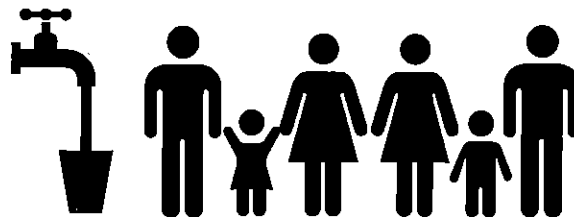
реконструирани са
3 821 км
от водопроводна мрежа

Търсят се нови методи за справяне с образуваните утайки, освен съществуващата в момента възможност за оползотворяването им върху земеделски земи. Сред новите методи могат да се посочат добри практики, например „Пречиствателната станция за отпадъчни води в Кубратово“, която работи вече 30 години и през това време е върнала над 4.2 млрд. кубични метра отпадъчна вода чиста в природата.

Друг пример е системата „beVermi“ за оползотворяване и компостиране на утайки от пречиствателни станции за отпадъчни води и органични отпадъци, която работи чрез вермитехнология и постига цялостно обработване на утайките и другите органични отпадъци.

Реализирани са проекти, свързани с решаването на важен социален проблем, какъвто е водоснабдяването на ромските квартали. В края на 2017 г. за обект „Реконструкция на водопровода на гр. Дългопол“ са изплатени 42 582 евро. Обектът е въведен в експлоатация, като броят на beneficiaрните лица е около 550. В края на 2018 г. за обект „Доизграждане

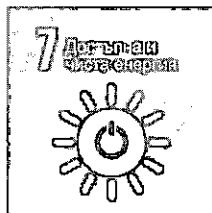
на водоснабдяването на с. Портитовци и подмяна на тръбопровода в ромската махала в с. Владимирово – втори етап, община Бойчиновци“, са изплатени 19 437 евро. Обектът е въведен в експлоатация, ползва се от 1 836 жители на общината и към днешна дата съоръжението функционира безаварийно.

Изпълняват се проекти от неправителствени организации за опазване на реките и местообитанията около тях. „Да пригодим корабите към реката, а не реката към корабите“ е пилотен проект на WWF. Търсят се решения за природосъобразно корабоплаване по р. Дунав, за да не се допусне реката да бъде превърната в транзитен канал с унищожени природни ресурси. Друг пилотен проект на тази организация прилага на практика принципа „повече място за реките, по-голяма сигурност за хората“, като работи за възстановяване на крайречните местообитания, за да се намали рискът от наводнения по реките Русенски Лом и Бели Лом.

Международно сътрудничество за развитие

По линия на Официалната помощ за развитие са финансирани 3 проекта в Молдова и Сърбия с цел да се изгради капацитет за прилагане на европейското законодателство в областта на управлението на отпадъците и водите и изграждането на инфраструктура. През 2015 г. в сътрудничество с ПРООН е осъществен проект „Чиста вода“ в осем населени места в Тараклийския район на Молдова, с което се разрешава острият проблем с качеството на питейната вода и се отстраняват първопричините за високото ниво на бъбречни и чернодробни заболявания сред местното население.

ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО ФИНАНСОВО ДОСТЪПНА, НАДЕЖДНА, УСТОЙЧИВА И СЪВРЕМЕННА ЕНЕРГИЯ ЗА ВСИЧКИ

Приоритетите на енергийната политика на България са насочени към постигане на целите за енергия от възобновяеми източници, повишаване на енергийната ефективност, намаляване на енергийната интензивност и повишаване на енергийната сигурност.

България подкрепя създаването на Европейски енергиен съюз и провеждането на координирана и балансирана политика като предпоставка за създаването на устойчива и предсказуема среда за инвеститорите, генериране на ползи за гражданите и бизнеса, осигуряване на условия за конкурентен енергиен пазар.

25 български общини са се присъединили към европейската инициатива „Споразумение на кметовете“, с което местните и регионални органи за управление са се ангажирали с повишаването на енергийната ефективност и използването на енергия от възобновяеми източници на тяхна територия.

По данни на Международната агенция по възобновяема енергия (IRENA) в България достъп до електрическа енергия има 100% от населението, с достъп до готвене с чиста енергия са 91%, а хората, разполагащи с възможност за ползване на възобновяема енергия, са 18%. Оценката за националната енергийна ефективност е 6 пункта при средна глобална оценка от 5.27 пункта.

Предизвикателства

В условия на икономически растеж първичното енергийно потребление нараства. Запазва се висока енергийна интензивност от 426.18 кгне/1 000 евро. Това е един от факторите икономиката на България да е по-слабо конкурентна.

Първично енергийно потребление

2010	2015	2018
17.44	18.04	18.45

- изчислено в
млн. тона нефтен еквивалент / НСИ

Енергийната зависимост на България е по-ниска от тази на много европейски държави, 36.5% през 2018 г. по данни на Евростат, но е важно да се постигне диверсифициране на енергийните източници и маршрутите за доставка и доизграждане на реверсивните връзки със съседните страни с цел гарантиране на енергийната сигурност на страната.

Сектор „Енергетика“ има най-голям дял в общите емисии на парникови газове, ако се разглеждат секторите в рамките на Европейската схема за търговия с емисии. Производството на електрическа и топлинна енергия от въглища и други изкопаеми горива допринася за над 90% от емитираните парникови газове в сектора, като тази тенденция е почти непроменена през последните две десетилетия.

Сериозно предизвикателство е поетапното осъществяване на т. нар. справедлив енергиен преход за осигуряване на достъпен и диверсифициран енергиен микс за индустрията и крайните потребители, нужен за избягване на структурни сризове и социални проблеми.

Предприети мерки

Основните национални стратегически документи и законодателни актове са насочени към разрешаване на предизвикателствата в сектора: Закон за енергетиката, Закон за енергийната ефективност, Закон за енергията от възобновяеми източници, Енергийна стратегия на Република България до 2020 г., както и програми и планове в областта на енергийната ефективност и възобновяемата енергия със срок на действие до 2020 г.

През 2020 г. Министерският съвет прие Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България за периода 2021-2030, като основните цели са: стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката; конкурентоспособна и сигурна енергетика; намаляване зависимостта от внос на горива и

енергия; гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители. В Интегрирания план са поставени конкретни цели в областта на енергийната ефективност, енергията от възобновяеми източници, и междусистемната свързаност.

Националните приоритети в областта на енергетиката включват: повишаване на енергийната сигурност, чрез устойчиво развитие на енергетиката; развитие на интегриран и конкурентен енергиен пазар; използване и развитие на енергията от ВИ, съобразно наличния ресурс, капацитета на мрежите и националните специфики; повишаване на енергийната ефективност чрез развитие и прилагане на нови технологии за постигане на модерна и устойчива енергетика; защита на потребителите чрез гарантиране на честни, прозрачни и недискриминационни условия за ползване на енергийни услуги.

Съгласно законодателния пакет „Чиста енергия за всички европейци“ на ЕС, свързан с управлението на Енергийния съюз, България подготвя да предаде работен вариант на Дългосрочна стратегия за декарбонизация на икономиката си до 2050 г., в която трябва да посочи кога ще бъде декарбонизиран сектор енергетика и по кой от предложените ЕК сценарии ще се извърши. Страната трябва да представи и новата си стратегия за обновяване на сградния фонд пред Европейската комисия, пак по същия регламент.

Със Закона за енергийната ефективност е създаден Фонд „Енергийна ефективност“. След приемането на Закона за енергията от възобновяеми източници е преименуван на Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“. Главната му цел е управлението на инвестиционни проекти за повишаване на енергийната ефективност.

- От началото на дейността на Фонда са подписани 207 договора за кредитиране на проекти в тази област.

- Съгласно Закона за енергийна ефективност, България следва ежегодно да предприема мерки за подобряване на енергийните характеристики на поне 5% от общата разгъната застроена площ на сградите, които са държавна собственост

- В края на 2015 г. е приет Национален план за сгради с близко до нулево потребление на енергия, който предлага модерна алтернатива при строителството и обновяването на сгради при доказана ефективност на разходите

През 2019 г. България инициира законодателни промени за либерализацията

на газовия пазар и бяха осъществени първите доставки на природен газ от страна, различна от Руската федерация.

Провежда се целенасочена политика за развитие на сектор енергия от ВИ, като подпомагането на производството на електрическа енергия от ВИ чрез преференциални цени и премии по вече сключени договори ще продължи до определените за това срокове.

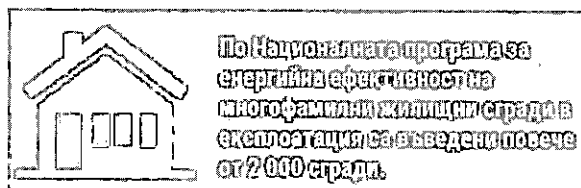
В условията на либерализиран пазар и високи цени на енергийните услуги се прилагат мерки за подпомагане на лица, отговарящи на критериите за доходна и имуществена бедност – през отоплителния период на тези лица се предоставят целеви помощи за отопление от системата за социално подпомагане.

Пример за използване на нови финансови инструменти е фондът JESSICA (Joint European Support for Sustainable investment in City Areas), съвместна инициатива на Европейската комисия (ЕК), Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и Банката за развитие на Съвета на Европа. Проектите в сферата на енергийната ефективност, транспорт, възобновяеми енергийни източници, енергетика и др. са сред основните, които се подкрепят. Фондът функционира от 2009 г. и са реализирани над 36 проекта, а общата сума за финансиране надхвърля 210 млн. евро

В Министерство на енергетиката се изпълнява проект „Мерки за енергийна ефективност при крайните потребители на природен газ“ (DESIREE) – за създаване на стимули за увеличаване нивото на битова газификация в страната.

Постигнати резултати

В резултат на мерките за изпълнение на Националната кумулативна цел за енергийна ефективност, в периода 2014-2018 г. са постигнати кумулативни спестявания от 5 675.7 Gwh.

Със средства от постъпления от тържните продажби в рамките на Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ) се финансира инвестиционната програма за климата на Националния доверителен екофонд, като са постигнати следните резултати: Реализирани са

мерки за намаляване на енергопотреблението в 105 обекта, от които 38 училища, 20 детски ясли и градини, 15 административни сгради, 8 читалища, 6 обществени сгради, 5 университета, 7 здравни служби, 3 болници и 3 градски улични осветления. Спестени са емисии парникови газове в размер на 762 211 tCO₂eq. Закупени са 23 електрически и 7 хибридни превозни средства, както и 3 изцяло електрически превозни средства, категория L7e с допълнителен прикачен инвентар. Спестените емисии на парникови газове са в размер на 3 540 tCO₂eq.

Над 50% от енергийните разходи на 79-о Средно технологично училище с английски език "Индира Ганди" в столичния квартал "Люлин" се спестяват благодарение на усилията на така наречените енергийни екипи, съставени от ученици и учители. Те следят дали дадено помещение се ползва или не и така допълнително спестяват от 5 до 10% от енергията. Екипите от деца и учители са обучени в добри практики за пестене на енергия.

Намалява делът на населението, което не може да поддържа адекватна топлина в дома си

2010	2015	2018
66.5	40.5	33.7

в % / Евростат

Енергийната производителност показва тенденция за повишение

2010	2015	2018
2.1	2.2	2.4

измерена в евро на кг. нефтен еквивалент / Евростат

Намалява зависимостта от внос

2010	2015	2018
40.2	36.5	36.5

% от общото енергийно потребление / Евростат

Наблюдава се нарастване на дела на електрическа енергия, произведена от ВИ в брутното крайно потребление на електрическа енергия – от 12.4% през 2010 г. на 22.2% през 2018 г., както и на дела на възобновяемата енергия в потреблението на горива от транспорта съответно от 1.4% през 2010 г. на 8.1% през 2018 г. по данни на НСИ.

Националната цел за 16% дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на

енергия до 2020 г. е изпълнена. Определената национална цел за дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия в страната в Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г., е 27% за 2030 г.

Международно сътрудничество за развитие

В сектор „Енергетика“ България работи с редица европейски и международни организации: Агенцията за сътрудничество на енергийните регулатори (АСЕР); Съвет на европейските енергийни регулатори (СЕЕР); Регионалната асоциация на енергийните регулаторни органи (ERRA); Енергийната Общност на Югоизточна Европа (ECRB).

Започнаха първите сериозни стъпки за създаването на регионален електроенергиен пазар, като очакванията са, че след 2020 г. може да стартира инициатива между България и Гърция при борсовата търговия „ден напред“. Следващата страна, която е заявила интерес за участие, е Република Северна Македония.

Аграрният факултет при Тракийски университет Стара Загора е взел участие като партньор по проект „Енергийна ефективност и по-добро качество на млякото в българските ферми“, заедно с Фондацията за биологично земеделие „Биселена“ и най-старата неправителствена организация в Норвегия, Norges Vel. В рамките на проекта са въведени три действащи пилотни инсталации за комбиниран добив на топлинна енергия от ВИ.

По линия на българската ОНР е финансиран проект за доставка и монтаж на слънчева енергийна система за затопляне на вода в детска градина „Виетнам-България“, Ханой, СР Виетнам. Въведени са програми за енергийна ефективност в училища в Молдова и в Република Северна Македония.

СТИМУЛИРАНЕ НА ТРАЕН, ПРИОБЩАВАЩ И УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ПЪЛНОЦЕННА И ПРОДУКТИВНА ЗАЕТОСТ И ДОСТОЕН ТРУД ЗА ВСИЧКИ

През последните години в България се утвърждава модел на устойчив икономически растеж, поддържан предимно от износа. Валутният борд и стабилните макроикономически политики допринасят за намаляване на въздействието от външните дисбаланси. Между 2014-2019 г. темпът на икономически растеж се запазва стабилно около 3%.

Предвидимата макроикономическа среда е едно от основните предимства на страната. Изследването Global Competitiveness Report 2017-2018 на Световния икономически форум поставя България на 25-о място в света и на 11-то място в ЕС по този показател. При това през последните десет години страната успява да подобри представянето си с повече от 20 позиции в глобален план.

Съществуват добри предпоставки за увеличаване на инвестициите. България е сред страните с най-ниски данъчни ставки в Европа. Международните рейтингови класации потвърждават стабилната перспектива за дългосрочния кредитен рейтинг на страната.

Отчита се нарастване на интереса към България като инвестиционна дестинация в производството и бизнес услугите с висока добавена стойност. Нараства дялът на преките чуждестранни инвестиции в БВП, като се очаква през 2020 г. да е 2.8% в сравнение с 2.2% през 2016 г.

Обнадеждаващ е фактът, че сектор Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) е отговорен за повече от 1/3 от новосъздадените работни места от малки и средни предприятия в периода 2011-2017 г., като търсенето от чужбина за услугите, свързани с компютърното програмиране и консултиране, е основен двигател на този растеж.¹

Предизвикателства

Основен проблем е снижаването на коефициента на демографско заместване, причинен от интензивен емиграционен процес на лица в трудоспособна възраст и застаряване на работната сила, както и от недостатъчно

ефективно използване на потенциала на хората с увреждания. Проблем представлява и отрицателният естествен прираст: -6.5 промила.

Делът на безработните младежи остава висок, въпреки намаляването на процентите през последните 3 години. Само 12% от младежите, които не са в образование, заетост или в обучение (NEETs) на възраст 15-24 години, са се включили в Младежката гаранция в рамките на 2016 г., което е по-малко в сравнение с 2014 г., и само 40.5% от участниците в схемата са приели оферта в следващите четири месеца.

Усилват се регионалните диспропорции в социално-икономическото развитие на страната. Най-слабо развит остава Северозападният регион с едва 5 238 евро БВП на човек от населението за 2018 г., в сравнение с 12 916 евро в Югозападния регион.

Независимо от добрите предпоставки за инвестиране в България, относителният дял на инвестициите в БВП е на най-ниското ниво за последните години.

Предприети мерки

Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2014-2020 предлага мерки за повишаване на конкурентоспособността и справяне с предизвикателствата на глобализацията се свят.

За реализацията на инвестиционни проекти в индустрията и услугите в България се предлагат административни и финансови стимули по реда на специализираното законодателство за насърчаване на инвестициите.

Инвеститорите, които отговарят на условията на Закона за насърчаване на инвестициите, получават сертификат, даващ възможност за ползване на насърчителните мерки.

Приоритетно се насърчават инвестициите в регионите с най-висока безработица, както и във високотехнологичните производства и услуги като машиностроене, електроника и електротехника, автомобилостроене, медицинска техника, оптични продукти,

¹ Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването към ЕС. Министерство на финансите. Май 2019.

лекарства и др; информационни технологии и научноизследователска дейност; технологичните и индустриални паркове за високотехнологични производства и иновации.

Предприемат се мерки за повишаване на общия потенциал на работната сила чрез учене през целия живот или чрез активно стареене на лицата, които продължават да се трудят и в напреднала възраст. Залага се много на научните изследвания, водещи до развитието на технологични отрасли. Подготвя се Национална стратегия за финансова грамотност.

Изгражда се иновационна инфраструктура в областта на ИКТ. Фондация "Клъстер информационни и комуникационни технологии" е клъстерна инициатива, подкрепяща и насърчаваща създаването и развитието на клъстери в областта на информационните и комуникационните технологии в България. Организацията е член на няколко европейски клъстерни платформи и мрежи и поддържа много добри отношения с редица европейски и световни партньори. Основна цел на организацията е повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия от ИКТ бранша, чрез насърчаване на сътрудничеството и създаване на нови бизнес възможности.

Предприема се диверсифициране на водещи отрасли. Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (актуализирана през 2017 г.) извежда сектора в приоритетен с разнообразна продуктова палитра. В Стратегията за развитие на туризма до 2030 г. се предвижда да се намали сезонният характер на туризма.

Националната стратегия за хората с увреждания 2016-2020 г. предвижда поредица от мерки за реализиране на трудовата заетост на хората с увреждания в обичайна или в специализирана работна среда. Планирани са стимули за работодателите да назначават хора с увреждания, да адаптират работните места, да осигуряват здравословни и безопасни условия на труд и др. Това дава възможност хората с предприемачески дух да стартират самостоятелен бизнес, като кандидатстват за определен финансов ресурс.

За младежите от 2014 г. насам е в действие Национален план за изпълнението на Европейската гаранция за младежта (2014-2020) с цел младите хора да получават добро предложение за работа, продължаване на образованието, чиракуване или стаж в рамките на срок от четири месеца след като останат без

работа или напуснат системата на формалното образование. Гаранцията обхваща млади хора от 15 до 29 години.

За достигане до т.нар. NEETs и за тяхното активиране, Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и Агенцията по заетостта прилагат нов подход чрез назначаване на младежки медиатори в общини с висок брой неактивни младежи, в рамките на Национална програма „Активиране на неактивни лица“. Тяхната основна дейност е посредничеството между икономически неактивните младежи и институциите, които им предоставят подходящите социални, здравни, образователни и други услуги, допълващи посредническите услуги от бюрата по труда.

Постигнати резултати

В периода след излизането от икономическата криза производителността на един зает в България нараства кумулативно с 14%, изпреварвайки чувствително средния растеж в ЕС (4.1%), което позволява достигане на по-висока степен на реална конвергенция и успех в догонващото развитие.

Продължителната безработица като процент от икономически активното население намалява

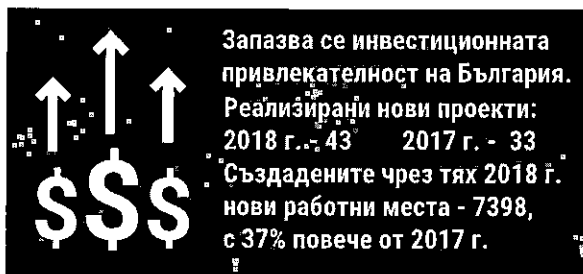
2010 2015 2018
4.7 5.6 3.0 % / Евростат

Трайна тенденция за намаление се наблюдава при младежката безработица. Към 2018 г. над 107 общини имат подписани споразумения с Министерството на труда и социалната политика и изпълняват Национална програма „Активиране на неактивни лица“.

Коефициент на безработица по възрастови групи / НСИ / %

	2010	2015	2018
ОБЩО (15+)	10.3	9.1	5.2
15-24	21.9	21.6	12.7
25-34	11.5	10.0	6.2

Освен интерес от нови инвеститори наблюдаваме и изразена тенденция за разширяване на присъствието на установените вече в България чуждестранни компании, които поетапно увеличават производствения си капацитет.

Приходите от туризъм през 2019 г. нарастват с 4.6% в сравнение с 2018 г. по данни на НСИ, което се потвърждава и от данните на БНБ, според които общият принос на туризма, заедно с непреките ефекти от свързани индустрии, се оценява на 11.5% от БВП през 2017 г., а генерираните работни места са около 10.7% от заетостта в цялата икономика.

Малките и средните предприятия остават гръбнакът на икономиката. По данни на НСИ за 2018 г. в микро, малки и средни нефинансови предприятия са заети 74.6% от общо заетите в нефинансови предприятия.

Националният статистически институт, Националното сдружение на малкия и среден бизнес и Институтът по информационни и комуникационни технологии при БАН са партньори в международен проект „Повишаване на иновационния капацитет на малките и средните предприятия (МСП)“ (SME Innovation Capacity Boost - SMEInnoBoost), който се реализира в рамките на транснационалната програма „Балкани - Средиземно море 2014 - 2020“ (Interreg - Balkan-Mediterranean 2014 - 2020) и е насочен към повишаване на иновационния потенциал на малките и средните предприятия в региона.

България заема достойно място във фундаментални научни изследвания. През февруари 2019 г. е приет закон за ратифициране на Допълнителното споразумение към Меморандума за разбирателство за поддръжка и експлоатация на CMS детектора между Министерството на образованието и науката и Европейската организация за ядрени изследвания (ЦЕРН). Най-важният резултат от участието на България в ЦЕРН, че интеграцията и сътрудничеството в изследването на материята оказват изключително плодотворно влияние за развитието на много научни области у нас, като физика на високите енергии, ядрена физика, информатика, електроника, медицина и др.

Към Института за космически изследвания и технологии (ИКИТ) на БАН е създаден „Център

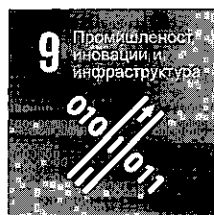
за трансфер на аерокосмически технологии“, който е предназначен да скъси пътя от иновацията до внедряването в производството, както за наши разработки, така и за иновации от страната и чужбина. Центърът е включен в мрежата на всички подобни центрове за иновации и трансфер от Европа и света.

Международно сътрудничество за развитие

България поставя много активно проблемите на младите пред Съвета на ЕС. В рамките на българското председателство бе затворено законодателно досие „Европейски корпус за солидарност“, благодарение на който 100 000 млади европейски граждани ще участват в дейностите на корпуса и ще развиват своя граждански и професионален потенциал.

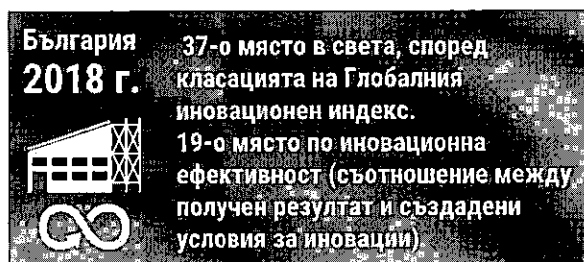
В рамките на ОПР са реализирани проекти за стимулиране на малкото и средното предприемачество (МСП) в слаборазвити общини в Югоизточна Сърбия и Република Северна Македония. В Грузия е изпълнен проект за гражданско образование за защита на правата на потребителите в сферата на храните. В Армения през 2019 г. беше осъществен проект за развитие на малките и средните предприятия и женското предприемачество.

Като добра практика може да се определи проектът „Развитие на предприемачеството сред малкия и среден бизнес в по-малко развитите общини в Югоизточна Сърбия“. В рамките на проекта е проведено задълбочено теренно изследване на състоянието и потребностите на малкия бизнес в 13 общини от Югоизточна Сърбия с икономическо развитие под средното за страната. Изследвано е състоянието на местния бизнес климат в конкретните общини. Публикувано е изследване под названието „Проблеми в развитието на малкия бизнес в Югоизточна Сърбия“. Проведени са редица събития – кръгли маси и дискусии. Подготвя се основаване на клъстери за развитие на селското стопанство, производството на храни, етно- и екотуризма и транспорта в Югоизточна Сърбия.

ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВА ИНФРАСТРУКТУРА, НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРИОБЩАВАЩА И УСТОЙЧИВА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ И СТИМУЛИРАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ

България разглежда тази цел като критично важна за постигането на устойчиво развитие и за овластяване на общностите чрез трите си основни компонента – инфраструктура, индустриализация и иновации. Те са взаимно свързани и могат да подкрепят социално-икономическото и екологичното развитие на страната. Всеки от тези компоненти може да допринесе чрез подходящо планиране и действия за здравето, чистотата на въздуха, климатичните промени, опазването на природното богатство. Точно при изпълнението на тази цел у нас може да се търси в най-голяма степен синергия между действията на частния и гражданския сектор, на академичната общност и на държавата.

За развитие на иновациите допринасят бързо развиващите се индустриални клъстери. Докладът за глобалната конкурентоспособност нарежда страната на 19-о място в ЕС по развитие на клъстерите през 2018 г., с положителна тенденция от предходните години.

Предизвикателства

Липсата на всеобхватни мрежови връзки със Сърбия и Република Северна Македония създава значителни пречки пред търговията. Корабоплаването по р. Дунав е затруднено заради ниското ниво на водата, а поради малкия брой изградени или модернизирани мостове трансграничната свързаност между България и Румъния през р. Дунав остава затруднена.

Сериозно предизвикателство са слабостите в железопътната инфраструктура. Конкурентоспособността на развитието на железницата спрямо другите видове транспорт намалява.

Намалява делът на автобусите и влаковете в общия пътнически транспорт

2010	2015	2017	
20.0	16.9	15.2	% от общия пътникопоток по вътрешните пътища – пътникокилометри / Евростат

Намалява делът на влакове и вътрешен воден транспорт в общия товарен транспорт

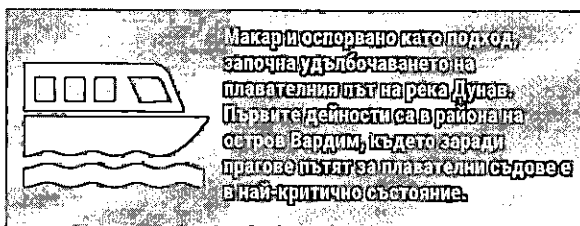
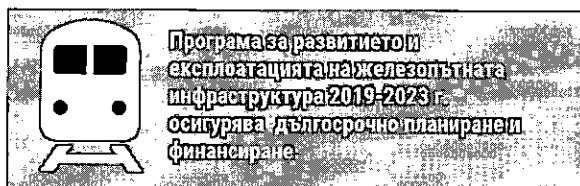
2010	2015	2017	
50.6	45.3	43.4	% / Евростат

Икономиката ни е в силна зависимост от европейските фондове и от подобро предлагане в пазара на труда, отговарящо на търсенето. Българското машиностроене и електротехника са изключително високо конкурентоспособни на световните пазари, но над 30% от ключовите кадри в тези сектори са на пенсионна възраст, според Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ).

Делът на хората с поне основни умения в областта на цифровите технологии възлиза на около 29% от българското население. Едва 11% от хората притежават умения над основните. Предприятията все още не се възползват в пълна степен от възможностите, предоставяни от търговията онлайн, по данни от доклада на Digital Economy and Society Index 2019 за България.

Предприети мерки

Приета е Интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г., която представлява рамка за инвестиции и всеобхватен план за устойчиво развитие на всички аспекти на транспортната система на България. Част от целите и приоритетите на тази стратегия са с пряка екологична насоченост, т.е. с повече грижа за околната среда, за човешкото здраве и за по-малко рискове от инциденти.

Според Иновационната стратегия за интелигентна специализация на Република България 2014-2020 г. решението за справяне с предизвикателствата е в привличането на водещи инвеститори във високотехнологични производства и услуги, които да инвестират в изследователски звена в приоритетните области на стратегията. На базата на анализ на силните страни на икономиката и на очакванията на бизнеса са изведени няколко продуктови и технологични ниши, услуги и производства: информационни и комуникационни технологии, мехатроника и чисти технологии, индустрии за здравословен живот и биотехнологии, нови технологии в креативни (творчески) и рекреативни индустрии.

Отново в добро сътрудничество с бизнеса е приета Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия, която да послужи за основа на стратегия „Индустрия 4.0“. Подготвя се национална програма „Цифрова България 2025“, която отчита постигнатото по програмата „Цифрова България 2015“ и взема предвид новите европейски стратегически насоки за постигане на интелигентен, приобщаващ, устойчив и ориентиран към цялото общество цифров растеж за периода 2018-2025 г.

Законът за електронните съобщителни мрежи и физическа инфраструктура от 2018 г. е насочен към увеличаване на предлагането на широкополосен достъп до интернет чрез насърчаване на конкуренцията, опростяване на процедурите за одобрение, насърчаване на инвестициите в инфраструктура.

За разширяване на употребата на интернет съдействат неправителствените организации. Проект на Фондация „Глобални библиотеки-България“ (ФГББ) подпомага цифровата икономика в България чрез развитие на обществените библиотеки. Идеята е библиотеките да се превърнат в модерни

пространства за равен достъп до информация и комуникация, учене през целия живот, съвместна работа и срещи, създаване на нови продукти, творчество и вдъхновение, изяви и събития.

Сред приоритетите на правителството ключово място заема стремежът към развитие на високотехнологична индустриализация и икономика с висока добавена стойност.

Постигнати резултати

През последните години пътната мрежа в България се разшири значително. С помощта на средствата от ЕС бяха изградени над 300 км нови автомагистрални участъци, с което беше удвоена съществуващата магистрална мрежа преди 2007 г. Завърши цялостното изграждане на магистралите „Тракия“, „Марица“ и бяха построени 69 км от АМ „Струма“.

Работи се по около 20 проекта за мултимодална инфраструктура. Модернизирани са жп-линиите София-Септември, Пловдив-Бургас, Пловдив-Свиленград, София-Гюешево. Доизгражда се АМ „Хемус“, модернизира се пътят София-Калотина. В ход са процедури за отдаване на концесия на пристанищата Видин и Русе и летищата в София, Пловдив и Балчик.

ЕС инвестира 293.4 млн. евро по линия на Кохезионния фонд в по-модерни, по-бързи и по-безопасни железопътни връзки между градовете Пловдив и Бургас, свързващи някои от най-големите градове на България с едно от най-важните пристанища на Черно море. „БДЖ - Товарни превози“ ЕООД продължава тенденцията от предходната 2019 г. и на база проведените разговори и подписани договори с товародатели, планира да превози над 7.5 млн. тона товари през новата 2020 г. - с 500 хил. тона повече в сравнение с 2019 г.

Увеличават се инвестициите в научноизследователска и развойна дейност като дял от БВП.

2010	2015	2018
0.57	0.95	0.75

% / Евростат

Подадени заявления за патенти пред Европейската патентна служба

2010	2015	2017
16.97	31.88	29.33

— на 1 млн. души от населението / Евростат

По-значителни измерения има финансирането на приложни разработки в частния сектор. Нараства броят на патентите, регистрирани чрез Световната организация за интелектуална собственост (около 33.5 на милион души).

България е сред държавите членки на ЕС, при които делът на сектор ИКТ във формирането на брутната добавена стойност, е сравнително висок, нареждайки страната на 5-о място в ЕС. Тенденцията от последното десетилетие сочи почти удвояване на този дял и надвишаване на средноевропейското равнище, което от своя страна е от полза за повишаване на добавената стойност на българската продукция.

При регистрирания ръст на износа се наблюдава нарастване на важността на ИКТ сектора. Високотехнологичните продукти почти удвояват дела си в изнасяната продукция (до 7.2% през 2017 г.), макар и от изключително ниска стартова позиция.

България отбелязва забележителен напредък по отношение на покритието със свръхбърз широколентов интернет, достигайки 75%, при средно ниво за ЕС 58%. В същото време обаче употребата на интернет е по-ниска от средното за ЕС.

Заетост във високотехнологично и средно високотехнично производство и услуги с интензивно използване на знания

2010	2015	2018	
32.2	34.4	34.7	% от общата заетост / Евростат

В изпълнение на принципа „никой да не бъде изоставен“ и за намаляване на регионалните различия се подкрепят проекти с локално значение. 246 общини (92.8 % от общините в страната) са се регистрирали на портала WiFi4EU за свободен достъп за гражданите до безжична интернет връзка на обществени места. По Оперативна програма „Регионално развитие“ се изпълнява проект „Развитие на високоскоростен широколентов достъп в България посредством изграждането на критична, защитена, сигурна и надеждна обществена ИКТ инфраструктура“, който обхваща 29 общински центрове и 24 малки населени места. Предстои реализация на проект за изграждане на широколентов достъп от следващо поколение, финансиран в рамките на Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.

Потребността на бизнеса от висококвалифицирани кадри се удовлетворява от някои нови частни инициативи, например проектите на Дигиталната национална коалиция и създадените от някои ИТ компании корпоративни академии. Очертават се успешни партньорства с частния сектор, като програмата „Образование за ИТ кариера“ на Министерството на образованието и науката.

Международно сътрудничество за развитие

По линия на официалната помощ за развитие (ОПР) България предостави ИКТ оборудване за училища и университети в Молдова, Украйна, Босна и Херцеговина.

През 2016 г. със средства от ОПР са финансирани проекти в Харковския национален университет „В. Н. Каразин“, Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмельницки“, 293-ти Киевски лицей, Измаилския държавен хуманитарен университет, Бердянский държавен педагогически университет. С изпълнените проекти бяха оборудвани кабинети за интерактивно езиково обучение.

През 2017 г. в Украйна бяха подписани споразумения за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ на Лвовския национален университет, Киевския национален университет, Приморския регионален украинско-български лицей и Городненското училище. По проекта се закупи техника за интерактивно езиково обучение, подобно на оборудвания с български средства кабинет в Болградската гимназия.

В полза на 31-во средно общообразователно училище в град Одеса беше закупено оборудване на интерактивен езиков кабинет за повишаване на знания и умения на учениците, изучаващи чужди езици, включително български. Проектът на стойност 32 674 лв. се осъществи в периода октомври 2017 г. - януари 2018 г. и спомогна за съществено повишаване на качеството на чуждоезиковото обучение в училището.

НАМАЛЯВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВАТА МЕЖДУ И В РАМКИТЕ НА ДЪРЖАВИТЕ

В процеса на дълбоки социално-икономически промени в България през последните 30 години се наблюдава увеличаване на неравенството сред населението. Растежът все още не е достатъчно приобщаващ, за да се намалят бедността и икономическите и социалните неравенства.

Основна цел на политиката за периода до 2030 г. е постигане на по-включващ и по-устойчив растеж, при намаляване на социалните и териториални неравенства и способстване на споделен просперитет.

Неравенството се свързва с много от другите цели за устойчиво развитие. То може да се наблюдава в областта на здравеопазването и образованието, включително в достъпа до правосъдие, или до информация, или до енергийна сигурност. Най-пряка е връзката между неравенството и риска от бедност, който съществува за уязвимите групи и хората в риск от социално изключване. Мерките за преодоляването ѝ безспорно се преплитат с целта намаляване на неравенството.

Неравенството може да се наблюдава както по отношение на доходите, така и по отношение на възможностите.

Предизвикателства

- За неравенството по отношение на доходите

Налице е тенденция неравенството, измерено като отношение между доходите на най-бедните 20% и най-богатите 20% от домакинствата, да расте, като през 2018 г. по данни на НСИ е с коефициент 7.7, сравнен с 5.9 през 2010 г. Измерено с коефициента на Джини, то е 39.6 през 2018 г. Неравенството в България се отчита и според вземащия предвид подоходното неравенство Индекс за човешкото развитие (ИЧР) на Програма на ООН за развитието (Inequality-Adjusted Human Development Index, IHDI). Изчисленият за 2018 г. ИЧР спада от 0.816 на 0.714 след отчитане на неравенството. (При перфектно равенство индексът е еднакъв, но спада, когато неравенството нараства.) Това отрежда на България място сред държавите с много високо човешко развитие, но поставя страната ни на последно място в ЕС.

Неравенство в разпределението на дохода - (Отношение между доходите на най-бедните 20% и най-богатите 20% от домакинствата общо за страната)

2010	2015	2018
5.9	7.1	7.66 / Евростат

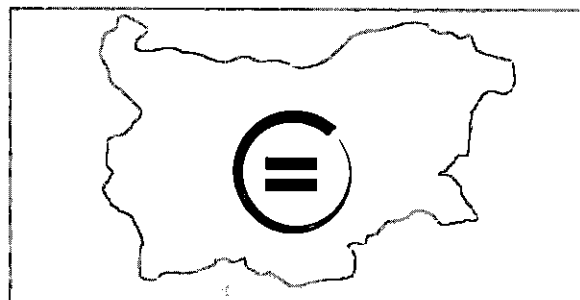
Дял на доходите на най-нискодоходните 40% от населението - процент от общо доходите на домакинствата.

2010	2015	2018
19.5	17.8	17.0 % / Евростат

Наблюдават се разлики между отделните статистически райони от ниво NUTS 2.

Неравенство в разпределението на дохода по статистически райони от ниво NUTS 2/ НСИ

NUTS 2	2018 г.
Северозападен	7.6
Северен централен	6.8
Североизточен	6.2
Югоизточен	6.2
Югозападен	8.5
Южен централен	6.7

Има примери за бедни области, в които неравенството в доходите е относително стабилно – например Кърджали и Ловеч. В градовете и регионите с добър икономически растеж като София и Стара Загора се наблюдава по-скоро растящо неравенство заради растящи доходи само на малка част от

населението. По правило неравенството е по-високо в статистически райони, отбелязващи икономически растеж и увеличение на доходите на малка част от населението.

- За неравенството на възможностите

То се измерва с данни за безработица, достъп до образование и информация, здравеопазване и участие в социални дейности. Това предполага в уязвимо социално положение техните деца и може да се отрази на постиженията им в училище, особено ако майчиният им език е различен от българския и ако те не владеят български език на възрастта за постъпване в училище. Ниското равнище на заетост сред младите хора също е сред предпоставките за неравенство, а то е свързано както с равнището на образование, така и с качеството на образованието и връзката с потребностите на бизнеса. Младежи с по-ниско образование изпитват сериозни затруднения да се реализират на пазара на труда спрямо своите връстници с по-високата степен на образование.

Предприети мерки

По отношение на неравенство на доходите могат да въздействат всички мерки, свързани с преодоляването на бедността, с образованието, със заетостта и гарантирането надостоентрудзавсички, сравнопоставеността на жените и мъжете или с преследването на равномерен и устойчив икономически растеж, т.е. много от мерките по другите цели са валидни за постигане на тази цел.

За размера на доходите и тяхното увеличение имат значение мерките на правителството за определяне на минимална работна заплата и на диференциран минимален доход. Добавят се мерките за увеличаване на пенсиите, които са онази важна част от социалните трансфери, която намалява равнището на бедността и на неравенството. В последните години е значителен ръстът на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, а оттам – и на минималните размери на пенсиите за трудова дейност, които се определят в процент от нея.

Важни са мерките за увеличаване на заетостта, за достъп до пазара на труда на хора с увреждания, за подготовка на необходими на бизнеса кадри. Така например Програмата „Старт на кариерата“ има основната цел да осигури възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили средно или висше образование, с цел улесняване на прехода

между образование и заетост. Програмата „От социални помощи към осигуряване на заетост“ цели да насърчи безработни и неактивни лица, получаващи социални помощи, да приемат работа, да усъвършенстват своите умения или да придобият такива и да възстановят трудовите си навици, с цел увеличаване пригодността им за заетост.

По отношение на неравенството на възможностите взаимодействат всички мерки в сферата на образованието и борбата с бедността, достъпа до информация, защитата на правата на човека.

Агенцията по заетостта изпълнява проекта „Ние също можем-2“, който цели подобряване на достъпа до пазара на труда на безработни лица от групи в неравносложно положение чрез предоставяне на услуги за повишаване на техните умения, компетентности и квалификация.

Действащото в България законодателство гарантира равните възможности и забранява дискриминацията. Съгласно чл. 24 от Закона за защита от дискриминация, работодателят е длъжен при наемане, когато това е необходимо за постигане целите на този закон, да насърчава да кандидатстват лица, принадлежащи към по-слабо представения пол или етнически групи, за извършване на определена работа или за заемане на определена длъжност, а също така при равни други условия да насърчава професионалното развитие и участието на работници и служители, принадлежащи към определен пол или етническа група, когато те са по-слабо представени сред работниците или служителите, извършващи определена работа или заемащи определена длъжност.

През периода 2016-2018 г. приоритетно усилията са насочени към увеличаване участието на пазара на труда и намаляване на броя на неактивните лица чрез активиране и обучение за придобиване на търсени от работодателите знания, умения и компетентности. Достъп до пазара на труда за лица от неравнопоставените групи е осигурен чрез услуги за мотивиране за активно поведение, информиране и насочване към свободни работни места, професионално ориентиране и консултиране, както и за повишаване нивото на умения и компетентности, чрез включване в обучения, съобразени с потребностите на работодателите и субсидирана заетост.

От средата на 2019 г. Министерството на образованието и науката стартира изпълнението

на проект „Активно приобщаване в системата на предучилищно образование“, насочен към разширяване на достъпа до предучилищно образование на децата от уязвими групи и деца, живеещи в бедност.

По отношение на бежанците и мигрантите, България не се присъедини към Глобалния пакт за безопасна, регулирана и редовна миграция, но на практика предприема мерки за регулирана миграция. България подкрепи Глобалния пакт за бежанците и стриктно спазва международното право в областта на хуманитарната дейност и правата на човека.

През 2015 г. България прие Национална стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията. Лицата с придобит статут на бежанец или хуманитарен статут имат право на труд, на социално и здравно осигуряване, подобно на българските граждани. Те имат право и на основно и средно образование, включително на професионално образование и обучение. Малолетните и непълнолетните бежанци имат право на основно и средно образование, включително професионално образование и обучение, както при получаване на статут, така и по време на производството за получаване на статут.

Постигнати резултати

Увеличени са трансферите към общините от държавния бюджет за финансиране на социалните услуги, които са държавно делегирани дейности. За 2019 г. това са 130 млн. евро, с 15 млн. евро повече от сумата за 2018 г.

Увеличават се социалните придобивки, имащи значение за намаляване на неравенствата:

Минималната работна заплата е увеличена през 2020 г. и ще достигне 325 евро през 2021 г.

Пенсиите за трудова дейност се увеличават с 5.3% през 2020 г. и с още 4.5% през 2021 г.

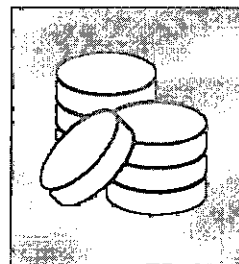
60% от пенсионерите в България получават коледна надбавка през 2018 и 2019 г.

От 1 януари 2019 г. всички пълнолетни хора с трайни увреждания над 18 години имат право на месечна подкрепа по Закона за хората с увреждания.

Изплаща се еднократна помощ за ученици, записани в първи клас.

През деветмесечието на 2018 г. в дейности, свързани с изпълнение на Националната стратегия за интеграция на ромите, са обхванати 32 065 безработни лица, самоопределили се като роми. Осигурена е заетост на 14 804 лица.

През 2019 г. са увеличени средствата за енергийно подпомагане с 20 млн. евро, което е 50% ръст спрямо предвиденото в бюджета за 2018 г. и 200 000 българи получават средства за енергийно подпомагане.

200 000
българи получават
средства за енергийно
подпомагане през 2019 г.

За периода януари-октомври 2019 г. потърсилите закрила са 1 965 лица, статут на бежанец е предоставен на 168 лица, хуманитарен статут на 257 лица, отказ са получили 1 080.

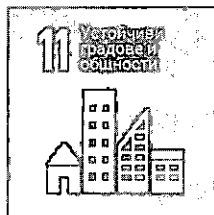
1993-2019 г.	
Потърсили закрила	85 846
Предоставен статут на бежанец	13 540
Предоставен хуманитарен статут	11 774

Международно сътрудничество за развитие

По линия на ОПР се осъществяват проекти, които подобряват достъпа до социални услуги и образование за децата и за децата с увреждания в Армения, Грузия, Република Северна Македония, Сърбия.

Проектът „Реформирание на системата за детска грижа: уроците от българския опит за Армения“ е пилотна инициатива, дублираща модела на създадените в България домове за отглеждане на малки групи деца като постоянна или преходна форма към осиновяването им или настаняването им в приемни семейства.

Проектът „Център за сензорна терапия“ се изпълнява в Скопие през 2015 г. Предоставени са средства за откриване на оперативен център със сензорна зала и зала за сензорна интеграция, която ще помага на децата с разстройства от аутистичния спектър и други увреждания за засилване на капацитета за независим живот. Започнато е партньорство със сродна организация от България. Центърът е в тясно сътрудничество с Министерството на социалната политика на Република Северна Македония.

ПРЕВРЪЩАНЕ НА ГРАДОВЕТЕ И СЕЛИЩАТА В ПРИОБЩАВАЩИ, БЕЗОПАСНИ, АДАПТИВНИ И УСТОЙЧИВИ МЕСТА ЗА ЖИВЕЕНЕ

Трансформирането на градовете е нелека задача, за постигането на която са необходими дългосрочни политики, съобразени с увеличаващото се ниво на урбанизация и с потребността от едновременно задоволяване на възникващите икономически, социални и екологични изисквания на хората в тези селища.

Функционално подобрените характеристики на градовете дават възможност за развитието на нови икономически дейности, които разнообразяват местната икономика и намаляват рисковете по отношение на жизнената среда.

Една от ключовите цели на регионалната политика в България е развитието на балансирана полицентрична мрежа от устойчиви градски центрове. 39 от градовете в страната получават подкрепа от европейските фондове. Много от тях се включват в множество регионални и европейски инициативи.

Предизвикателства

По данни на НСИ към 31 декември 2018 г. 73.7% от населението живее в градовете. Предизвикателствата пред градовете са свързани с подобряването на настоящите жилищни условия, съпътстващата инфраструктура и транспортните връзки; с изграждането на зелени градски пространства, зони за отдих и спорт, с приобщаването на различните социални групи към активния градски живот, с преодоляване на сегрегацията на малцинствените общности.

Мнозинството от българските градове са били проектирани и планирани за поддържане на добри условия за живот на население десетки пъти по-малко от днешното. Урбанизацията набира скорост през втората половина на XX в., а населението на гр. София се увеличава от около 500 хил. през 1946 г. до близо 1.3 млн. регистрирани в столицата граждани. Освен наваксване в областта на инфраструктурата, внимание трябва да се обърне и на алтернативи на градския живот в близки до големите градове селища.

Същевременно трябва да се полагат грижи за намаляване на опасното за здравето на хората замърсяване, особено на въздуха.

Предприети мерки

Законът за устройство на територията е основният акт, който регулира развитието на градската среда и гарантира нейното качество и устойчивост по отношение на климатичните предизвикателства. По силата на този закон не може да се променя предназначението на съществуващи озеленени площи.

Приети са и други важни за развитието на градовете и селищата документи:

- Национална стратегия за регионално развитие (2012-2022 г.)

- Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.

- Стратегия за децентрализация (2016-2025 г.)

- Стратегия за развитие на пътна инфраструктура (2016-2022 г.)

Предвид значимостта на жилищната политика като базова политика за държавното управление и необходимостта да бъдат ускорени процедурите по изработване и одобряване на стратегическите документи в жилищния сектор, е разработен проект на Национална жилищна стратегия (НЖС), като цялостният процес беше подпомаган от междуведомствена работна група с осигурено широко обществено участие. Проектът на НЖС е разработен въз основа на изводите и констатациите, направени в Анализа на жилищния сектор на изпълнителя по Проекта, които напълно се припокриват с извършената „Оценка на жилищния сектор“ от екип на Световната банка.

Проектът за НЖС определя общата рамка за развитие на жилищния сектор. Тя ще се реализира с национални/целеви програми, насочени към изпълнение на специфичните цели. Планираният програмен пакет ще се насочи към изграждане на рамката на националната жилищна система и решаване на приоритетните ѝ проблеми, като част от

тях включват реализирането на специфични дейности по подобряване на жилищните условия на уязвимите групи от населението.

През 2015 г. се прие Национална програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради. Националната програма е насочена към обновяване на многофамилни жилищни сгради с основна цел - чрез изпълнение на мерки за енергийна ефективност да се осигурят по-добри условия на живот на гражданите в многофамилни жилищни сгради, топлинен комфорт и по-високо качество на жизнената среда.

Одобрените за обновяване сгради са 2 022, като към 1 април 2019 г. 1 669 сгради са обновени и въведени в експлоатация. От обновяването на всички 2 022 сгради се очаква да се реализира икономия на енергия в рамките на 958 358 MWh/годишно и годишно намаляване на емисиите на парникови газове (CO₂ и еквивалентни) – в т.ч. спестяване на ktCO₂/годишно – 317 kt/годишно.

За да се справи със замърсяването на въздуха като риск за здравето, България прие постигането на чист градски въздух като основен приоритет. Националната програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.) включва мерки, насочени към секторите, за които е установено, че имат основен принос за замърсяване с фини прахови частици – битово отопление и транспорт. Изпълнението на мерките следва да доведе до подобряване на качеството на атмосферния въздух и да допринесе за постигане на определените от законодателството норми в общините с наднормено замърсяване. През 2019 г. е приета и Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020-2030 г.), която следва да допринесе за постигане на нива на замърсяване на атмосферния въздух, които не водят до значителни отрицателни въздействия и рискове за човешкото здраве и за околната среда.

За пряк контрол върху качеството на атмосферния въздух се използват автоматични измервателни станции (АИС) на Националната система за контрол качеството на атмосферния въздух. Данните от тези АИС се предоставят на обществеността в интернет в реално време и се комбинират с действия на местната власт, които да стимулират намаляване на замърсителите (увеличаване на градските транспортни средства, намаляване на цената на пътуванията в

градския транспорт или дори безплатни билети). Очаква се тези мерки, заедно с активната позиция на гражданите, да окажат дългосрочно въздействие върху резултатите в областта на опазване чистотата на въздуха.

С финансиране по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 са разработени планове за управление на трафика и създаване на интелигентни транспортни системи (ИТС), включително автоматизирани системи за управление на движението, системи за осигуряване на предимство за превозните средства на градския обществен транспорт, системи за информация за пътниците в реално време, автоматизирани билетни системи, комуникационни подсистеми, системи за видеонаблюдение, които да се използват от градските центрове за мобилност и др. Вземат се мерки за паркиране в близост до възлите на градския транспорт извън центъра на града. Реализирани са интермодални транспортни връзки.

В изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) Министерството на регионалното развитие и благоустройството съдейства за социалната интеграция на ромското малцинство чрез подобряване на жилищните условия, при осигурени кадастрална и градоустройствена основа. Работи се по изграждане на техническата инфраструктура за квартали с компактно ромско население и по разкриване на нови терени за ниско жилищно строителство и обекти на социалната инфраструктура.

Постигнати резултати

Взаимодействието между местни органи, НПО и гражданското общество доведе до намаляване на застрояването на междуградски пространства и увеличаване на парковите пространства в големите градове.

Подобри се условията за сметосъбиране и обработване на отпадъците.

— модерни системи за сметосъбиране и обработване на отпадъците в София, Пловдив, в региона Враца-Мездра и др.

— 99,7% от населението на страната е обхванато от системи за организирано сметосъбиране към 2017 г.

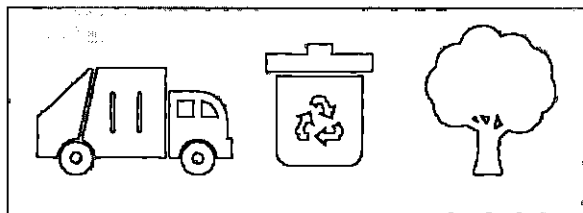
— Над 6,5 млн. души са включени в системите за разделно събиране на отпадъците от опаковки.

Относителен дял на рециклираните от общините отпадъци в процент от общото им тегло

2010	2015	2018
24.5	29.4	36.0

% / Евростат

Чрез създадените Фондове за градско развитие се привлича частен ресурс. Така например „Фонд за устойчиви градове“ с общ ресурс 170 млн. евро е избран да работи за градско развитие на регионите София и Южна България. Фондът предоставя заеми с вградени гаранции, насочени към широк кръг потенциални крайни получатели за проекти за градско развитие и културно наследство.

Все по-популярна е инициативата „Зелен град“. Планът „Зелен град“ на София, финансиран от Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР), предвижда електронен регистър за зелената система в града. Кампанията на Дарик радио „Най-добър град за живеене“ отличава всяка година един град в България с приза „Зелен град“, например гр. Сливен за 2017 г. и гр. Добрич за 2018 г.

Сливен е удостоен със специалната награда „Зелен град“ в класацията на Дарик радио за това, че преработва най-голям дял от битовите си отпадъци. Градът има и най-малко превишение на нормите за фини прахови частици спрямо предходната година и все повече граждани се възползват от най-добрите технологии за пречистване на отпадъци.

София от своя страна се отличава с грижа за защитените зони. Общо шест са защитените зони на територията на Столична община, които попадат в мрежата „Натура 2000“. Инициативната група на Софийска община „Визия за София“ е изследвала биологичното разнообразие на територията на Столична община и установява, че в зоните са идентифицирани 1 195 вида животни и растения и 47 типа природни местообитания.

България работи за постигането на Цел 11.4., свързана с опазване и съхранение на световното културно и природно наследство. Седемте недвижими културни ценности,

включени в Списъка на световното културно наследство, се опазват и развиват.

Старинен град Несебър е част от обектите със световна значимост, които ЮНЕСКО и „Нешънъл Джогеографик“ са включили в специалното си издание „Пътувания до обекти на световното наследство: Открийте историята и културата на Европа“. Целта е да се повиши информираността относно европейското културно наследство. Кампанията се осъществява с финансовата подкрепа на ЕС и насърчава туристите да пътуват по един различен начин – да пътуват по-бавно, да посещават по-малко познати дестинации и да преживеят Европа по-неочаквано и по-задълбочено.

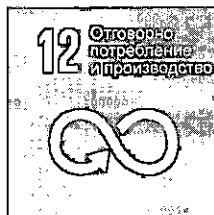
Всяка държава, страна по Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, се задължава да осигури идентифициране, защита, опазване, представяне и предаване на бъдещите поколения на културното и природното наследство на нейна територия. Конвенцията изисква от държавите страни да предприемат необходимите законодателни, административни, научни, технически и финансови мерки, с които да осигурят идентифицирането и опазването на обектите на световното наследство на тяхна територия, като гарантират запазването в дългосрочен план на изключителната им световна ценност за бъдещите поколения по целия свят.

Към момента, България има три обекта, включени в списъка на световното природно наследство към Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО – Национален парк „Пирин“, Природен резерват „Сребърна“ и Европейски сериен обект на световното наследство „Старите и първични букови гори на Карпатите и други региони в Европа“, в който България участва с най-представителните букови гори в 9-те резервата на територията на Национален парк „Централен Балкан“ (вкл. „Боатин“, „Царичина“, „Козя стена“, „Стенето“, „Соколна“, „Пеещи скали“, „Стара река“, „Джендема“ и „Северен Джендем“). Сериен обект „Старите и вековни букови гори на Карпатите и други региони в Европа“ включва 78 компонента и е разположен на територията на 12 европейски държави - Австрия, Албания, Белгия, България, Румъния, Словения, Испания, Италия, Хърватия, Германия, Украйна и Словакия.

Други 5 природни обекта в България са включени в т.нар. индикативен (предварителен) списък, т.е. към Конвенцията за опазване на световното наследство на ЮНЕСКО. Това са: Белоградчишките скали, природна забележителност „Побитите камъни“, Национален парк „Централен Балкан“, Природен парк „Русенски Лом“ и резерват „Врачански карст“.

В представителната листа на елементите на нематериалното културно наследство са вписани самостоятелно четири български елемента, както и един мултинационален елемент с участието на България, Румъния, Молдова и Република Северна Македония – Традиции и обичаи, свързани с първомартенската обредност.

Българските общини участват в инициативи, свързани с опазването на околната среда и изменението на климата. По инициативата „Конвент на кметовете“ се подготвят планове за адаптиране към изменението на климата в градовете София, Бургас и Димитровград. Четири общини (Бургас, Смолян, Столична община и Варна) участват в инициативата URBACT за подкрепа на устойчивото градско развитие чрез шест от нейните различни тематични мрежи. Инициативата CIVITAS включва седем общини, които представляват България чрез общи усилия за постигане на по-чист и по-добър транспорт в градовете. С партньори от седем държави Югозападният регион участва в инициативата Mild Home за разработване на концепция за екоселища, които могат да задоволят потребностите на семейства със средни и ниски доходи.

ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВИ МОДЕЛИ НА ПОТРЕБЛЕНИЕ И ПРОИЗВОДСТВО

Много от проблемите в околната среда или човешкото здраве са свързани с неустойчивите модели на потребление и производство. Те водят до увеличено използване на природни ресурси, до образуване на повече отпадъци и същевременно до нарастване на нуждите от транспорт и инфраструктура за тяхното транспортиране и обезвреждане. Експертите следят със загриженост свръхпотреблението на пестициди, хербициди и торове в земеделието. Най-видимо е изхвърлянето на отпадъци от опаковки – проблем, превърнал се в глобален за по-малко от две десетилетия.

България като страна членка на ЕС е въвела в своето законодателство задължителните европейски подходи, свързани с опазването на околната среда, защитата на потребителите, управлението на отпадъците и др. Редица инициативи и стратегически програми целят преминаване на обществото към модел на кръгова икономика, ефективно използване на ресурсите, намаляване на образуваните отпадъци и увеличаване на рециклираните.

Предизвикателства

Според изследване, направено от Българската хранителна банка през 2017 г., в България се унищожават над 670 хил. тона храна на година. Домакинствата изхвърлят най-големия дял, възлизащ на 44%, ресторантите 33% и хранителните магазини 11% от унищожаваната храна.

В прегледа на Европейската комисия от 2019 г. за изпълнението на политики в областта на околната среда се посочва, че България губи 63 млн. евро заради недостатъчно рециклиране на отпадъци, а пропуснатите ползи възлизат на 53 млн. евро.

Запазват се високи стойности на генерираните опасни отпадъци, главно поради поддържането на опасни хвостохранилища от обработка на медна руда.

Предприети мерки

С Националната стратегия и План за действие за преход към кръгова икономика на България 2021-2027 г., която предстои да бъде приета, страната ни ще има възможността да се нареди сред държавите с амбиции за актуална стратегическа посока на развитие.

България е една от малкото държави в Европа, която има специализиран закон за ползване на билки, извън общия Закон за биологичното разнообразие. С него е уредено управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, като част от биологичното разнообразие на страната. Ежегодно в страната се събират 13 000 до 15 000 тона билки на стойност няколко десетки милиона евро. В сектора на билкопроизводство са заети около 300 000 души, като голяма част от тях са от най-бедните слоеве на населението, предимно от ромски произход. Факт е, че голяма част от билките се изнася като суровина и след това се връща в страната, като готови продукти с висока цена. Страната ни е на първо място в Европа по износ на билки и се конкурира за лидерство в света с Индия и Китай, които са с много по-голяма площ. Спазват се условия и начини за събиране на билките, сезон за дейности, първична обработка, съхраняване и етикетирание и т.н.

Подцел 12.3 изисква: „До 2030 г. в глобален мащаб да се намали наполовина разхищението на храни на глава от населението на ниво търговия на дребно и домакинства и да се намалят загубите на храни по хранителната верига“. С оглед изпълнението на произтичащите от това ангажименти за България, междуправителствена работна група изготви проект на Национална програма за предотвратяване и намаляване загубата на храни (2019-2024). Националната програма обхваща най-важните мерки за предотвратяване и намаляване загубите и разхищението на произведените за консумация храни, включително мерки за преразпределение (даряване) на годни за консумация храни на хора в нужда. Към Националната програма е разработен и План за действие. Той съдържа мерки и

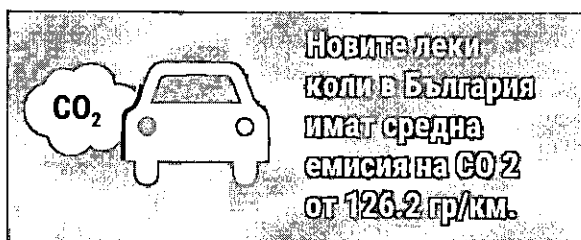
дейности, които да допринесат за постигане на оперативните цели на Националната програма.

Въведени са данъчни облекчения за увеличаване обема на дарените храни. Българската хранителна банка активно работи за събиране и разпределение на над 275 тона храни на 22 хил. души годишно.

С приетите през 2018 г. изменения и допълнения към Закона за пътните превозни средства (в сила от 1 януари 2019 г.) е въведена нова концепция за определяне на данъка върху превозните средства.

Съществуват данъчни облекчения, свързани с екологичните характеристики на превозните средства.

МПС с мощност до 74 кВт, Евро 3 и 4	50%
МПС с мощност до 74 кВт, Евро 5 и 6	60%
Автобуси, камиони и др., Евро 3 и 4	40%
Автобуси, камиони и др., Евро 5 и 6*	50%

Предвидено е до 2020 г. данъкът за депониране на отпадъци постепенно да се увеличи до 48.6 EUR на тон. Във връзка с този данък е въведена схема за стимулиране на общините – от него ще бъдат освободени тези от тях, които изпълняват целите си за рециклиране. Очаква се, че принудителното прилагане на мярката ще стимулира пазара.

За постигане на икономически и екологичен баланс действа Процедура "Подкрепа за пилотни и демонстрационни инициативи за ефективно използване на ресурсите" по Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020. Целта ѝ е да се увеличи оползотворяването на отпадъци и да се намали образуването им, както и да се свие изразходването на суровини и материали. За да получат финансиране, проектите трябва да водят до внедряване на технологични решения и методи, които са пилотни за България (т.е. прилагат се за първи път) и които представляват продуктова или производствена иновация. Те трябва да водят до подобряване на ресурсната ефективност на предприятието и да имат положителен екологичен ефект.

Въведени са „зелени критерии при възлагането на обществени поръчки“, утвърдено средство за намаляване на негативното въздействие от общественото потребление върху околната среда и стимулиране на употребата, предлагането и развитието на по-екологични стоки и услуги с по-висока „обществена стойност“. По проект „Проучване и прогнозиране на потенциала на националния пазар за „зелени“ обществени поръчки и разработване на практическо помагало за тяхното възлагане“ са изследвани актове в различни държави, а при тези от България попадат например поръчки за улично осветление, за повишаване на енергийната ефективност на сгради, поръчка за рециклиране на хартия, както и поръчка за изграждане на зала с почти нулево потребление на енергия.

Със средства от Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) ще се финансират и решения от типа „оползотворяване на отпадъци за производство на енергия“. Планира се изпълнение на голям проект, който ще бъде финансиран със средства от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) – изграждането на инсталация за комбинирано производство на енергия в София с оползотворяване на модифицирани горива, получени от отпадъци (RDF). Проектът дава възможност на "Топлофикация София" за икономия от над 10% от потребявания в момента природен газ и ще покрие нуждите за обезпечаване на базовия товар, като в интервалите на ниска консумация ще акумулира произведената топлинна енергия и ще я реализира в часовете на нарастващо потребление.

Министерството на околната среда и водите (МОСВ), като компетентен орган по прилагането на Регламент 1907/2006 относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH) в България, си сътрудничи с редица изпълнителни органи, на които се възлага прилагането на регламента съгласно Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси. МОСВ организира ежегодни семинари за обучение и обмен на информация между компетентния орган и правоприлагащите органи, както и семинари с индустрията за повишаване информираността и отговорността на производителите, вносителите и доставчиците на химикали.

През 2010 г. в МОСВ е създадено Национално информационно бюро по химикали, като част от европейската мрежа HelpNet, за безвъзмездно предоставяне

на информация и помощ на индустрията относно задълженията им по прилагане на хармонизираното европейско законодателство.

За ефективното управление на химикалите е създаден Експертен съвет за оценка на приоритетни вещества, който работи по изпълнение на Пътната карта 2020 г. на ЕС по идентифициране и химикали, пораждащи сериозно безпокойство, и по изпълнение на Подробния план за действие на Общността по оценка на опасни химични вещества. Скринингът и оценката на вещества на европейско ниво, прилагането на процесите по разрешаване или ограничаване употребата на особено опасни вещества, както и прилагането на Пътната карта 2020 на ЕС, дейности, в които екипът по химикали пряко участва, целят въвеждане на най-подходящата регулаторна мярка за управление на риска от производството и/или употребата на химични вещества, с цел опазване на човешкото здраве и околната среда.

МОСВ прилага многостранни екологични споразумения, насочени към химикалите, включително Глобалната хармонизирана система за класифициране и етиктиране на химични вещества.

Чрез прилагането на националното, европейското и международното екологично законодателство в областта на химикалите и други опасни отпадъци се постига изпълнение на подцел 12.4. Страната ни участва във всички глобални екологични споразумения в клъстер химикали – Ротердамска, Стокхолмска, Базелска конвенции и Конвенция Минамата относно живака, както и в Стратегическия подход за международното управление на химикалите (SAICM). Синергията между конвенциите осигурява: подобряване на координацията и сътрудничеството по прилагане на информационния обмен за забранени или строго ограничени вещества, чрез въвеждане на процедурата по предварително информирано съгласие при международната търговия с определени опасни химични вещества; намаляване на риска от вредното въздействие на устойчивите органични замърсители (УОЗ) и живака.

Страна сме и по Конвенцията на ИКЕ за трансграничните въздействия на промишлените аварии. В изпълнение на Стокхолмската конвенция е разработен и се прилага „Национален план за действие за управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в Република България“, в т.ч. неговите актуализации. Разработен е и нов Национален план за действие за управление на устойчивите органични замърсители в България 2020-2030,

който предстои да бъде приет от Министерския съвет през 2020 г. и който обхваща още 6 нови УОЗ вещества, включени в конвенцията.

Постоянно действащата междуведомствена група по синергия е създадена със заповед на министъра на околната среда и водите от 2013 г., с представители на Министерството на здравеопазването, Българската Агенция по безопасност на храните, Изпълнителната агенция по околна среда и представители на различни дирекции в МОСВ. Целта на групата е изпълнение на решенията, приети на Конференциите на страните по международните споразумения, координирано и ефективно управление на законодателството относно управлението на химикалите и отпадъците.

За ефективно управление на химикалите се предоставят насоки, информация и обучение на вносителите и доставчиците на химикали; извършва се мониторинг на околната среда и здравето на хората; осигурява се публичен достъп до информация за УОЗ и други опасни химикали чрез интернет страницата на МОСВ.

За промяна на отношението към храненето и разделното събиране на отпадъци са въведени стандарти за гражданско образование като предпоставка за повишаване информираността на учениците, техните семейства и обществото като цяло. В държавните образователни стандарти за учебно съдържание са включени основни ядра на образователното съдържание, обвързано с образованието за устойчиво развитие. Според стандарта, екологичното образование е насочено към формиране на екологична култура, екологична осведоменост и екологично поведение в тяхната взаимна връзка с оглед на знанията за законите в областта на околната среда, защитата, управлението и рационалното използване на природните ресурси, както и защитата на околната среда и екологичния баланс.

Расте броят на работещите в страната компании, които докладват за своето отговорно корпоративно управление. Броят на предприятията в България, които са приели десетте принципа за Корпоративна социална отговорност (КСО) на Глобалния договор на ООН само за 5 години, до 2018 г., е нараснал с повече от 150%. Броят компании, които са заявили ангажимент да спазват принципите на Националния кодекс за корпоративно управление, приложим за публичните компании, е достигнал 53. Редица икономически отрасли в България имат създадени инструменти за устойчиво развитие на браншовете – например Българската минно-геоложка камара има създаден свой собствен браншови Стандарт

за устойчиво развитие. Съюзът на пивоварите в България е приел Кодекс за търговска комуникация и етични стандарти и развитие на човешките ресурси.

Постигнати резултати

В България делът на малките и средните предприятия (МСП), които реализират над 50% от оборота си от екологични продукти и услуги, е по-висок, отколкото в повечето европейски държави. Малките предприятия, които предприемат мерки за ресурсна ефективност, получават по-голяма обществена подкрепа от средната за ЕС¹.

В страната се наблюдава повишение на стойността на производителността на ресурсите, като в сравнение с 2000 г., приета за базова година с индекс = 100, стойността за 2018 г. е 137.268 по данни на Евростат.

Кръгово (вторично използване на материалите в икономиката - процент от общо използваните материали)

2010	2015	2017	
2.1	3.1	5.1	% / Евростат

В резултат от изпълнението на Инвестиционната програма за климата на Националния доверителен екофонд са реализирани мерки за намаляване на енергопотреблението в 105 обекта със спестени емисии на парникови газове в размер на 762 211 tCO₂eq.

Отбелязан е напредък в управлението на отпадъците.

Генерираните битови отпадъци в България през 2017 г. са 435 кг на човек от населението, при средно за ЕС - 486 кг.

След 2007 г. намалява делът на депонираните биоразградими отпадъци, което допринася за намаляване на натиска върху околната среда.

Значителен напредък е отбелязан при нивото на компостиране, достигащо 8% през 2017 г. спрямо 0% до 2010 г.

Отчита се намаление от 10% на употребата на пестициди в селското стопанство през 2017 г. в сравнение с предишната година. Въздушното пръскане с пестициди устойчиво намалява.

През последните години Министерството на околната среда и водите (МОСВ) активно търси източници за финансиране обезвреждането на залежалите пестициди.

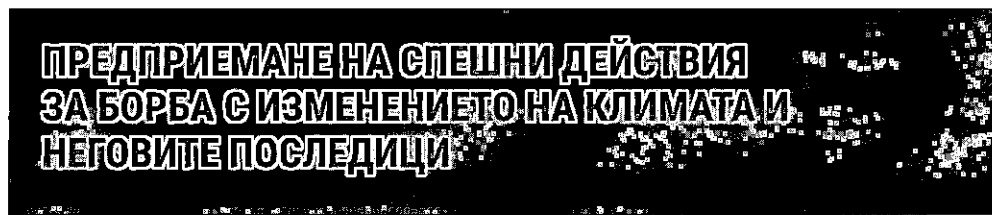
Пример за добра практика е проектът „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност“, финансиран по Българо-швейцарската програма за сътрудничество. Проектът е пилотен и цели осигуряването на екологосъобразно обезвреждане на над 4 000 т негодни за употреба пестициди и други препарати за растителна защита, които се съхраняват в складове на територията на цялата страна.

Друг пример за добра практика е създадената от Асоциация Растителнозащитна Индустрия България (АРИБ) реална система за събиране на празни пластмасови опаковки от пестициди, с цел да намали рисковете, свързани с употребата на продукти за растителна защита (ПРЗ) и да отговори на изискванията на законодателството в тази област. Чрез тази система през 2019 г. в страната са събрани и преработени над 97% от опаковките, използвани от родните производители.

България успешно работи за рециклиране по специфични отпадъчни потоци – отпадъци от опаковки, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, излезли от употреба моторни превозни средства и негодните за употреба батерии и акумулатори.

Разработват се и изследователски проекти. Националният иновационен фонд и Европейският фонд за регионално развитие са одобрили иновативни проекти за съобразено с околната среда третиране на опасни отпадъци, оползотворяване на отпадъчни каучукови продукти, производство на топлина от пиролиза на отпадъци, анализ на емисиите отработени газове, конверсия на конвенционални електрически превозни средства и др.

¹ Преглед на изпълнението на политиките за околната среда 2019. ДОКЛАД ЗА БЪЛГАРИЯ. SWD(2019) 113 final.

Националната политика на България в областта на изменението на климата се определя от една страна от международните ангажменти на страната към Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК), Протокола от Киото (ПК) и Парижкото споразумение за климата, и от друга – от задълженията, произтичащи от членството на страната в ЕС и действащото европейско законодателство в тази област.

Страната ни изпълнява всички произтичащи международноправни договорености в областта на изменението на климата.

Предизвикателства

България е разположена в регион, чувствителен към климатичните промени. По данни на Националния институт по метеорология и хидрология се очаква покачване на температурите в Югоизточна Европа за всички сезони и региони.

Липсва картографиране на рисковете, свързани с изменението на климата.

Междусекторното сътрудничество за управление на риска от бедствия не отчита бедствия, свързани с климатичните промени.

Финансирането на действия по превенция на риска, особено на по-ниските нива на териториално управление, остава ограничено и непоследователно.

Липсва силен координационен механизъм, който да предприема, предписва, наблюдава и контролира необходимите интервенции за оптимизиране на системата.

България е изложена на редица природни заплахи като наводнения, свлачища, земетресения, горски пожари, суши, силни ветрове, недостатъчно снеговалежи, горещи вълни, екстремни температури и чести градушки. Причинените от тези явления бедствия имат неблагоприятни икономически въздействия върху страната. По данни на Националния статистически институт (НСИ)

установените щети от кризисни събития (в т. ч. пожари, наводнения и други) за периода 2010-2018 г. възлизат на близо 880 млн. евро. В рамките на този период са изразходвани над 640 млн. евро. за възстановяване, а други над 102 млн. евро са използвани за спасителни и аварийни дейности.

Очаква се рисковете от бедствия, пред които е изправена страната, да се увеличат предвид нарастващата урбанизация и индустриално развитие и изменението на климата.

Предприети мерки

България участва активно в общите усилия за смекчаване на изменението на климата и адаптация към неблагоприятните последствия от изменението на климата.

На глобално равнище, България е страна по РКООНИК и Парижкото споразумение за климата и участва във Втория период на задължения на Протокола от Киото до 2020 г.

По Втория период на Протокола от Киото (2013-2020 г.) заедно с останалите страни членки се стремим да изпълним обща цел за намаляване на емисиите парникови газове с 20% до 2020 г. По отношение на емисиите на парникови газове България има необходимия резерв, който осигурява изпълнение на ангажиментите, поети с подписването на Протокола от Киото.

На национално равнище, Законът за ограничаване изменението на климата урежда държавната политика за ограничаване изменението на климата и за изпълнение на поетите международни задължения.

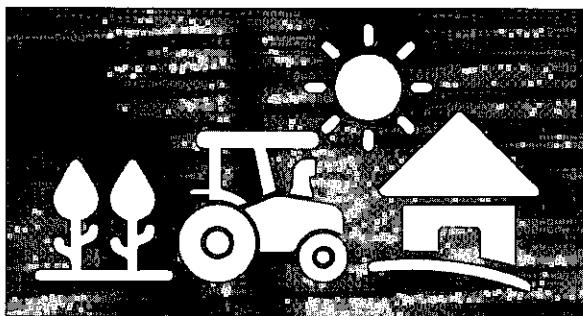
Законът за ограничаване изменението на климата урежда прилагането на Европейската схема за търговия с емисии на парникови газове и регламентира дейностите, свързани с разпределянето на квоти за емисии на парникови газове и издаването и изменението на разрешителни за емисии на парникови газове. Този закон урежда връзките между националното законодателство и стандартите на ЕС.

След ратифицирането на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и на Протокола от Киото към нея, българското

правителство приема последователно три национални плана за действие по изменение на климата. В третия национален план са предвидени конкретни мерки за намаляване на емисиите парникови газове във всички сектори, като те са съобразени с политиката на страната и с потенциала на националната икономика.

С цел да се подобри капацитетът на страната за адаптиране към неизбежните негативни въздействия от изменението на климата, през октомври 2019 г. бяха одобрени Национална стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България, които очертават стратегическата рамка и приоритетни направления за адаптация към изменението на климата на национално и секторно равнище в периода до 2030 г. Придружена е от план за действие за основните 9 сектора на икономиката (селско стопанство, биологично разнообразие и екосистеми, енергетика, гори, човешко здраве, транспорт, туризъм, градска среда и води). Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна тема, като стратегията предлага и предварителен анализ на риск за уязвимостта на секторите на българската икономика от климатичните изменения и е единственият стратегически документ у нас с изготвен анализ за макроикономическите последици от изменението на климата.

44.6% от общия бюджет на Програмата за развитие на селските райони засяга измененията на климата и смекчаване на последиците от тях¹.

Управлението на риска от бедствия е актуален приоритет на правителството на България. Приети са първите планове за управление на риска от наводнения съгласно Директивата на ЕС за наводненията. Положени са значителни и ефикасни усилия при

¹ Предложение за Национална Стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата, 4 май 2018 г., с.44.

определянето на цели и разработването на мерки за превенция, защита и готовност. В процес на подготовка са планове за управление на риска от наводнения втори цикъл 2022-2027.

За финансиране на действията по намаляване на въздействието върху и адаптиране към климатичните промени действа Национален доверителен екофонд, който управлява средства, предоставени целево от държавния бюджет, включително по силата на суапови сделки за замяна на „Дълг срещу околна среда“ и „Дълг срещу природа“. Средства се набират от международна търговия с предписани емисионни единици (ПЕЕ) за парникови газове, от продажба на квоти за емисии на парникови газове за авиационни дейности, както и от други международни или национални източници. Работи се по инвестиционни програми за климата, свързани с минералните води, енергийната ефективност, електромобили и образование.

Като страна членка на ЕС, България може да кандидатства за финансова помощ след голямо бедствие по линия на фонд „Солидарност“. Тези средства са предназначени да подпомогнат възстановяването на жизненоважна инфраструктура и услуги, да възстановят разходите за аварийни и спасителни операции и да покрият някои от разходите за почистване в районите, засегнати от бедствия.

Постигнати резултати

Изградена е добра институционална мрежа от ведомства, агенции и консултативни съвети. От 30 години Националната система за мониторинг на околната среда е надежден източник за наблюдение и мониторинг над компонентите на околната среда. Отчита се, че това е един от малкото сектори в страната, който има такава база данни без прекъсване през годините, полезна за анализи и сравнения.

Интензивност на парниковите емисии в енергийното потребление

2010	2015	2017	индекс (2000 = 100) / ЕЕА и Евростат
117.8	111.5	107.9	

Друг институционален успех демонстрира Националният експертен съвет по изменение на климата към министъра на околната среда и водите. Функциите на Съвета са разяснени в Закона за ограничаване на изменението

на климата от 2014 г. Съветът има заслуги за подготовката на Националната стратегия за адаптация (НСА) с участието на академични среди, НПО и други заинтересовани страни.

Постигат се резултати в областта на образованието за устойчиво развитие. Приетите през 2017 г. държавни стандарти предвиждат като резултат от обучението, че учениците разбират важността на природните ресурси за човешкия живот, че правят връзки между състоянието на околната среда и заетостта, че могат да дават примери за взаимодействието между човек и природа и др.

В много висши учебни заведения са разработени учебни програми, магистърски курсове и докторски дисертации, свързани с възобновяеми енергийни източници, енергийна ефективност, хибридни и електрически превозни средства. Предприети са мерки за повишаване на познанията и квалификацията на преподавателския състав по въпросите, свързани с изменението на климата.

През октомври 2019 г. се проведе 12-тата научна конференция „Климатичните промени – глобална заплаха за хранителната верига“, организирана от Центъра за оценка на риска по хранителната верига.

Научна конференция „Климат, атмосфера и водни ресурси в условията на климатични промени“ организира Институтът за изследвания на климата, атмосферата и водите (ИИКАВ) при БАН със съдействието на Националната научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“ 2019-2023.

Увеличават се разходите за научни изследвания. През 2018 г. в България са били одобрени 11 национални програми за научноизследователски проекти до 2022 г. Две от тези програми обхващат екологичните предизвикателства, свързани с научноизследователската дейност – националната научна програма „Нисковъглеродна енергия за транспорта и бита“ и националната научна програма „Опазване на околната среда и намаляване на риска от неблагоприятни явления и природни бедствия“, като предвидените за тях средства са съответно около 3.7 млн. евро и 3 млн. евро.

Международно сътрудничество за развитие

През 2015 г. България предостави 100 000 щ. д. в полза на Зеления климатичен фонд.

Създава се партньорска мрежа по програма „Опазване на околна среда и климатични промени (ООСКП)“, финансирана по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021. През май 2019 г. е създадена платформата за изграждане на други успешни партньорства между български и чуждестранни бенефициенти. Участват български общини, научни организации и представители на бизнеса от България и Норвегия – Норвежката агенция по околна среда, както и Норвежкият университет за природни науки, Институтът за морски изследвания, Норвежката група по горско стопанство.

Българският клон на международната природозащитна организация WWF (Световен фонд за дива природа) изпълнява проект „Справедлив преход в Източна и Южна Европа“, който се осъществява чрез Програмата „Европейска климатична инициатива“ на Федералното министерство на околната среда на Федерална република Германия².

Проектът включва партньори и от Гърция, Полша и Германия, а основната му цел е да се разработят специализирани планове за енергиен преход, насочени към икономическа трансформация на отделни пилотни региони в България, Гърция и Полша. За България този регион е Югозападна България, по-конкретно гр. Бобов дол и гр. Перник. Тези планове за Справедлив енергиен преход във въгледобивните региони, всъщност представляват задълбочен анализ на устойчивите икономически дейности, които могат да бъдат алтернатива на въглищата в целевите региони. Опитът на Германия и успешният процес в Гърция е моделен за работата по проекта, считан за възможен и релевантен за България и Полша, които са най-зависимите 2 държави членки в ЕС от изгарянето на въглища за производство на електрическа и топло енергия.

² WWF. Годишен доклад 2017, с. 22.

ОПАЗВАНЕ И УСТОЙЧИВО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ОКЕАНИТЕ, МОРЕТАТА И МОРСКИТЕ РЕСУРСИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

В България тази цел засяга поддържането на черноморската екосистема. Според независими експертни оценки способността на Черно море да се възстановява от прекомерното експлоатиране на екосистемите е близо до критичната си граница¹.

Черно море е единственото море в ЕС, за което няма приета регионална стратегия на ниво ЕС и макар процесът да е започнал през 2009 г. като Черноморска синергия и да бе сред приоритетите на Българското и Румънското председателство на Съвета на ЕС през 2018 и 2019 г., не е постигнат напредък по изготвяне на Стратегия за Черно море.

Предизвикателства

Най-сериозните екологични проблеми на Черно море са замърсяването и хаотичното презастрояване на бреговата зона.

В единица обем замърсяването в Черно море е по-голямо в сравнение със Средиземно море. Почти всички реки, които се вливат в Черно море, са богати на органични вещества, азотни и фосфорни съединения и тежки метали. Повечето от българските реки, вливащи се в Черно море, са замърсени от индустриални и канализационни отпадъчни води.

Предизвикателство представлява фактът, че не всички граничещи държави са обвързани от правилата на ЕС и рамката за вземане на решения на ЕС, както и фактът, че Черно море е до голяма степен затворено море с една-единствена връзка към световния океан, което възпрепятства разсейването на замърсителите.

Всяка година в Черно море се влива около 350 km³ вода от реките на повече от двадесет държави.

Черно море се явява водоприемник на огромно количество отпадъчни води, образувани на територията на водосборната му област в резултат на дейността на повече от 162 млн. души.

¹ Състояние на черноморските крайбрежни екосистеми, заплахи и рискове.
<https://species.bluelink.net/sastoyanie-na-chemomorskite-kraybrezhni-ekosistemi-zaplahi-riskove/>

Към непречистените битови и промишлени отпадъчни води се добавя дифузното замърсяване от земеделските площи, подлагани на обработка с торове и препарати за растителна защита.

Принос в замърсяването имат интензивният морски транспорт и свързаните с проучвания за добив на нефт и природен газ действия.

Отрицателно въздействие има намалението на естествения отток на редица реки, вливащи се в морето, заради изграждането на хидроенергийни и напоителни системи.

Според данните на националната система за мониторинг (НАСЕМ), замърсяването от реките на българската част в Черно море намаляват през последните две десетилетия, но напредъкът на качеството на морето е бавен. През 2017 г. крайбрежните води са категоризирани преобладаващо в умерено състояние. Нито едно водно тяло не постига целите на Рамковата директива за водите на ЕС за добро състояние на повърхностните води. Особено проблемно е водното тяло на Варненския залив.

Характерни за черноморското крайбрежие на България са ускорените и мащабни хаотични застроявания с нова хотелска база и курортни зони, което води до свръхнатовареност на комунално-битовата инфраструктура, инженерните съоръжения, транспортната и екологичната инфраструктура.

Предприети мерки

Състоянието на Черно море зависи от предприетите мерки в целия му водосбор. Координираните или съвместни дейности на Черноморската комисия и на Международната комисия за опазване на река Дунав са добри примери. Заявеният интерес към Черноморския регион от страна на Европейската комисия дава значителен тласък на развитието на процесите в Черно море.

Важен стратегически документ на регионално ниво е Стратегическият план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море (1996), изработен в рамките на подписаната от България, Грузия, Румъния, Руската федерация, Турция и Украйна през 1992 г. Конвенция от Букурещ по опазване на Черно море от замърсяване. През 2009 г. влиза в сила обновен Стратегически план. В него са заложили дългосрочни цели за качеството на черноморската екосистема, посочват се конкретни мерки за намаляване на замърсяването, подобряване на управлението на живите ресурси и насърчаване на човешкото развитие по начин, който не вреди на околната среда.

На национално равнище усилията се съгласуват на базата на Стратегията за опазване на околната среда в морските води на Черно море (Морската стратегия) на Република България.

Голямо значение имат Националната приоритетна рамка за действие по „Натура 2000“ (НПРД) 2014-2023 г., Законът за рибарството и аквакултурите и Програмата за морско дело и рибарство (2014-2020).

Приети са още много важни за изпълнението на тази цел национални документи, свързани с биоразнообразието, влажните зони, селските райони, горския сектор, туризма, борбата с опустиняването и със свлачищата. Специално значение може да се отреди на Националния план за управление на отпадъците (2014-2020) и на Закона за устройство на Черноморското крайбрежие, който определя специализираните норми и регулации за териториално развитие и строителство по брега.

За борба със замърсяването действа Наредба за качеството на крайбрежните морски води от 2001 г. Крайбрежната морска среда се наблюдава в 26 мониторингови точки от Националната система за екологичен мониторинг. Извършва се мониторинг на качеството на водите на реките, които се вливат в Черно море. Изготвен е Национален план за борба със замърсяването на Черно море с нефтопродукти. Той е част от Националния аварийен план за Черно море.

За намаляване на замърсяването от наземно-базирани източници по черноморското крайбрежие функционират 26 градски пречиствателни станции за отпадъчни води, като не са включени тези за малките туристически обекти. Целият водосборен

район на Черно море на българска територия е обявен за „чувствителна зона“, което изисква отстраняването на азот и фосфор в процеса на пречистване на отпадъчните води.

За запазване устойчивостта на рибните запаси е разработена Национална програма за събиране, използване и управление на данни в сектор рибарство. Оценяват се например запасите от калкан в българските води на Черно море. Според данни на Института по рибни ресурси във Варна от 2019 г. по отношение на калкана се наблюдават признаци на стабилизиране на неговата популация.

За постигането на Цел 14.4.1. България спазва мерките, предприемани в рамките на Общата политика на ЕС в областта на рибарството. Ежегодно с регламент на Съвета на ЕС се определят ограниченията на улова в Черно море за Румъния и България. През 2019 г. за цаца е определена обща квота в размер на 11 475 тона за двете страни, а по отношение на калкана е определен общ допустим улов (ОДУ) и квота за ЕС от 114 тона, който се поделва поравно между България и Румъния. Риболовът е ограничен до 180 дни на година и напълно забранен за период от 2 месеца между 15 април и 15 юни, за да се даде възможност за възстановяване на популацията.

Постигнати резултати

България е разработила методика за оценяване на състоянието (статус) на българските морски екосистеми и за потенциала на българските морски екосистеми да предлагат екосистемни услуги (биофизична оценка). Методиката е приложима към морските екосистеми по цялото българско Черноморие, въпреки че изпълнението се различава между териториите по „Натура 2000“ и територии извън „Натура 2000“.

В рамките на „Натура 2000“ са защитени природни местообитания във всички морски и крайбрежни територии на зони от следните типове: крайбрежни и халофитни местообитания, крайбрежни пясъчни и континентални дюни, морски природни местообитания, всички целеви видове, включително птици, обитаващи морски и крайбрежни територии. Усилията са насочени към доизграждане на мрежата от защитени зони в акваториалната част на България. Проектът „Натура 2000 в Черно море“, изпълняван по Оперативна програма Околна среда 2014-2020 г., ще завърши мрежата „Натура 2000“ в морска среда, в съответствие с изискванията на европейската директива за местообитанията.

Площ на морските пространства в защитени зони от „Натура 2000“

2011	2015	2018
926	2 827	2 827

 в кв. км / Евростат

Зони с отлично качество на водите за къпане

2011	2015	2018
89	90	91

 /EEA

Провеждат се научни изследвания за оценка на екологичното състояние на Черно море. Институтът по океанология във Варна е научното звено към БАН, което провежда мониторинг, моделиране и прогнозиране на процесите и явленията в морската среда с цел оценка на природния риск. Учените изследват геологията и геоморфологията на морското дъно, полезните изкопаеми и алтернативните суровинни и енергийни източници.

Съгласно националното законодателство всички риболовни съдове, които се използват за стопански риболов, трябва първо да бъдат регистрирани в регистър на корабите при Изпълнителна агенция Морска администрация, както и в регистъра на риболовните кораби, воден от Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури, която отговаря за контрола на риболовната дейност.

Спазва се основният принцип, че риболовният капацитет не може да бъде увеличен, преди да бъде иззет поне същият или по-голям риболовен капацитет от българския риболовен флот. Функционира информационно-статистическа система за регистриране на данни за риболовния флот, поддържа се мониторинг на риболовните кораби, извършващи улов на калкан.

Страната се стреми да постига устойчив баланс между риболовния капацитет и риболовните възможности.

В периода 2007-2018 г. риболовният капацитет е намален.

В периода 2007-2018 г. са скрапирани общо 103 кораба с риболовен капацитет, изразен в бруто тонаж 1 594,77 GT и мощност, равна на 7 550,82 kW.

Публикуван е Регистър за чуждоземни и неприсъстващи в района видове, отглеждани в аквакултури, за да се оцени и сведе до

минимум възможното им въздействие върху водните местообитания, като по този начин се подпомогне устойчивото развитие на подсектор „Аквакултури“.

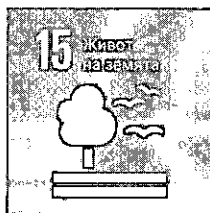
Международно сътрудничество за развитие

По предложение на България, в рамките на Комисията по опазване на Черно море от замърсяване, през 2018 г. е разработен и приет Регионален план за управление на морските отпадъци в Черно море.

Черноморска мрежа на неправителствените организации в партньорство с институти и граждански организации от още четири държави от региона започна осъществяването на проект „Подобрен онлайн достъп на обществеността до данни за мониторинга на околната среда и инструменти за данни за Черноморския басейн, подкрепящи сътрудничеството за намаляване на морските отпадъци (MARLITER)“, финансиран от Съвместна оперативна програма за трансгранично сътрудничество „Черноморски басейн 2014-2020 г.“, част от Европейския инструмент за съседство.

Проектът „Развитие и усъвършенстване на транснационалното законодателство относно морските отпадъци“ (MELTEMI) е с участието на осем организации от Албания, България, Гърция и Кипър и има за цел да предложи подобрения в законовата рамка и да ангажира обществото за постигане на намаляване на замърсяването с твърди отпадъци в морската среда. MELTEMI е финансиран от Европейския фонд за регионално развитие по Програмата за транснационално сътрудничество „Балкани – Средиземно море 2014-2020“ и се занимава със сериозния трансграничен екологичен проблем с морските отпадъци, обект на загриженост по целия свят.

Черноморска мрежа на неправителствените организации и Бургаска асоциация за екологичен и селски туризъм работят по проект „Намаляване на отпадъците в морето и по крайбрежието и устойчиво използване на природните ресурси“, осъществяван със съфинансиране на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г.

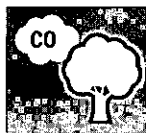
ОПАЗВАНЕ, ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И НАСЪРЧАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИЗПОЛЗВАНЕ НА СУХОЗЕМНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ, УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРИТЕ, БОРБА С ОПУСТИНЯВАНЕТО, СПИРАНЕ И ОБРЪЩАНЕ НА ПРОЦЕСА НА ДЕГРАДАЦИЯ НА ЗЕМЕТЕ И СПИРАНЕ ЗАГУБАТА НА БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

Екосистемите на сушата играят ролята на буфер срещу покачването на температурите и спомагат за адаптиране към климатичните промени. Добре поддържаните екосистеми запазват биологичното разнообразие и подобряват жизнената среда.

Поради своите изключително разнообразни климатични, геоложки, топографски и хидроложки условия България се характеризира с богато биологично разнообразие, както и със съхранена природа. На територията се срещат 26% от всички описани в Европа видове, които представляват над 2% от видовете в света¹.

Повече от 1/3 от територията на страната е заета от гори.

Около 1/5 от емисиите на парникови газове се поглъщат в България от горите.

За съжаление горите, а също и всички останали екосистеми в България, попадат в една от най-засегнатите от климатичните промени географски ширини, което ще ги направи особено уязвими през следващите десетилетия и ще постави под риск техните функции, статус и възможност за съхранение и развитие².

Предизвикателства

Очаква се промяна в състава и влажността на почвата, а от там и във възможността за производство на земеделска продукция. Съществува риск от силно опустиняване, деградация на почвата, ерозия, засилване на пожарите, загуба на местообитания и биоразнообразие, особено на ценни и редки видове.

¹ България 2030. Част I. Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС. Министерство на финансите, София, 2019, с. 96.

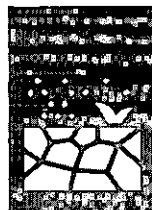
² Анализ и оценка на риска и уязвимостта на секторите в българската икономика от климатичните промени. На адрес: https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Climat/Specialna_chat.pdf

Представените климатични сценарии за България, разработени в НИМХ в рамките на проекта CECILIA, сочат, че през следващите десетилетия се очаква повишаване на средните годишни температури и намаляване на годишните валежи. Ще расте рискът от всички видове засушаване – атмосферно, почвено, почвено-атмосферно, хидрологично. Екосистемите ще бъдат изправени пред необходимостта от адаптация.

В България вече се наблюдават тенденции за увеличаване на средните температури и увеличаване на валежите през зимата за сметка на тези през лятото, когато растителността най-много се нуждае от влага. Наблюдава се и увеличаване на честотата на екстремните явления като ветровали, обилни мокри снеговалежи, които нанасят значими повреди в горските масиви. Най-чувствителни се оказват иглолистните култури, които от 80-те години насам страдат масово от изсъхване.

Други отрицателни въздействия са свързани с повишен риск от суховеи вследствие на затоплянето, редуцирането на валежите и промяната в тяхното проявление. При суховеи горният слой на почвата бързо просъхва, задълбочава се почвеното засушаване и се стига до ветрова ерозия³.

Не на последно място, през последните години се наблюдава сливане на сезони, което означава, че ще имаме период в годината с много малко или никакви валежи, както и период в годината с много валежи.

Около 85% от почвите в страната са засегнати от процеси на ерозия, а около 30% от тях са подложени на ветрова ерозия.

Очертават се заплахи за нарушаване на функциите на почвите: ерозия, киселяване, засоляване, уплътняване, намаляване на почвеното органично вещество, замърсяване, запечатване и свлачища.

³ Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България (Актуализация за програмен период 2014-2020 г.), с. 35.

Увеличава се индексът за уплътняване на почвите (soil sealing index)

2009	2012	2015
100.9	103.0	104.5

Рисковете за биологичното разнообразие в България са свързани със загубата на местообитания в резултат на развитието на градовете и инфраструктурата, неустойчивото селско стопанство, замърсения въздух и експлоатацията на видовете от икономическо значение.

България не отбелязва напредък по отношение на създаването на органи за управление на защитените зони по „Натура 2000“. Такива органи има само за онези зони, които се припокриват с трите национални парка и единайсетте природни парка.

От 2014 г. насам се наблюдава трайна тенденция на намаляващо финансиране на дейности и мерки в областта на околната среда, измерено с дял в БВП.

Относителен дял на разходите за опазване и възстановяване на околната среда в БВП

2014	2015	2016	2017	% / НСИ
3.97	3.46	2.01	1.91	

На добро равнище са разходите за управление на отпадъците, но за останалите приоритети, включително биоразнообразие, климат и др. остават само 9% от осигуреното финансиране, което е крайно недостатъчно за постигане на глобалните цели.

През 2019 г. Министерството на околната среда и водите започна изпълнението на проект „Знания за Натура 2000“. Основната цел на проекта е повишаване на нивото на информираност на населението и на капацитета и приноса на заинтересованите страни за европейската екологична мрежа „Натура 2000“. В рамките на проекта е разработен и приет документ за целите на „Натура 2000“, актуализирана е Националната приоритетна рамка за действие (НПРД). Очаква се по-ефективно управление на мрежата.

Предприети мерки

България е декларира по Конвенцията на ООН за борба с опустиняването, че е засегната от опустиняване на основата на самооценка, заедно с още 12 държави членки на ЕС.

България демонстрира значителен напредък в картирането и оценката на екосистемите и

определянето на услугите, които те предоставят, като единствена понастоящем в ЕС, в която са картирани екосистемите. Разработена е карта на девет типа екосистеми в България, с изчислено площно разпределение на типовете екосистеми на територията на страната. Сред тях, земеделските екосистеми заемат второ място по площно и процентно разпределение, след горските.

Националната законодателна рамка включва Закона за защитените територии, Закона за биологичното разнообразие, Закона за горите, Закона за водите, Закона за ограничаване изменението на климата, Закона за управление на отпадъците, Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси.

Правна основа за опазване на земеделските земи и за повишаване на тяхната продуктивност дават Законът за опазване на земеделските земи, Законът за собствеността и ползването на земеделските земи, както и съответните подзаконовни актове към тях. Приета е Национална програма за действие за устойчиво управление на земите и борба с опустиняването в Република България (актуализация за програмен период 2014-2020 г.). Редовно се оценява изпълнението на Националната програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2018-2027 г. Изпълнителната агенция по околната среда провежда ежегоден мониторинг на земите с риск от деградация.

За опазване на горите действа Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България 2013-2020 г. и Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., съобразени с международно валидни критерии и индикатори за устойчиво управление на горите. Плановете и програмите за управление на горите определят допустимото ниво на използване на горските ресурси и насоките за постигане на целите за управление на горите за период от 10 години. Законът за горите забранява намаляването на общия процент на горската земя в страната и е изключително рестриктивен по отношение на промяната на предназначението на горските територии.

В периода 2014-2016 г. по проект “Разработване и моделно прилагане на секторни политики, насочени към екосистемните услуги” - PoliciES беше разработен частичен областен план за развитие на горските територии. Областните планове са част от планирането в горските територии и имат за цел: изработването на единна горскостопанска карта за горските

територии за областта; функционалното зонироване на горските територии; възмездното ползване на обществените екосистемни ползи; целите на управление на горските територии и на ловното стопанство; екологичната и социално-икономическата оценка.

Частичният областен план бе реализиран на територията на Регионална дирекция по горите Берковица. На тази база Изпълнителната агенция по горите възложи изготвянето през 2017 г. на първите 3 областни плана за Монтана, Добрич и Смолян, които бяха финализирани в края на 2019 г.

Още през 1998 г. е приета Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие, съпътствана от Национални планове за опазване на биологичното разнообразие до 2010 г. За периода 2011-2020 г. е приет Стратегически план за биоразнообразието с мисията „да се предприемат мерки, за да се намали натискът върху биоразнообразието, да се възстановят екосистемите, биологичните ресурси да се използват устойчиво“.

България е приела и прилага законодателни и административни механизми, които осигуряват ефективното опазване на значимото биологично разнообразие на страната, включително и чрез осигуряване на териториалната му защита, изграждайки Национална екологична мрежа (НЕМ). НЕМ включва защитени територии, обявени съгласно националното законодателство (Закон за защитените територии – ЗЗТ) и защитени зони, определени съгласно Директивата за опазване на природните местообитанията и на дивата флора и фауна и Директивата на ЕС за опазване на дивите птици (транспонирани в Закона за биологичното разнообразие – ЗБР). В НЕМ приоритетно се включват Рамсарски места, важни места за растенията, и орнитологични важни места.

Биосферните паркове, обявени по Програмата „Човекът и биосферата“ на ЮНЕСКО и в съответствие със Севилската стратегия, са важен инструмент за постигане на устойчиво развитие на съответните региони, основаващо се на чиста и съхранена природа и на производството и предлагането на сертифицирани местни продукти и регионални марки с висока добавена стойност.

В периода 2013-2019 г. са утвърдени и са в сила 61 плана за действие за приоритетни видове животни и растения, които очертават рамката на необходимите действия за тяхното опазване.

България прилага Конвенцията по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES), в т.ч. съответните регламенти на ЕС, които въвеждат по-стриктно законодателство и управление. България е въвела надграждащи стриктни национални мерки по отношение на регистрацията на екземпляри, които се срещат в малко държави на ЕС. Провеждат се обучения на митнически и гранични власти по отношение на работата към CITES, оценка на риска и задържане на пратки. Обособени са спасителни центрове за растителни и животински видове по CITES и защитени по Закона за биологичното разнообразие. България участва в международни акции за разследване на трафик чрез митници, полиция, прокуратура, както и обмен на информация за конкретни видове.

Заплахата от разпространение на инвазивни чужди видове е посрещната с промени в Закона за биологично разнообразие, определили по-стриктен контрол и санкции.

Постигнати резултати

България постига напредък в картирането и оценката на различните типове екосистеми и свързаните с тях услуги, както и разработването на системи за отчитане на природния капитал.

През последното десетилетие няма регистрирани нови замърсявания на почвите с тежки метали и металоиди от земеделските дейности. Има тенденция за намалено потребление на торове и препарати за растителна защита⁴.

2013-2015 г. общата площ на залесените изоставени земеделски земи, голи, ерозирани и застрашени от ерозия площи е със 768,2 ха повече спрямо целевата стойност.

Индексът на достатъчност на мрежата „Натура 2000“ се доближава до 100%.

По проект „Интегрирано, ориентирано към бъдещето управление на Европейските горски ландшафти“ INTEGRAL (2011-2015 г.) пилотно са разработени планове за управление на горите и горските територии на 3 общини – Велинград, Тетевен и Сърница, приложими и в други общини.

По проект „Да свържем опазването на природата с устойчивото развитие на селските райони“, реализиран в девет зони от „Натура 2000“ в Западна и Централна Стара планина, е изпробван модел за създаване

⁴ Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България, 2019 <http://eea.government.bg/bg/soer/2017/soer-bg-2017.pdf>

на правни механизми и инструменти за устойчиво ползване и дългосрочно опазване на териториите с висока природна стойност, включително плащане за екосистемни услуги и по-ефективно управление на защитените територии. Търси се баланс между икономическото развитие и опазването на околната среда.

В рамките на проект „Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори“ са възстановени 5 горски типа местообитания чрез засаждане на фиданки от местни видове на площ от 80.6 ха в 7 природни парка.

Понастоящем в България има 10 биосферни парка, обявени по Програмата „Човекът и биосферата“ на ЮНЕСКО, които са част от световната мрежа. Четири от тези обекти: „Централен Балкан“, „Червената стена“, „Сребърна“ и „Узунбуджак“ представляват съвременни пост-Севилски биосферни паркове, които отговарят на изискванията и принципите на Севилската стратегия (1995 г.) и Законова рамка за биосферните паркове. Другите шест биосферни парка от „стар тип“, вкл. „Бистришко бранище“, „Мантарица“, „Парангалица“, „Чупрене“, „Али ботуш“ и „Баюви дупки – Джинджирица“, ще могат да запазят статута си на биосферни паркове на ЮНЕСКО единствено ако бъдат съвместени с изискванията за зонироване и функции, заложи в Севилската стратегия.

За поддържане на биологичното разнообразие се извършват действия за възстановяване на популациите на три вида птици, локално или напълно изчезнали от територията на страната. Работи се по възстановяване на популацията на дивата коза в Природен парк „Витоша“, откъдето видът е бил изчезнал.

За периода 2015-2018 г. митническите органи са предотвратили 27 опита за търговия със защитени видове. Като най-значими могат да се посочат случаите със задържани 37 кг европейска змиорка, 15 960 бр. ампули с екстракт от алое, 77 бр. различни видове корали, 35 кг африканска череша, както и шипобедрени костенурки.

На територията на страната е изградена и функционира добре развита мрежа от защитени територии, създадена с цел осигуряване на териториална защита и опазване на уникалното за страната биологично разнообразие в природните екосистеми и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и ландшафти. Съгласно Закона за

защитените територии (ЗЗТ), защитените територии са разпределени в шест категории на защита (в съответствие с изискванията на Международния съюз за защита на природата (IUCN)).

Към края на 2018 г. общият брой на защитените територии, определени по националното законодателство, са 1 016 с обща площ 584 861.5 ха. или 5.3% от територията на страната, между които 55 резервата, 35 поддържани резервата, 3 национални парка, 11 природни парка, 568 защитени местности и 344 природни забележителности.

„Натура 2000“ представлява мрежа от защитени зони в Европа. Нейната цел е да осигури дългосрочното опазване в благоприятно състояние на точно определени растителни и животински видове, както и местата, които обитават.

В България са приети 341 защитени зони от мрежата „Натура 2000“ (354 на брой, като за 13 от зоните границите съвпадат по двете директиви), покриващи общо 34.9% от територията на страната:

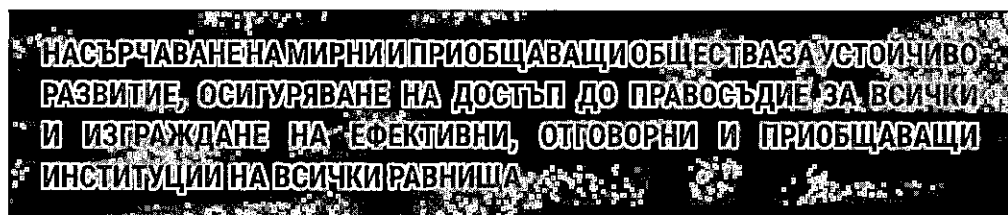
- 234 защитени зони от „Натура 2000“ по Директивата за местообитанията, които обхващат приблизително 30.3% от територията на страната с обща площ от 36 119 км²;

- 120 защитени зони от „Натура 2000“ по Директивата за птиците, покриващи 23.1% от територията на страната с обща площ 26 165 км².

За да бъде гарантирано опазването на природните местообитания и местообитанията на видовете, плановете, програмите, проектите и инвестиционните намерения, които самостоятелно или в комбинация с други, могат да окажат значително отрицателно въздействие, се подлагат на оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на съответната защитена зона.

Основни механизми за управление на защитените територии са заповедите за обявяване, регламентиращи специфични режими на дейности, които да обезпечат ефективното им опазване, както и плановете за управление, които правят функционално зонироване на съответните територии и предвиждат режими и норми на дейности в зависимост от консервационната им значимост.

Разработването на плановете за управление на защитени територии е регламентирано в ЗЗТ, като за целта е разработена и Наредба за условията и реда за разработване и утвърждаване на плановете за управление на защитени територии.

Цел 16 е посветена на върховенството на правото, ненасилието, мира и доброто управление. Наблюдава се много тясна взаимосвързаност на задачите пред България, важни за изпълнението на тази цел. Борбата с насилието и с трафика на момичета и жени за сексуална експлоатация е свързана с борбата срещу корупцията, с изграждането на работеща съдебна система, включваща достъп до информация, достъп до правосъдие и в крайна сметка с работеща система за защита на правата на човека. Постигането на тази цел е от решаващо значение за постигането на всички останали Цели на ООН за устойчиво развитие.

Предизвикателства

България все още е основно страна на произход за жертвите на трафик на хора, като предвид миграционната ситуация в глобален план страната се превръща и в такава на транзит и дестинация за жертвите. Според официалната статистика на регистрираните досъдебни производства, по данни от Върховната касационна прокуратура (ВКП) за 2018 г., продължава тенденцията мнозинството от жертвите на трафик да са момичета и жени. През тригодишния период 2016-2018 г. е запазена тенденцията на значително по-голям брой пострадали жени – 87.8% от всички пострадали лица по наблюдаваните 295 досъдебни производства за трафик на хора през 2018 г. Наблюдава се увеличение на идентифицираните непълнолетни и малолетни пострадали лица – до 57 през 2018 г. в сравнение с 25 през 2016 г. Запазва се устойчивата тенденция за нарастване на жертвите на трафик с цел принудителен труд, чийто брой е 59 през 2018 г. при 31 през 2016 г.¹

Насилието над деца остава сериозно предизвикателство. По данни на Главна дирекция „Национална полиция“, за 2016 г. 17.27% от младежите на възраст 18-24 години, са изпитали насилие до навършването си на 18-годишна възраст. За 2017 г. те са 13.81%,

а за 2018 г. – 14.74%. През 2018 г. в Агенцията за социално подпомагане са постъпили 1 106 сигнала за насилие над деца, за 347 от тях е отворен случай и са взети мерки. По данни на прокуратурата за 2018 г. 2 379 непълнолетни и 1 941 малолетни са пострадали от престъпления. Според данни на Министерството на образованието и науката през учебната 2017/2018 г. е имало 3 616 случаи на агресия.

Тревожни са данните на НСИ за 2018 г.:

4 547 деца и младежи на възраст между 8 и 17 години растат в т.нар. криминогенна среда.

1 634 са станали жертва на престъпление през 2018 г. – повече от тези за 2017 г., когато са били 1 463.

3 непълнолетни деца и едно малолетно дете са станали жертва на убийства през 2018 г.

Има данни за насилие и несъразмерни наказания в центровете за задържане на малолетни, социално-педагогическите интернати, възпитателните училища-интернати (ВУИ) и домове за временно настаняване на малолетни и непълнолетни.

Незаконната употреба на сила от служители на правоохранителните органи представлява сериозно предизвикателство. Според резултатите от проучване на Българския хелзинкски комитет от 2016 г. 34% от всички интервюирани наскоро лишени от свобода съобщават, че спрямо тях е била употребявана сила или по време на задържането, или в полицейското управление.

Независимостта, ефективността и прозрачността на съдебната система са едни от най-сериозните проблеми, идентифицирани от обществото. За проблеми в българското правораздаване може да се съди от големия брой дела на Европейския съд за правата на човека срещу България, както и на забавата на изпълнението на решенията на част от тях. През 2016 г. общият брой е 290, а през 2015 г. е бил 272. Комуникираните с българската държава жалби от

¹ Годишен отчет за 2018 г. по изпълнение на Националната програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите. с. 23-24.

началото на 2009 г. до 2019 г. са 901 броя, по данни на Министерството на финансите.

Предприети мерки

- Срещу трафика на хора

България разполага с добра нормативна рамка за борба с трафика на хора, синхронизирана с международното законодателство, и цялостна институционална система за предотвратяване на престъплението и за закрила на жертвите. С измененията на Наказателния кодекс през 2002 г. изрично се криминализира престъплението трафик на хора и всички форми на експлоатация, включително трафикът на бременни жени с цел продажба на бебета и съзнателното използване на лице, пострадало от трафик, за развратни действия, принудителен труд, отнемане на телесни органи или за да бъде държано в принудително подчинение, независимо от съгласието му.

През 2003 г. е приет Закон за борба с трафика на хора, чието последно изменение през 2019 г. засилва разпоредбите за закрила на жертвите на престъплението. През 2006 г. е създадена Националната комисия за борба с трафика на хора при Министерския съвет като основен координиращ орган. От 2007 г. действа Законът за подпомагане и финансова компенсация на жертви на престъпления, включително и на трафика на хора. През 2017 г. е приета Национална стратегия за борба с трафика на хора 2017-2021, която формулира приоритетите и целите, свързани с ефективното и дългосрочно противодействие - както на самото престъпление, така и на последиците от него, и е насочена към ранна превенция, подкрепа и реинтеграция на жертвите при отчитане на уязвимото положение на жените и децата и преследването на извършителите. Към тези дейности са приобщени местните власти, неправителственият сектор, бизнесът и доброволците.

През 2017 г. Националната комисия за борба с трафика на хора стартира процес на картографиране на регионите с групи, които са уязвими към трафика на хора, включително и непълнолетни. Понастоящем в помощ на Националната комисия функционират десет местни анти-трафик координатори – Местни комисии за борба с трафика на хора към общините Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Монтана, Пловдив, Пазарджик, Плевен, Русе и Сливен.

- За борба с насилието и трафика на деца

Насилието срещу деца е междусекторен

проблем между области като закрила на детето, образование и правосъдие. Основният нормативен акт е Законът за закрила на детето, приет през 2000 г. Законът за защита срещу домашно насилие защитава децата срещу различни форми на домашно насилие с възможност за съда да издава заповеди за защита.

С проблемите на децата, жертва на насилие или трафик, се занимават всички институции за закрила на детето. Държавната агенция за закрила на детето разработва държавната политика в тази насока и извършва контрола и анализа на осъществяването ѝ. Параметрите на държавната политика са заложили в Националните стратегии за закрила на детето, Националните програми за закрила на детето и Планове за действие.

За подобряване на защитата на децата от насилие и злоупотреба, през 2017 г. правителството на България одобри Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017-2020 г.) и двугодишен план за действие. От 2010 г. действа Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция. Структурата на механизма осигурява мултидисциплинарен подход за решаването на конкретни случаи, свързани с насилие.

Основната услуга, която улеснява откриването и докладването на насилие срещу деца, е Националната телефонна линия за деца, открита през 2009 г. От февруари 2020 г. ДАЗД поема изцяло управлението ѝ.

Националната програма „Работа на полицията в училищата“ работи за превенция на насилието срещу деца в училищна възраст, за изграждане на модели на безопасно поведение, за създаване на положително отношение към полицията.

През 2014 г. е реализирана програмата „Превенция на насилието над деца“, насочена към обучение на общопрактикуващите лекари, медицински и немедицински специалисти от детски заведения и специалисти от здравни кабинети в училищата за подобряване на професионалната им компетентност.

За борба с насилието и трафика на деца са на разположение над 140 центъра за обществена подкрепа с общ капацитет 5 699 места и 19 кризисни центъра за деца с

общо капацитет 196 деца. Изградени са 16 специални помещения за щадищо изслушване на деца, жертви на насилие и престъпления. 32 са лицензираните непублични доставчици на социални услуги за деца.

Между 2010 г. и 2015 г. броят на децата, настанени в кризисни центрове, се увеличава над 2 пъти – от 205 на 473.

Делът на децата, жертви на насилие, в центровете се запазва над 50% през целия период, следван от дела на децата, които са станали обект на трафик.

В контекста на проблема с трафик на хора Националната комисия за борба с трафика на хора и фондация „Асоциация Анимус“ създадоха през 2010 г. Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертвите на трафик като рамка за сътрудничество и координация между отделните държавни институции, както и с НПО.

- За ефективен достъп до правосъдие

Приетата през 2015 г. Актуализирана стратегия за продължаване на реформата в съдебната система отдава приоритет на системата за детско правосъдие. През април 2016 г. е одобрена Пътна карта за изпълнението на актуализираната стратегия. В периода 2017-2019 г. Министерството на правосъдието и Висшият съдебен съвет изпълняват проект „Ефективен достъп до правосъдие“. В рамките на този проект Висшият съдебен съвет организира поредица от публични дискусии на тема „Методология за анализ на факторите, водещи до зависимост на съдебната власт“. Създава се модел на достъп до правосъдие, който да послужи като стандарт за прилагане, за да бъде осигурен равен достъп до правосъдие на всички граждани в страната.

Общи разходи на правителството за съдилищата

2010	2015	2018
210	304	341

млн. евро / Евростат

През януари 2018 г. България прие всеобхватна реформа на законодателството за борба с корупцията. Приетият Закон за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество урежда реда за предотвратяването на конфликти на интереси, незаконно обогатяване и корупция.

С новия закон беше създадена Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество – независим специализиран постоянно действащ държавен орган, който отчита своята дейност пред Народното събрание.

- За борбата с незаконните финансови потоци

С приемането на нов Закон за мерките срещу изпиране на пари България е въвела в своето законодателство Директива (ЕС) 2015/849 – т. нар. Четвърта директива на ЕС за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма. С оглед и на подготовката за участие в ERMII (Exchange Rate Mechanism II) и Банковия съюз на ЕС, България провежда политика на ускорено въвеждане и на Директива ЕС 2018/843, т. нар. Пета директива на ЕС за мерките срещу изпиране на пари и финансиране на тероризма. Водещи ведомства по транспонирането на директивите са ДАНС и Министерството на вътрешните работи.

От гледна точка на борбата срещу данъчно необлагане и укриване на данъци, освен предприетите мерки на национално ниво от българската данъчна администрация, България активно участва и в Глобалния форум за прозрачност и обмен на информация за данъчни цели към ОИСР, член е на Приобщаващата рамка за въвеждане на данъчни мерки против свиването на данъчната основа и прехвърлянето на печалби (BEPS).

- За ефективен достъп до информация

Правото на информация е гарантирано от Конституцията, Закона за достъп до обществена информация, Закона за опазване на околната среда, Закона за защита на класифицираната информация и редица други специални закони. За контрол върху изпълнението на закона работи „Програма Достъп до информация“, която подготвя всяка година доклад.

През 2019 г. заедно с този доклад бе публикуван и първият одитен доклад на Сметната палата „Прозрачност и публичност в дейността на държавната администрация и достъп до обществена информация“ за периода 1 януари 2016 – 30 юни 2018 г. Препоръчва се създаването на независим орган, който да отговаря за прилагането на закона и да координира процеса; да има възможност за обжалван, на втора инстанция, да се предприемат стъпки за присъединяване към Конвенцията на Съвета на Европа за достъп до официални документи.

Постигнати резултати

Във връзка с промените в законодателството през последните 5 години се наблюдава относителна устойчивост и леко увеличение на наказателните производства за трафик на хора в България.

По данни на агенция "Митници" в периода 2015-2018 г. българските митнически служители са предотвратили 363 опита за нелегален наркотрафик. През 2018 г. митническите служители разкриха общо 19 случая на оръжия, боеприпаси, взривни вещества, принадлежности и части за оръжия.

Много добро и добро възприятие за независимост на съдебната система – процент от населението

2016	2017	2018	2019	
23	26	30	34	% / Евростат

По темата достъп до правосъдие е постигнат прогрес в няколко сфери, най-важната от които е реформата на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража. Обхванати са материалните условия в местата за лишаване от свобода, режимът, съдебният контрол върху актовете на затворническата администрация.

Според полицейската статистика и възприятията на хората през последните десет години престъпността в страната намалява.

Свидетелства на граждани за криминални деяния, насилие и вандализъм в техния район

2010	2015	2018	
27.7	26.3	21.8	% / Евростат

Относно достъпа до информация е постигнат напредък. Могат да се посочат случаи, в които първоначални откази на достъп са коригирани с решения на съда на различни инстанции. В доклада на „Програма Достъп до информация“ за 2018 г. се отчита, че се наблюдават позитивни развития, свързани с постоянно увеличаващото се проактивно публикуване на информация на интернет страниците на задължените по закон институции.

Проверките на Инспекцията по труда не са установили използването на детски труд в най-тежката му форма в нарушение на изрично регламентиранияте забрани в националното

законодателство относно излагането на младежи на риск и вредни работни условия.

След промени в Закона за омбудсмана от май 2018 г. се постигна акредитирането на институцията с възможно най-високия статут „А“ на ООН за правозащитен орган. Чрез него институцията получава възможността да участва и да изразява позиция в заседанията на Съвета на ООН по правата на човека.

Международно сътрудничество за развитие

През 2017 г. България бе заместник-председател на Третата Конференция на държавите, страни по Договора за търговия с оръжия. България съзнава своята отговорност като производител и износител на продукти, свързани с отбраната, и в този смисъл прилага най-високи стандарти в политиката си за експортен контрол на оръжия с цел недопускане на незаконен трафик и търговия. България е и контрибутор към Доброволния доверителен фонд (ATT's Voluntary Trust Fund/ДДФ) на Договора, насочен към подпомагане на трети страни в процеса на прилагане на Договора, включително пресичането на нелегалното отклоняване и контрабандата на оръжия. През 2018 г. митническите служители разкриха общо 19 случая на оръжия, боеприпаси, взривни вещества, принадлежности и части за оръжия.

През 2017 г. ДВС-MBP реализира партньорско участие в проект с наименование „Подобряване на трансграничното сътрудничество за предотвратяване и борба с измамите, корупцията и незаконните дейности в Югоизточна Европа“, осъществяващ се по програма „Херкулес III“ на OLAF.

Продължава регионалното трансгранично сътрудничество в рамките на Мрежата за регионално засилено сътрудничество на звената за вътрешна сигурност – NERCISU, в която се включват министерствата на вътрешните работи/полицията от България, Гърция, Румъния, Сърбия и Република Северна Македония.

УКРЕПВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ И ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА ГЛОБАЛНОТО ПАРТНЬОРСТВО ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

България подкрепя усилията на ООН за формулиране на интегрирани отговори на предизвикателствата на глобално ниво, свързани с намаляване на бедността, осигуряване на достъп до образование, повишаване на икономическия растеж, опазване на околната среда, устойчиво управление на водните и енергийните ресурси, изграждане на демократични институции, основани на върховенството на правото.

За България изпълнението на тази цел означава утвърждаване на принципите и добрите практики на сътрудничество за развитие и официалната помощ за развитие (ОПР), установени в рамките на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР).

Като страна членка на ЕС България участва в изработването на стратегически важните документи, отразяващи движението към глобално партньорство – Европейски консенсус за развитие, Програма за промяна и на свързания с изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие Нов европейски консенсус за развитие.

В този смисъл, страната ни подкрепя принципа за ефективност на помощта за развитие, на принадлежност към решенията от страната реципиент, на предоставяне на помощ без условия, на съподчиненост на всички политики на страната на идеята да се подпомага развитието в по-слабо развитите региони на света в името на постигане на съпадащи цели.

Политиката на сътрудничество за развитие е неразделна част от външната политика на страната. Тя е свързана с поети ангажименти за достигане на ниво от 0.33% на официалната помощ за развитие спрямо brutния национален доход в хоризонта до 2030 г., при сегашни нива от 0.08-0.13%.

Официална помощ за развитие като дял от БНД

2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0.09	0.08	0.10	0.09	0.09	0.13	0.11	0.11
% / OECD							

Дял на екологичните такси и данък върху доходи от трудови правоотношения в общите данъчни приходи

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
10.6	10.59	10	9.9	9.61	10	9.57	9.07
% / OECD							

Предизвикателства

Без да е преодоляла напълно разликите в равнището на икономическото, социалното и демократичното развитие в сравнение с по-голямата част от страните членки на ЕС, България е поела ангажимент да отделя официална помощ за развитие за по-слабо развитите държави в света. Този ангажимент трудно намира привърженици сред избирателите и обществеността.

Информираността на българските бизнес организации за политическите стъпки и за потенциала на политиката за развитие като част от външната политика на страната е твърде ниска.

Няма рамков закон за политиката за развитие, който да бъде предпоставка за изграждането на ефективен механизъм за координация на национално ниво между различните участници в политиката за развитие и това не допринася за повишаване на ефекта от инвестираните публични средства.

Липсва и адекватна на ангажиментите ни административна структура и капацитет. Това е отчетено и в доклада на министъра на финансите за прегледа на разходите по две тематични направления по бюджета на МВнР за 2019 г., в който се посочва, че оптимизирането на процеса по предоставяне и управление на средствата за официална помощ за развитие и хуманитарна помощ би могло да бъде постигнато чрез създаването на отделна дирекция към МВнР, чрез вътрешно реструктуриране на действащите административни звена, която ще отговаря за възлагането и изпълнението на програма и проекти за развитие, ще осъществява дейности по предоставяне на техническа помощ, ще

осъществява подбора и управлението на програми и проекти, които се финансират от бюджета на МВНР.

Предприети мерки

През последните няколко години правителството на страната системно полага усилия за изграждане на национален капацитет за провеждане на ефективна политика на международно сътрудничество за развитие. През 2011 г. е прието Постановление на Министерския съвет № 234, в което се излагат целите и принципите и се определят институционалните механизми на политиката за развитие.

Целите и задачите се конкретизират в Средносрочни програми за помощ за развитие и хуманитарна помощ. Първата Средносрочна програма е за периода 2013-2015 г. В този период се приемат и Стратегически програми за сътрудничество с Грузия, Молдова, Република Северна Македония и Виетнам. За координиране на дейностите се създават Съвет „Международно сътрудничество за развитие“ и Междуправителствена работна група „Политика за развитие“.

Втората средносрочна програма е за периода 2016-2019 г. В нея към приоритетните държави е добавена групата на най-слабо развитите страни, в това число и страните от региона на Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТБ). Те са определени като приоритетни за помощта за развитие на Европейския съюз, в това число и на България, с оглед постигането на напредък по изпълнението на Целите за устойчиво развитие.

Работи се по подготовката на следваща средносрочна програма 2020-2024 г. и по изработването на Закон за международно сътрудничество за развитие.

Средносрочните програми за помощ за развитие и хуманитарна помощ се изготвят от Министерството на външните работи с участието на всички заинтересовани министерства и ведомства, както и на представители на гражданското общество в рамките на Междуправителствената работна група „Политика на развитие“ и Съвет „Международно сътрудничество за развитие и регионално сътрудничество“ във формат „Международно сътрудничество за развитие“. Съгласно съществуващата нормативна уредба средносрочната програма се приема с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на външните работи.

Постигнати резултати

През юни 2018 г. България придоби статут на „участник“ в Комитета по помощта за развитие (КПР) в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, което допринася не само за по-добро съобразяване с утвърдените донорски стандарти, но и за повишаване ефективността и качеството на българската ОПР. В дългосрочен план сътрудничеството има за цел развиване на умения, инструменти и институционални рамки, които ще допринесат за разглеждане на възможността за пълноправно членство на България в Комитета. В съответствие с тези амбициозни цели, България и Дирекцията по сътрудничество за развитие в КПР към ОИСР договориха пътна карта на сътрудничество, която очертава следните приоритетни сфери на взаимодействие за периода 2019-2020 г.: стратегическо планиране и програмиране; мониторинг и оценка на изпълнението; статистика на финансовите потоци за развитие; и повишаване на осведомеността.

България полага целенасочени усилия постепенно да увеличава обхвата на участието си в международното сътрудничество за развитие. Предоставената помощ за развитие нараства на годишна основа от обща стойност 40.93 млн. щ.д. през 2015 г. до 68.50 млн. щ.д. през 2018 г. Основната част от средствата са предоставени под формата на вноски към ООН и нейните специализирани агенции, ЕС и международни финансови институции.

В рамките само на няколко години България е предоставила официална помощ за развитие за финансиране на проекти за изграждане на административен капацитет, качествено образование и социално значима инфраструктура в страните от Западните Балкани, Черноморския регион, Близкия изток и Северна Африка, Виетнам, Монголия.

В периода 2014-2019 г. са одобрени за финансиране около 283 проекта в приоритетните географски направления. Отделните проекти, които са реализирани с подкрепата от България, допринасят за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие в държавите партньори.

Голямата част от финансираните проекти са свързани с подобряване на социално значима структура (реконструкция на читалища и библиотеки), проекти в областта на образованието и развиването на гражданското общество, местна власт или правителство.

В Грузия през 2015-2016 г. е изпълнен проект „Повишен достъп до правосъдие и върховенство на закона чрез укрепване на капацитета на Службата на Омбудсмана в регион Самегрело-Земо Сванети“. Постигнато е укрепване на административния капацитет на регионалния офис на Службата на омбудсмана, повишена е информираността на местното население относно правата на човека и пълномощията на омбудсмана. Регионалният офис се е превърнал в местен център за взаимодействие на местните власти и гражданското общество в търсенето на ефективни решения на актуални социални и инфраструктурни проблеми и подобряване на ситуацията в областта на правата на човека.

През следващите две години е изпълнен проект „Изграждане и укрепване на капацитета на Националната агенция по храните на Грузия за оценка и управление на риска“ с участието на Българската агенция по безопасност на храните. Предоставена е техническа помощ и са осъществени серия обучения в Грузия и в България по съставяне и прилагане на процедури за оценка и управление на риска в здравеопазването и търговията с животни и животински продукти и по създаването на връзка между държавния и частния сектори.

През 2016 г. Националният статистически институт (НСИ) организира първото обучение за млади статистици от Азербайджан в рамките на договореностите за сътрудничество между статистическите институции на двете държави, което беше финансирано от бюджета на НСИ. В изпълнение на своята политика за развитие на сътрудничеството със страните от Европейската политика за добросъседство - група „Изток“ и страните от Балканския регион, в периода 2017-2019 г. НСИ беше домакин на три обучения, предназначени за млади статистици от шест страни от Европейската политика за добросъседство - Армения, Азербайджан, Беларус, Грузия, Република Молдова и Украйна, и за служители от статистическите служби на Албания, Босна и Херцеговина, Косово, Република Северна Македония, Сърбия и Черна гора. Обученията бяха реализирани с финансиране по програма „Сътрудничество за развитие“ на Министерството на външните работи. В периода 2016-2019 г. бяха подписани Споразумения за сътрудничество в областта на

статистиката със статистическите служби на Грузия, Беларус, Молдова и Сърбия.

Беше подписан План за съвместни дейности за периода 2019-2021 г. с Националния статистически комитет на Беларус. Предстои да бъдат разработени или подновени планове за съвместни дейности със статистическите служби на Армения, Грузия и Азербайджан. НСИ следва и политика на сътрудничество със страните от Европейската политика за добросъседство - група „Юг“, след подписаното през 2011 г. Споразумение за сътрудничество със Статистическата служба на Кралство Йордания, през 2019 г. беше подготвено и подписано Споразумение за сътрудничество и със Статистическото бюро на Палестина. През 2018 г. НСИ беше домакин на обучение в областта на бизнес статистиката и макроикономическата статистика по програма MEDSTAT IV (2016 - 2019) за девет страни от Европейската политика за добросъседство - Група „Юг“ - Алжир, Египет, Израел, Йордания, Либия, Ливан, Мароко, Палестина и Тунис.

България се присъедини към инициативата на УНИЦЕФ „Образованието не може да чака“ и реализира проекти в Армения и в Грузия за споделяне на натрупан опит в областта на защитата на правата на децата и грижата за тях с други страни от Западните Балкани и Черноморския регион, които са изправени пред сходни предизвикателства по отношение на закрилата и насърчаването на правата на детето. Финансовият ни принос е свързан и с ангажимента на страната ни като член на ЕС да подпомага по-слабо развитите страни, както и с изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие.

5. СРЕДСТВА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Важно условие за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие е осигуряването на достатъчно финансови ресурси и участие от всички заинтересовани страни. България се стреми да изгражда подходяща законодателна рамка и стимулираща среда за мобилизиране на ресурси и участници.

Държавното финансиране има определяща роля за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие. В утвърдения държавен бюджет за 2020 г. приоритет се отдава на образованието, на здравеопазването и на политиката за хората с увреждания. Ключови цели продължават да бъдат запазването на фискалната устойчивост и провеждането на последователна, прозрачна и предвидима фискална политика, която да допринася за подобряване на бизнес средата, насърчаване на инвестициите и стимулиране развитието на трудовия пазар за постигане на икономически растеж и заетост, придържайки се към правилата на ЕС.

Частният капитал играе важна роля за изпълнение на ЦУР. През 2013 г. е приет Закон за публично-частното партньорство, актуализиран през декември 2017 г. във връзка с приемането на изцяло нов Закон за концесиите. Със закона се насърчават частните инвестиции в инфраструктурни обекти и при извършване на дейности от обществен интерес.

Публичните инвестиции са се увеличили с близо 60% през 2018 г. Частните инвестиции се очаква да продължат да нарастват с около 4% годишно. Банковият сектор остава стабилен. Кредитирането продължава да расте с високи темпове. Към края на 2018 г. кредитите за нефинансовите предприятия са се увеличили с 5.4% на годишна база¹.

Страната официално стартира процеса за присъединяване към валутния механизъм ERM II (чакалния на еврото) през юли 2018 г. Приема се, че едновременното присъединяване към ERM II и Единния надзорен механизъм (EHM) би допринесло за провеждането на благонадеждна макроикономическа политика и по-нататъшно укрепване на институциите. Очаква се планът за действие по присъединяване към ERM II и EHM, както и задълбочаването на сътрудничеството на България с ОИСР и стремежът ѝ към членство в Организацията, да насърчат приемането на допълнителни реформи за подобряване на ефективността в областта на корпоративното управление, бюджетното планиране и публичната администрация.

Въвеждат се разнообразни финансови инструменти, насочени към проекти с потенциал да се развият успешно. Тези финансови инструменти осигуряват инвестиционна подкрепа чрез заеми, гаранции или дялово участие. По този начин се оказва подкрепа на бизнеса и публичните институции с цел икономическо развитие. Финансовите инструменти дават възможност за възвръщане (рециклиране) на средствата, които могат да бъдат използвани повторно. Благодарение на това източниците на публична подкрепа стават по-разнообразни.

Като добър пример може да се посочи дейността на Фонда на фондовете, който управлява средствата от 606.3 млн. евро млрд. лева по четири оперативни програми: ОП "Развитие на човешките ресурси", ОП "Иновации и конкурентоспособност", ОП „Околна среда“ и ОП „Региони в растеж“. Основната дейност на Фонда на фондовете е структурирането и управлението на финансови инструменти, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, през програмния период 2014-2020 г. Фондът на фондовете избира финансови посредници – банки, фондове, кредитни и други финансови институции. От своя страна избраните финансови мениджъри мобилизират допълнителен частен капитал и значително увеличават публичния ресурс, който чрез тях достига до крайните получатели.

Насочват се ресурси за решаване на предизвикателствата на локално равнище. След стартирането на процеса на финансова децентрализация през 2003 г., дейностите по организирането и предоставянето на публични услуги, финансирани чрез бюджетите на общините, са разделени на делегирани от държавата и местни дейности.

¹ Доклад за България за 2019 г., включващ задълбочен преглед относно предотвратяването и коригирането на макроикономическите дисбаланси.
SWD(2019) 1001 final

Голяма част от основните дейности за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие, като здравеопазване и образование, социално осигуряване и грижи, се извършва на базата на делегирани от държавата бюджети при ясни стандарти. Специфичните задачи се изпълняват на проектен принцип с помощта на оперативните програми на ЕС и собствения принос на бенефициентите. Посредством тези безвъзмездни средства общините могат да финансират инициативи в сфери като инфраструктура, култура, социална дейност и др.

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. е важен източник на безвъзмездна финансова помощ за общините. Основни приоритети на тази програма са подобряване на достъпа до заетост и качеството на работните места, намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване, модернизация на институциите на пазара на труда, социалното включване и здравеопазването, както и транснационално сътрудничество.

Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. е насочена към извършване на научни изследвания и технологично развитие, създаване на подходяща образователна среда за активно социално приобщаване, както и осигуряване на образование и учене през целия живот.

Сред основните програми, предоставящи възможности за финансиране на общините, е Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г. Програмата финансира мерки по 5 приоритетни оси: води; отпадъци; „Натура 2000“ и биоразнообразие; превенция и управление на риска от наводнения и свлачища; подобряване качеството на атмосферния въздух.

Една от основните програми, по които общините са бенефициент, е Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. Основни приоритети на програмата са устойчиво и интегрирано градско развитие, развитието на регионалната образователна, здравна и социална инфраструктура, развитието на регионалния туризъм и подобряването на регионалната пътна инфраструктура. Общините получават безвъзмездни финансови средства и по Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.

За следващия програмен период 2021-2027 г. правителството одобри през април 2019 г. индикативен списък с програмите и отговорните институции за разработването им, както и целите на политиките, които ще бъдат финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове. Предвижда се фокусът да бъде върху инвестиции, водещи до иновативна и конкурентоспособна икономика, произвеждаща продукти с висока добавена стойност.

Приоритетните политики, открити в Прегледа, са наука и иновации за конкурентоспособност, образование и обучение за висококвалифицирана работна сила, подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката, насърчаване на заетостта и социалното включване, намаляване на бедността и оползотворяване на местния потенциал.

Като потенциален проблем може да се посочи забавянето на преговорите по Многогодишната финансова рамка на ЕС за периода 2021-2027 г., което означава, че ще измине известно време между усвояването на средствата от стария програмен период (2014-2020 г.) и началото на усвояването на фондовете от новия период.

За изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие в България ще се разчита до голяма степен на публичното финансиране. Заложените в Средносрочната бюджетна прогноза за 2020-2022 г. капиталови разходи за следващите три години показват 46% увеличение спрямо периода 2016-2018 г. В анализ на Световната банка се отчита, че през последните няколко години в страната се наблюдава стабилен напредък в управлението им. Предприети са мерки за засилване на действието на вътрешния контрол на публичните финанси, прозрачност във формирането и изпълнението на бюджетите и рационализиране на определени процедури (най-вече за ускоряване изпълнението на финансирани от ЕС проекти).

Големи са очакванията спрямо приноса на частния сектор. По оценка на Световната банка „появата на нов енергичен местен частен сектор, успешно конкуриращ се на международните пазари като машиностроене и информационни и телекомуникационни услуги“, показва потенциала на българската икономика. Стимулиран и кредитиран от много нови и разнообразни финансови инструменти, той ще продължи да участва в изпълнението на икономическите, екологичните и социалните параметри на устойчивото развитие в България.

6. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И СЛЕДВАЩИ СТЪПКИ

Първият доброволен национален преглед на Република България на изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие дава възможност да бъде направен анализ на предизвикателствата, предприетите мерки и постигнатите резултати във важни за цялото общество сфери, присъстващи в национални стратегии, програми и планове, които съвпадат с целия спектър от Целите на ООН за устойчиво развитие.

Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, която ще бъде приета до края на 2020 г., ще бъде основният стратегически документ, свързан с изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие на национално равнище. Усилията са насочени към прилагане на интегриран подход при стратегическото планиране за получаване на по-добра съгласуваност с Целите на ООН за устойчиво развитие.

На основата на изводите от доброволния национален преглед ще бъдат предприети мерки за по-ефективно изпълнение на Дневния ред 2030 и за разширяване на участието на всички заинтересовани страни в България. Паралелно с това предстои преглед и съгласуване на съществуващото тематично законодателство, стратегии и политики с Целите за устойчиво развитие.

Работата на всички заинтересовани страни ще включва утвърждаване на традиционните и развитие на нови хоризонтални механизми за междусекторна интеграция, които ще осигурят специална добавена стойност в процеса по изпълнение на ЦУР в България. При наличие на широко одобрени приоритети в развитието на страната, разгърнати детайлизирано в Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, е изключително важно да се работи за постигане на нейните основни цели – ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата.

Очертаните в тази програма оси на развитие (Иновативна и интелигентна България, Зелена и устойчива България, Свързана и интегрирана България, Отзивчива и справедлива България, Духовна и жизнена България) съвпадат в много голяма степен с петте области, определени в Дневния ред 2030 на ООН като критично важни – хора, планета, просперитет, мир и партньорство. Това означава, че без дублиране на стратегически документи е възможно успешно да се работи за оптимално обвързване на ЦУР с националните цели. Необходимо е залагане на ясни взаимовръзки между Осите на развитие и приоритетите на Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, от една страна, и конкретното изпълнение на Целите и подцелите за устойчиво развитие, от друга. Това означава също така, че ще е уредено координирано от Съвета за развитие при Министерския съвет планиране и отчитане на постигнатото по новите и приетите вече секторни стратегии със срок до 2030 г. Секторните стратегии трябва да следват принципа на ясно и пряко идентифициране на взаимовръзките между съдържащите се политики и изпълнението на Целите и подцелите за устойчиво развитие. Необходимо е задаване на реалистични и изпълними целеви стойности, чрез които страната ни да постигне задоволителен напредък по всички измерения на устойчивото развитие, като навакса изоставането от други европейски страни по ключови показатели.

Широкият спектър на участниците в изпълнението на Целите за устойчиво развитие в България през изминалите пет години, доказали своя ангажимент с дейности в духа на Дневния ред 2030 на ООН, ще осигури диалог и прилагане на подхода отдолу-нагоре и на управление с участието на цялото общество.

Именно този диалог ще подпомогне и ще стимулира институционализирането на планирането, координацията, наблюдението и контрола върху изпълнението на националните програми и ще осигури качествено и навременно отчитане на напредъка на страната ни по изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие.

Създаването на специализиран координационен механизъм на високо ниво в изпълнителната власт, който да отговаря за надзора на ефективното изпълнение на ЦУР в страната, както и за координацията и комуникацията между различни заинтересовани страни при техните действия за изпълнение на Дневния ред 2030 на ООН, ще осигури широко участие и представителство, в т. ч. на Националния статистически институт, Народното събрание, органите на местната власт, уязвими групи, бизнеса, научните

среди, неправителствения сектор, младежите и представителите на благотворителни дейности.

С оглед избягване на административно натоварване и дублиране, следва да бъдат използвани вече съществуващите структури на изпълнителната власт. Целесъобразно е да бъде създадена работна група към Координационния комитет за управление, наблюдение, контрол и отчитане на изпълнението на Национална програма за развитие: България 2020, с определени звена за контакт по въпросите на устойчивото развитие от всяко едно ведомство, което членува в комитета. Работната група следва да заседава периодично и да изпълнява следните функции:

- Да наблюдава различните аспекти на изпълнението на устойчивото развитие в местен, национален, регионален и международен план;
- Да следи напредъка на България по отношение на изпълнението на Дневния ред 2030 на ООН, като идентифицира пропуски и области, в които следва да се положат допълнителни усилия за постигането на Целите на ООН за устойчиво развитие;
- Да осигурява координиран диалог с цел изготвяне на политики за устойчиво развитие и да анализира взаимодействието между тези политики;
- Да задълбочи партньорството на България с държавите членки на ЕС и с всички останали страни, с които полагаме общи усилия за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие;
- Да поддържа редовна комуникация с всички заинтересовани страни.

Правителството и заинтересованите страни имат важната задача непрекъснато да повишават осведомеността в обществото и държавните ведомства относно Дневния ред 2030 на ООН и Целите на ООН за устойчиво развитие. Това е възможно единствено чрез ефективна координация и комуникация. Разпознаването на Целите и възприемането на техните принципи може да послужи за разширяването на консенсуса в обществото и институциите относно краткосрочните и дългосрочните приоритети и мерки, които следва да начертаят пътя за устойчиво развитие на страната през следващите 10 години, обявени за Десетилетие на действието за постигане на Целите на ООН за устойчиво развитие.

За популяризиране на Дневния ред 2030 на ООН сред възможно най-голям кръг заинтересовани страни следва да бъде създадена комуникационна стратегия, която да повиши разпознаваемостта на Целите за устойчиво развитие чрез ефективно използване на ресурсите на държавните ведомства за комуникация.

Изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие има и законодателен аспект. Необходим е по-силен ангажимент на Народното събрание.

Националният статистически институт ще продължи да играе важна роля като основна институция за измерване на напредъка по изпълнението на Целите за устойчиво развитие, включително чрез дезагрегирани данни, с цел обективно, подробно и задълбочено отразяване на показателите на възможно най-широк кръг социални групи. Съгласно заявената си мисия, той се стреми да осигурява безпристрастна, обективна, навременна и точна информация за състоянието и тенденциите в развитието на икономиката, социалната сфера, демографията и околната среда. НСИ следва да адаптира националната индикаторна рамка за устойчиво развитие към глобалните и европейските комплекти от индикатори за изпълнението на ЦУР. Този ангажимент включва редовно обновяване на националната индикаторна рамка и изработването на показатели, които имат особена важност в контекста на българската политика.

България следва да ангажира повече усилия и във външното изпълнение на ЦУР. Това включва:

- постепенно увеличаване на средствата, предвидени за ОПР;
- по-активно участие в изготвянето на политики на ЕС, свързани с изпълнението на ЦУР, и инкорпорирането на тези политики в национални стратегии и програми;
- по-активно участие на международно и регионално ниво в инициативи на ООН и други многостранни инициативи, насочени към изпълнението на Дневния ред 2030;
- по-активно участие в инициативи, свързани с утвърждаването на правата на човека и ценностите на мултилатерализма.

Необходимо е България да развива и поддържа административен капацитет за

изготвянето на политики за изпълнението на Целите за устойчиво развитие.

Последващите действия на държавата за изпълнението на Целите на ООН за устойчиво развитие ще отчитат постигнатото и ще са насочени към разработването на мерки за справянето с идентифицираните предизвикателства, в равноправен социален диалог с всички заинтересовани страни.

Политиките ще продължат да поставят човека и неговите права на първо място, със силна насоченост към най-уязвимите групи, като се ръководят от принципа „никой да не бъде изоставен“.

7. ПРИЛОЖЕНИЯ

Статистически мониторинг

Евростат, съвместно със статистическите институции на държавите – членки, селектира списък от индикатори, с източник на данните от статистическите изследвания, включени в европейската статистическа програма и базирани на принципите и критериите в документа “EU SDG indicator set criteria and process”. Списъкът е приет от ЕК на 25 април 2017 г.

НСИ активно участва в дейностите за определяне на европейски индикаторен списък и предоставя националните данни за Европейската система от показатели „Цели на устойчивото развитие 2030“, достъпна на интернет страницата на Евростат. Според компетентностите си данни предоставят и органите на националната статистическата система в областта на статистика на околната среда, селското стопанство, здравеопазването и др.

С оглед оптимизиране на процесите на обмен на данни и достъпност и публичност на информацията за регулярно наблюдение и оценка на изпълнението на национални и международни стратегии, НСИ разработи информационната система „Мониторстат“, в която може да се намери информация за ключови глобални показатели и за показателите от Европейския списък от индикатори по отношение на всички ЦУР. „Мониторстат“ се реализира с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Добро управление” 2014-2020 г., съфинансирана от ЕС чрез Европейския социален фонд, и е достъпна на български и английски език на интернет страницата на НСИ.

С реализацията на системата се цели подобряване на достъпа до актуални статистически данни, повишаване на осведомеността на държавните институции, бизнеса и обществото за изпълнението на националните и европейските стратегии и програми и възможност за активно участие на гражданското общество и медиите в процесите на вземане на решения чрез предоставяне на надежден и достъпен източник на информация.

Данните за целите и индикаторите за устойчиво развитие 2030 за България и ЕС са достъпни на електронен адрес: <https://monitorstat.nsi.bg/bg/Strategy?GroupId=b2f70ffc-d61f-4caf-99b6-2cb39c3dbf19&ObjectTypeId=e7692c5d-6cc1-4125-9ca8-aeb3da2511ba>

Относителен дял на населението в риск от бедност или социално изключване от общия брой на населението. Индикаторът включва три показателя: риск от бедност; в домакинства на безработни и с нисък интензитет на икономическа активност; и живеещи в материални лишения. Лицата се включват само веднъж, дори ако са засегнати от повече от едно от тези явления.

Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност са тези на възраст 0-59 години, живеещи в домакинства, където възрастните (на възраст 18-59, с изключение на студентите) работят с 20% или по-малко от общия си потенциал за работа през референтния период.

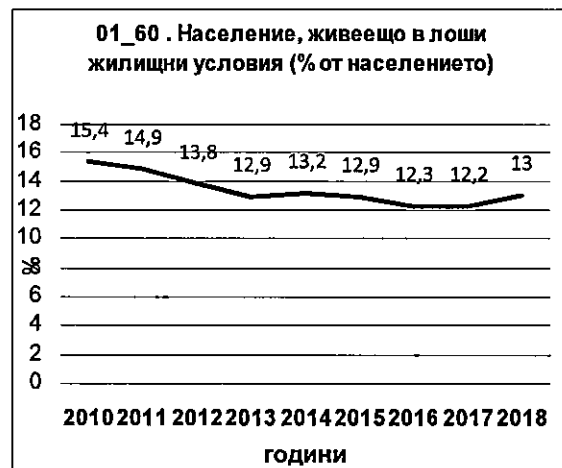
Относителен дял на населението с еквивалентен разполагаем доход (след социални трансфери) под линията на бедност, определена на 60% от медианния еквивалентен разполагаем общ доход.

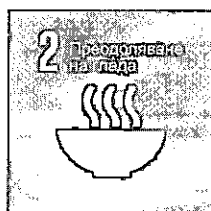
Относителен дял на наетите лица, които имат еквивалентен доход под прага на бедност, който се определя на 60% от средния национален еквивалентен доход (след социални трансфери).

В общите показатели за оценка на бедността са включени и субективни индикатори, свързани с материални лишения. За оценка на материалните лишения на домакинствата се използват девет въпроса, свързани с потреблението на конкретни стоки и услуги. Показателят се отнася до относителния дял на населението, живеещо с материални лишения, по най-малко 4 от 9-те показатели за материални лишения.

Относителен дял на населението, която живее в жилища с поне един от следните дефицити: теч на покрив, влажни стени, подове или основи, или гниене в дограма или под.

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ГЛАДА, ПОСТИГАНЕ НА ПРОДОВОЛСТВЕНА СИГУРНОСТ И ПО-ДОБРО ХРАНЕНЕ, СТИМУЛИРАНЕ НА УСТОЙЧИВО СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Показателят е частична мярка за производителност на труда в селскостопанския сектор. Селскостопанският факторен доход измерва дохода, генериран от земеделското стопанство, който се използва за възнаграждение на заети или наети фактори на производство (капитал, заплати и наеми на земя), както и на собствени производствени фактори (собствен труд, капитал и земя). Факторът доход съответства на дефлираната (реална) нетна добавена стойност по факторните разходи на селското стопанство. Имплицитно ценовият индекс на БВП се използва като дефлатор.

Показателят се отнася за правителствените бюджетни разходи за НИРД и измерва държавната подкрепа за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) в селското стопанство. Данните се разработват, като се използват насоките, посочени в предложената стандартна практика за изследвания и експериментално развитие, както и Ръководството Фраскати на ОИСР от 2002 година.

Показателят измерва количеството на емисиите на амоняк в резултат на селскостопанското производство.

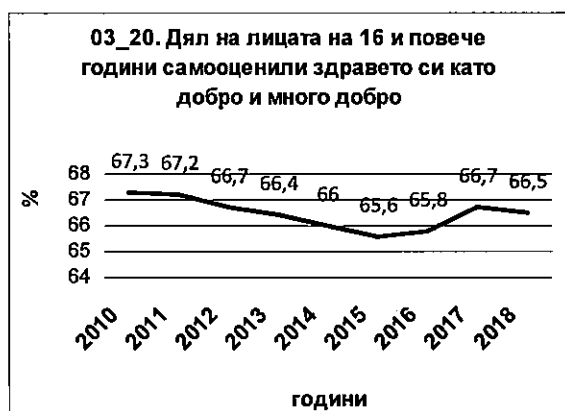
ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВЕН ЖИВОТ И НАСЪРЧАВАНЕ БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО НА ВСИЧКИ ВЪВ ВСЯКА ВЪЗРАСТ

Средна продължителност на предстоящия живот на новородените при хипотеза за неизменност в интензивността на наблюдаваната през дадена година възрастова смъртност.

Относителен дял на населението на възраст над 16 години, отговорили положително на въпроса в изследването на доходите и условията на живот.

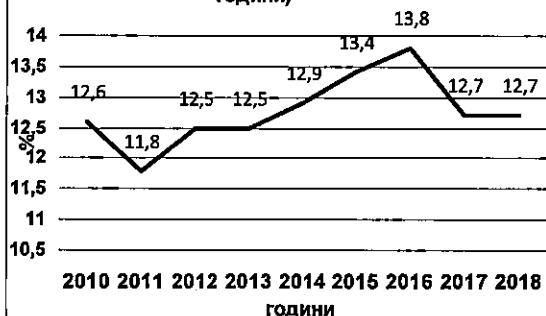

Относителен дял от населението на възраст 16 и повече години оценили здравето си като добро или много добро.

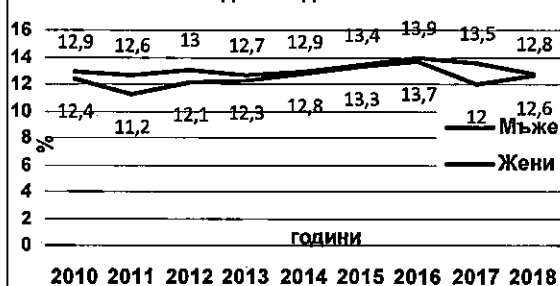
ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРИОБЩАВАЩО И СПРАВЕДЛИВО КАЧЕСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ И НАСЪРЧАВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ ЗА ВСИЧКИ

04_10. Рано напуснали образование и обучение (% от лицата на възраст 18-24 години)

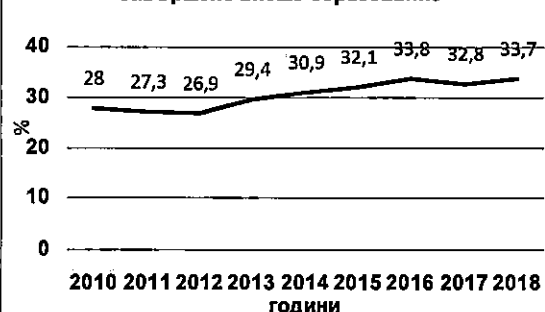

Относителен дял на лицата на възраст 18 - 24 години, завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение, от населението на същата възраст. Основното образование съответства на степен 2 съгласно Международна стандартна класификация на образованието (МСКО) 2011, за данните от 2014 г., и на степен 2 съгласно МСКО 1997 за данните до 2013 г. включително. Съгласно МСКО 2011 към основното образование се отнася и професионалното обучение след завършено основно образование, водещо до придобиване на I степен професионална квалификация. От 2007 до 2013 г. лицата, завършили тази образователна програма, не са включени при изчисляване на показателя за България.

04_10. Рано напуснали образование и обучение по пол - % от населението от 18 до 24 години

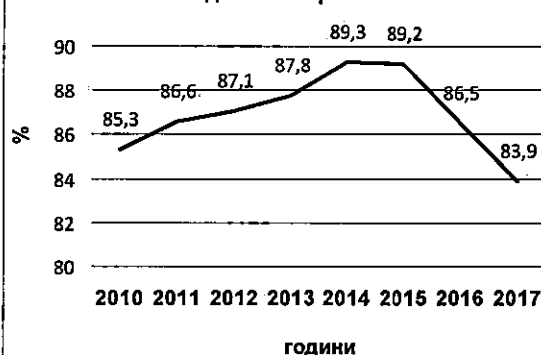
04_20. Относителен дял на населението на възраст 30-34 навършени години със завършено висше образование

Относителен дял на лицата на възраст 30-34 години, завършили висше образование, от населението на същата възраст. Висшето

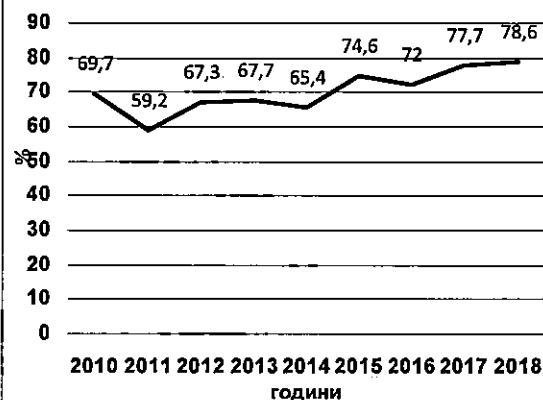
образование съответства на степени 5-6 съгласно МСКО 1997 и на степени 5-8 съгласно МСКО 2011.

04_30. Участие в образованието в ранна детска възраст

Показателят измерва дела на децата на възраст между четири години и началната възраст на задължителното начално образование, които са участвали в образованието в ранна детска възраст.

04_50. Заетост на лицата на 20 до 34 години с най-малко средно образование

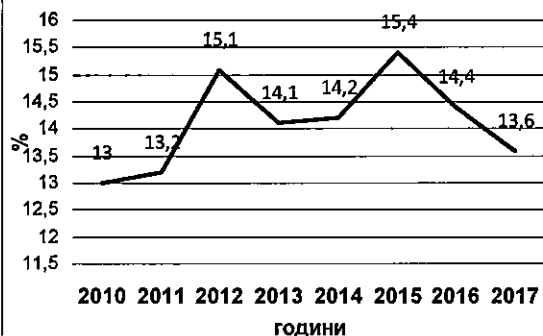

Показателят измерва равнищата на заетост на лицата на възраст от 20 до 34 г., които отговарят на следните условия: първо: да са наети в съответствие с определението на МОТ, второ: след като са завършили средно образование (ISCED 3) като най-високо образователно равнище, трето: които не са получили образование или обучение през четирите седмици, предхождащи изследването, и четвърто: да са завършили най-високото си образователно равнище 1, 2 или 3 години преди изследването. Показателят се изчислява въз основа на данните от проучването на работната сила в ЕС (LFS).

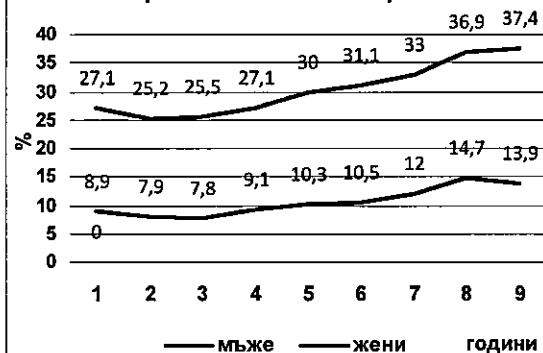
ПОСТИГАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТ НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ И РАВНИ ПРАВА ЗА ВСИЧКИ ЖЕНИ И МОМИЧЕТА

05_20. Разлика в заплащането по пол (% от средното брутно почасово възнаграждение на мъжете)

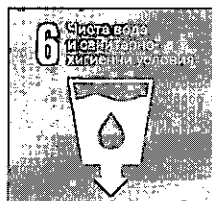

Различията в заплащането по пол в некорегирана форма е разликата между средното брутно почасово възнаграждение на наетите мъже и наетите жени като относителен дял от възнаграждението на мъжете. Съвкупността включва наетите по трудово и служебно правоотношение лица в предприятията с 10 и повече наети лица от всички икономически дейности, с изключение на "селско, горско ловно и рибно стопанство".

05_40. Икономически неактивно население на възраст 20 - 64 години поради отговорности за полагане на грижи по пол

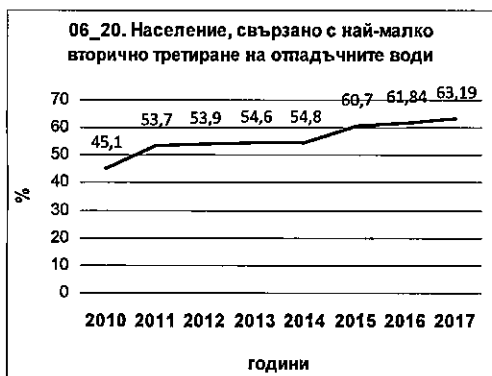
Показателят измерва дела на лицата на възраст 20-64 навършени години, които не търсят активно работа поради отговорности за полагане на грижи, така че те не са нито наети, нито безработни и се считат за извън работната сила. "Неактивност поради отговорности за полагане на грижи" се отнася до причините за "грижи за деца или недееспособни възрастни" и "други семейни или лични отговорности".

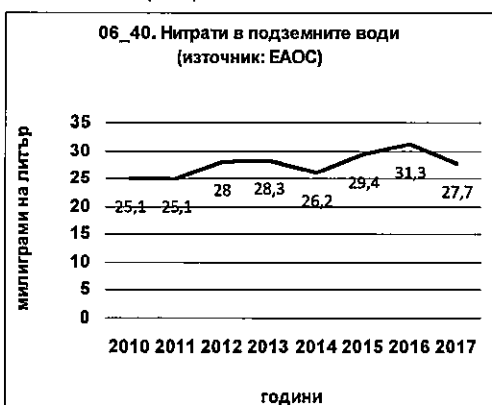
ОСИГУРЯВАНЕ НА НАЛИЧИЕ И УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДА И КАНАЛИЗАЦИЯ ЗА ВСИЧКИ

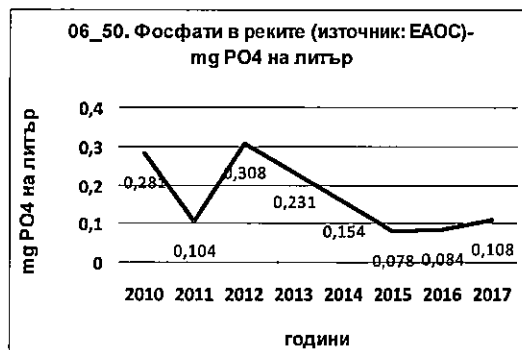
Относителен дял на населението, което няма баня, нито душ, нито затворена тоалетна в домакинството.

Показателят измерва дела на населението, свързано със системите за пречистване на отпадъчните води, с най-малко вторично третиране. По този начин отпадъчните води от градските източници или другаде се третират чрез процес, който обикновено включва биологично третиране с вторично утаяване или друг процес, което води до отстраняване на органичен материал, който намалява биохимичната потребност от кислород (БПК) от най-малко 70% и химичната потребност от кислород (COD) с най-малко 75%.

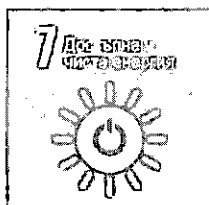
Показателят се отнася до концентрациите на NO₃ в подземните води, измерени като милиграми на литър (mg NO₃/L). Данните се вземат от проби и се обобщават до средногодишни концентрации за подземните водни обекти в Европа. Включени са само завършени серии след интер/екстраполация.

Показателят измерва концентрацията на фосфати (PO₄) на литър в разтворената фаза от водни проби от речни станции и се обобщава до средните годишни стойности. При високи концентрации може да предизвика проблеми с качеството на водата, като евтрофикацията, като задейства растежа на макрофитите и водораслите. В представените данни са включени само завършени серии след интер/екстраполация.

Показателят измерва годишното цялостно черпене на прясна вода като процент от дългосрочната средна годишна налична вода (LTAA) от възобновяеми източници на прясна вода (подземни и повърхностни води). Общият добив на прясна вода включва вода, извадена от всеки източник на прясна вода, или постоянно или временно. Включват се вода и дренажна вода, както и водата от валежите, докато водата, използвана за производство на хидроелектрическа енергия (in situ употреба), е изключена.

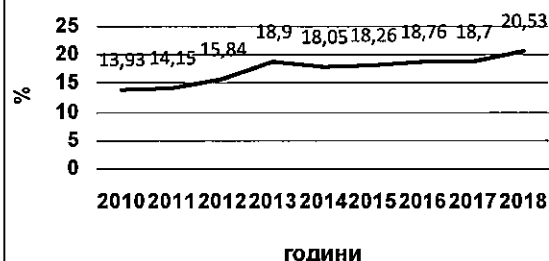
ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО ФИНАНСОВО ДОСТЪПНА, НАДЕЖДНА, УСТОЙЧИВА И СЪВРЕМЕННА ЕНЕРГИЯ ЗА ВСИЧКИ

**07_10. Първично енергийно потребление -
млн. тона нефтен еквивалент**

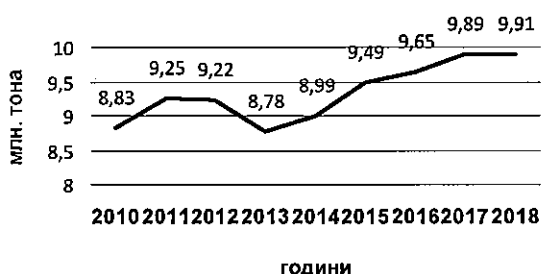
Първичното енергийно потребление представлява
брутното вътрешно потребление минус
неенергийното потребление на всички енергийни носители.

**07_40. Дял на възобновяемата енергия в
брутното крайно потребление на енергия**

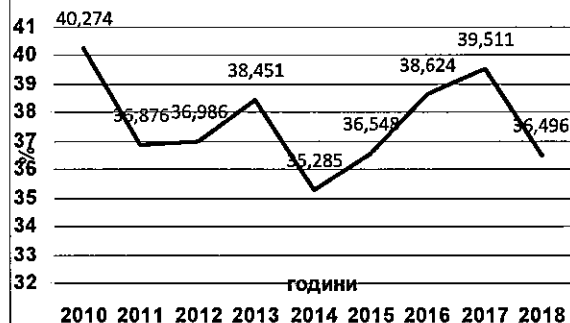
Показателят измерва дела на потреблението на енергия
от възобновяеми източници в брутното крайно
енергопотребление съгласно директивата за енергията от
възобновяеми източници.

**07_11. Крайно енергийно потребление -
млн. тона нефтен еквивалент**

Крайното енергопотребление обхваща само енергията,
консумирана от крайните потребители, като например
промишлеността, транспорта, домакинствата, услугите
и селското стопанство; тя изключва консумацията на енергия
от самия енергиен сектор и загубите, възникващи
по време на преобразуването и дистрибуцията на енергия.

**07_50. Енергийна зависимост - % на вноса в
общото енергопотребление**

Показателят е измерител на зависимостта от внос на страната
за да посрещне енергийните си нужди. Оценява се нетния внос
на всички енергийни стоки.

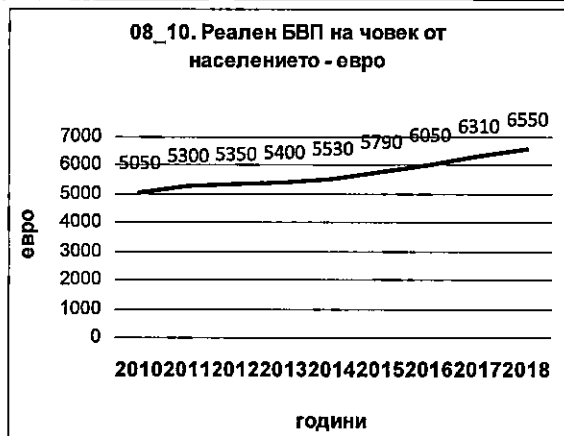
**07_20. Крайно енергопотребление в
домакинствата на човек от населението -
кг. нефтен еквивалент**

Показателят измерва колко електричество и топлина
всеки гражданин консумира у дома, с изключение на енергията,
използвана за транспортиране. Тъй като показателят се отнася
до крайното енергопотребление, се взема предвид само
енергията, използвана от крайните потребители. Свързаното с
това потребление на енергийния сектор се изключва.

СТИМУЛИРАНЕ НА ТРАЕН, ПРИОБЩАВАЩ И УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ, ПЪЛНОЦЕННА И ПРОДУКТИВНА ЗАЕТОСТ И ДОСТОЕН ТРУД ЗА ВСИЧКИ

Реалният БВП на човек от населението се изчислява като съотношение на реалния БВП към средногодишното население за съответната година. Данните за 2018 г. са предварителни.

Показателят измерва дела на населението на възраст от 15 до 29 години, което не е заето и не участва в образование или обучение.

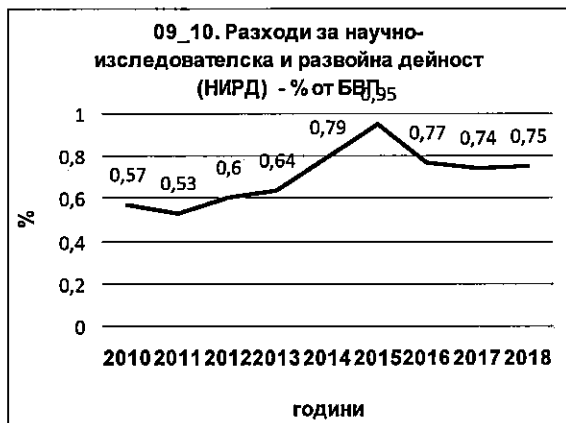

Показателите са от стратегията "Европа 2020" по приоритета за повишаване на равнищата на заетост сред тази възрастова група до 75%.

Продължителна безработица се измерва за икономически активните лица (които включват както заети, така и безработни лица) на възраст между 15 и 74 години, които са безработни в продължение на 12 месеца или повече.

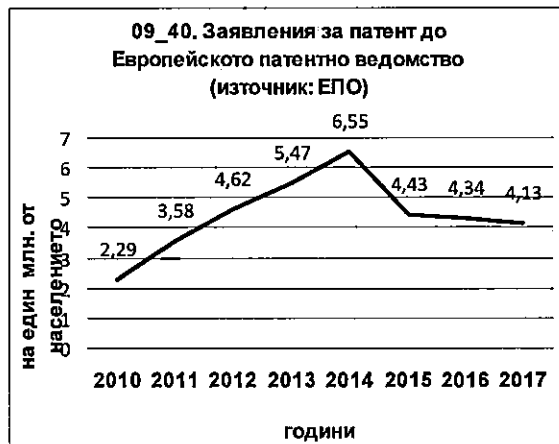
ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВА ИНФРАСТРУКТУРА, НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРИОБИЩАВАЩА И УСТОЙЧИВА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ И СТИМУЛИРАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ

Брутен разход за НИРД като процент от brutния вътрешен продукт (БВП), независимо от източника на финансиране.

Заетост в секторите на високотехнологичните и средните технологии за производство и в секторите на услугите с интензивно използване на знания като дял от общата заетост. Определянето на секторите се основава на подбор от статистическата класификация на икономическите дейности в Европейската общност (NACE) и е ориентирано към висококвалифицираната работа в тези области.

Брой на заявления за защита на изобретение на един млн. човека от населението на страната, насочени към Европейското патентно ведомство (ЕПО), или подадени съгласно Договора за патентно сътрудничество.

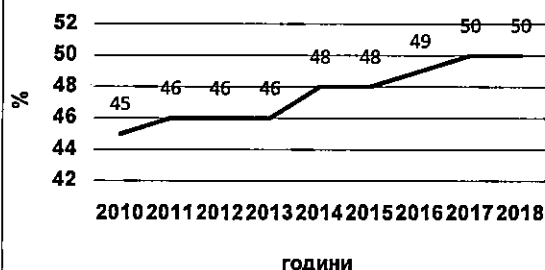

Дял на железопътния в общия вътрешен товарен транспорт, изразен в тонкилометри.

НАМАЛЯВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВАТА МЕЖДУ И В РАМКИТЕ НА ДЪРЖАВИТЕ

**10_10. БВП на човек от населението в
стандарти на покупателната способност -
ЕС=100**

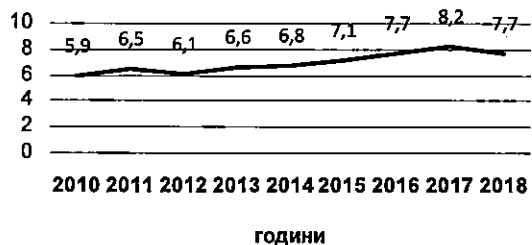
БВП на човек от населението в стандарти на покупателната способност - ЕС=100

**10_50. Дял на доходите на най-
нискодоходните 40% от населението**

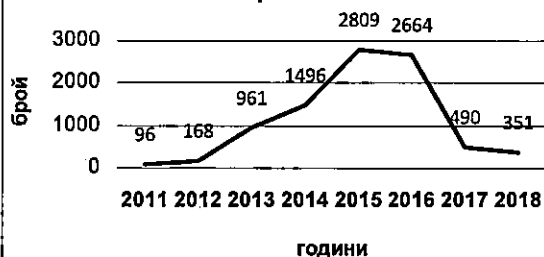
Дял на доходите на най-нискодоходните 40% от населението - процент от общо доходите на домакинствата.

**10_41. Отношение между доходите на най-
бедните и най-богатите 20% от
домакинствата**

Показателят е измерител за неравенство в разпределението на дохода - отношение между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата.

**10_60. Търсещи убежище за първи път
на 1 млн. човека от населението на
страната**

Брой на търсещите убежище за първи път на милион от населението на страната. Кандидат за международна закрила за първи път е лицето, подало молба за убежище за първи път в съответната държава-членка. Данните се предоставят на Евростат от министерствата на вътрешните работи и свързаните с тях официални агенции.

ПРЕВРЪЩАНЕ НА ГРАДОВЕТЕ И СЕЛИЩАТА В ПРИОБЩАВАЩИ, БЕЗОПАСНИ, АДАПТИВНИ И УСТОЙЧИВИ МЕСТА ЗА ЖИВЕЕНЕ

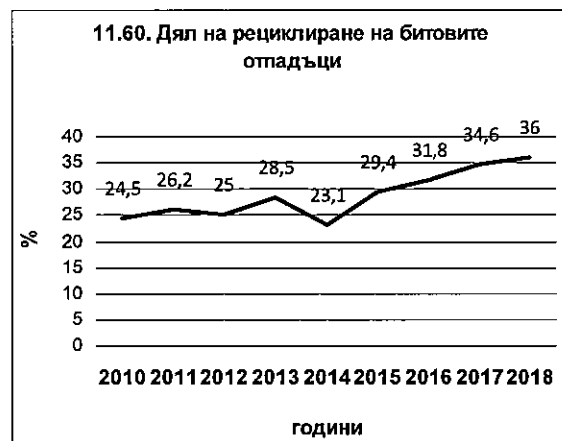

Дял на населението, живеещо в пренаселени жилища. Счита се, че дадено лице живее в пренаселено жилище, ако домакинството не разполага с минимален брой стаи, равни на: 1. една стая за домакинството; 2. една стая на двойка в домакинството; 3. една стая за всяко единично лице на възраст 18 или повече години; 4. една стая на двойка самотни хора с еднакъв пол между 12 и 17 годишна възраст; 5. една стая за всеки един човек на възраст между 12 и 17 години и невключен в предишната категория

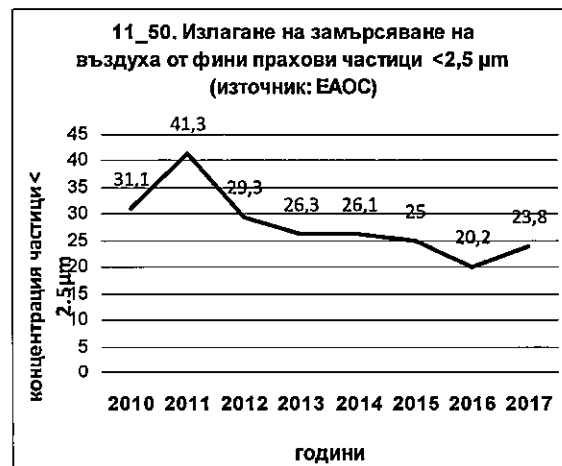
Показателят измерва дела на населението, което декларира, че те са засегнати или от шум от съседите или от улицата. Тъй като оценката на шумовото замърсяване е субективна, и се отчитат както нивата на шумовото замърсяване, така и стандартите на

хората за нивото, което те считат за приемливо.

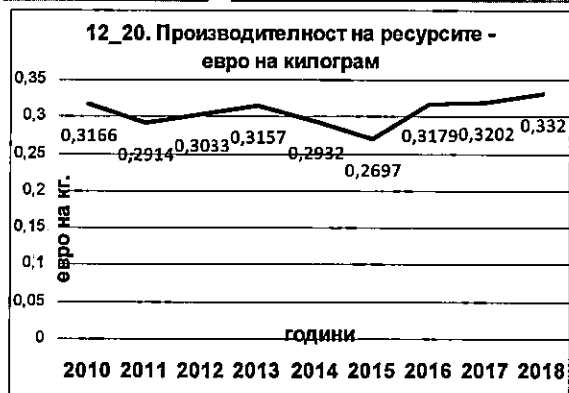
Показателят измерва дела на рециклираните битови отпадъци от всички образувани битови отпадъци, измерени в тонове.

Рециклирането включва рециклиране на материали, компостиране и анаеробно храносмилане. За райони, които не са обхванати от схема за събиране на битови отпадъци, се изчислява размерът на генерираните отпадъци.

Показателят измерва популационната претеглена годишна средна концентрация на прахови частици в градските фоновы станции. Фините частици (PM 2.5) са тези, чиито диаметри са по-малко от 2,5 микрометра.

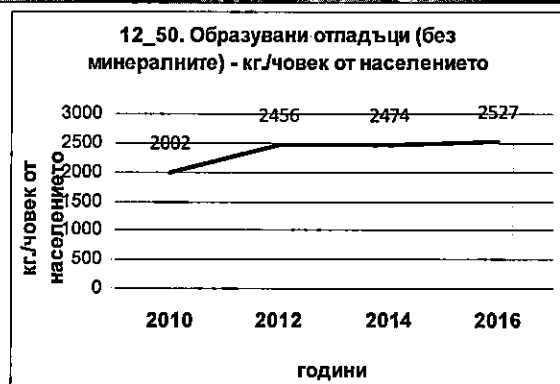
ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВИ МОДЕЛИ НА ПОТРЕБЛЕНИЕ И ПРОИЗВОДСТВО

Производителността на ресурсите е съотношението на БВП, и стойността на вътрешното потребление на общото количество материали, които се използват пряко от икономиката - годишното количество суровини, извлечени от вътрешната територия на фокусната икономика, плюс целия физически внос минус целия физически износ.

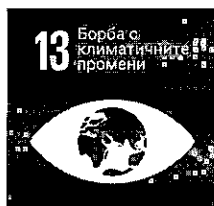
Кръговото (вторично) използване на материалите измерва дела на възстановените материали, върнати обратно в икономиката. Дефинира се като съотношение на кръговото използване на материалите към общото използваните материали.

Показателят измерва всички отпадъци, образувани в страната, в кг. на човек от населението.

Данните отразяват обработката на националните отпадъци и изключват отпадъците, които се внасят от други страни от ЕС и вносът на отпадъци от страни извън ЕС.

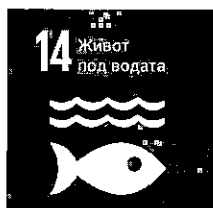
ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СПЕШНИ ДЕЙСТВИЯ ЗА БОРБА С ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И НЕГОВИТЕ ПОСЛЕДИЦИ

В екологичен вид (в CO2 еквивалент), базова 1990 година = 100

Показателят се изчислява като съотношение между свързаните с енергията емисии на парникови газове (ПГ) и брутното вътрешно потребление на енергия. Той изразява колко тона CO2 еквиваленти на ПГ, свързани с енергия, се отделят в икономиката на единица енергия, която се консумира. Данните за енергийните емисии се получават от емисиите на ПГ, докладвани на ООН.

ОПАЗВАНЕ И УСТОЙЧИВО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ОКЕАНИТЕ, МОРЕТАТА И МОРСКИТЕ РЕСУРСИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

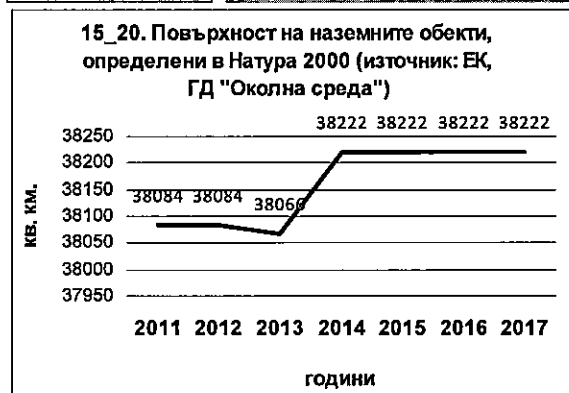
кв.км (източник: ГД "Околна среда")

Оценката на индикатора се основава на микробиологични параметри (чревни ентерококи и *Е. coli*). Новата директива за водите за къпане изисква от държавите членки да идентифицират и оценят качеството на всички вътрешни и морски води за къпане и да класифицират тези води като бедни, достатъчни, добри или отлични.

ОПАЗВАНЕ, ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И НАСЪРЧАВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИЗПОЛЗВАНЕ НА СУХОЗЕМНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ, УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ГОРИТЕ, БОРБА С ОПУСТИНЯВАНЕТО, СПИРАНЕ И ОБРЪЩАНЕ НА ПРОЦЕСА НА ДЕГРАДАЦИЯ НА ЗЕМИТЕ И СПИРАНЕ ЗАГУБАТА НА БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

Показателят измерва повърхността на наземните обекти, определени в Натура 2000. Мрежата Natura 2000 включва както морските, така и наземните защитени зони, определени съгласно директивите на ЕС за местообитанията и за птиците, с цел да се запази или възстанови благоприятният природозащитен статус на типовете местообитания и видове от интерес за ЕС.

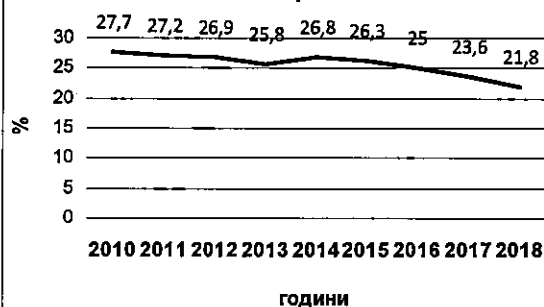

Показателят оценява загубата на почва чрез процеси на ерозия от вода и дава индикация за площта, която е под риск да бъде засегната от определен темп на ерозия на почвата (тежка загуба на почва, $E > 10$ тона/хектар/година). Тази област се изразява в km^2

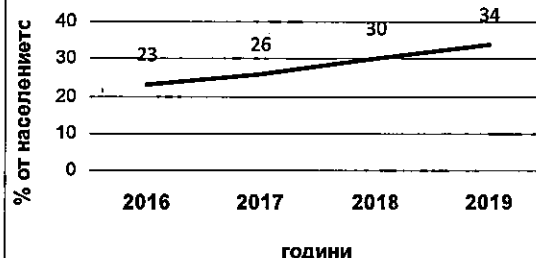
НАСЪРЧАВАНЕ НА МИРНИ И ПРИОБЩАВАЩИ ОБЩЕСТВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ, ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ ЗА ВСИЧКИ И ИЗГРАЖДАНЕ НА ЕФЕКТИВНИ, ОТГОВОРНИ И ПРИОБЩАВАЩИ ИНСТИТУЦИИ НА ВСИЧКИ РАВНИЩА

16_20. Дял на населението засегнато от престъпност, насилие и вандализъм в местния им район - %

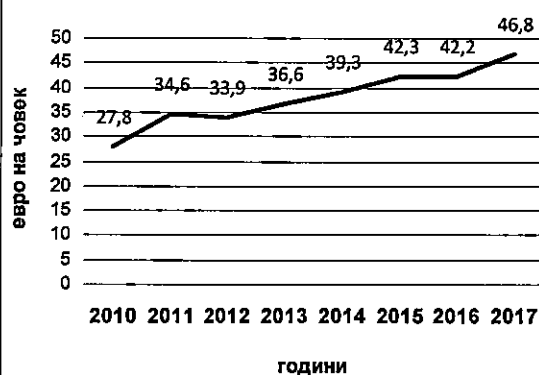
Дял на населението, отговорили, че срещат проблем с престъпността, насилието или вандализма в местния им район. Субективна оценка на ситуацията, при която възприятието на респондента за проблема с престъпления, насилие или убийства в района не се основава непременно на личен опит. Източник: Евростат.

16_40. Добро и много добро възприятие за независимостта на съдебната система

Възприятия на респондентите за независимостта на съдебната власт в държавите — членки на ЕС, като се разглежда конкретно схващането за независимостта на съдилищата и съдиите в дадена държава. Данните за схващането за независимостта на правосъдната система произтичат от годишните проучвания на Flash Евробарометър.

16_30. Разходи на държавното управление за съдилищата - евро на човек от населението

Общи разходи на държавното управление за съдилищата в съответствие с класификацията на функциите на държавното управление (COFOG). Това включва разходи за администриране, експлоатация или подкрепа на съдилища в областта на гражданското и наказателното право и съдебната система, включително изпълнение на глобите и правните спогодби, наложени от съдилищата, и функционирането на системите за предсрочно освобождаване и пробация; правно представителство и съвети от името на правителството или от името на други, предоставяни от правителството в брой или в услуги. Съдилищата в съдебната практика включват административни трибунали, омбудсманите и други подобни, и изключват администрациите на затворите. Източник: Евростат.

УКРЕПВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ И ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА ГЛОБАЛНОТО ПАРТНЬОРСТВО ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

17_10. Официална помощ за развитие като
дял от брутният национален доход
(източник: ОИСР) – % от брутният
национален доход (БНД)

Официалната помощ за развитие (ОПР) се състои от безвъзмездни средства или заеми, които се извършват от официалния сектор с цел насърчаване на икономическото развитие и благосъстоянието в страните бенефициери. Плащанията записват действителното международно прехвърляне на финансови ресурси или на стоки или услуги, оценени по стойността на донора. ОПР се представя като дял от брутният национален доход (БНД). Списъкът на държавите и териториите, които отговарят на условията за получаване на ОПР, се определя от Комитета за подпомагане на развитието на ОИСР.